א. ראבאי

הערר גאלדענבארג

Miss Wynola

Sarah Borödìtsk

418 AIKINS St.

Winnipeg

Man.

55875

א. ראבאָי

הערר גאָלדענבאַרג

(דראמא)

ליטערארישער פערלאג

256 איסט בראדוויי ניו-יארק.

1916

LIBRARY
JUN 26 1935

א

אין דער זוייטער וועסט האָט דער איד, הערר גאָלדענבארג, ווייטע, ברייטע ראַנדזשען אויף וועלכע עס יאָגען זיך זיינע ווילדע פערד אָהן א צאָהל.

האלט דער איד גאָלדענבארג צו זיינע פערד א יונג. איז ער א שטילער און טהוט זיין ארבייט אין צייט, האָט ליעב די פערד און די פערד האָבען איהם ליעב.

אַלע פריהמאָרגען שוועבט דער יונג אוועק אויף אַן אָנגעזאָטעלטער איינגעצוימטער בראנקא איבער טהאָל און בערג, צונויפצוזאמלען די פערד פון הערר גאָלדענבארג׳ס ווייטע ראַנדזשען.

פריהער טרייבט ער זיי צוזאמען אין א גרויסען רינג ערגעץ אויפ׳ן פעלד. און אַז ער האָט זיי שוין אַלע אויף א פּלאַץ, הויבט ער זיי אָן ארומקרייזען מיט זיין „רייטעריל״, פון אָנפאנג גרינג, פּאמעלאך און נאכדעם שנעלער און שטארקער.

די צוזאמענגעטריבענע ווילדע פערד פאנגען אָן נאָכטון דער אָנגע־זאָטעלטער בראנקא. אפריהער איינער, א צווייטער און א דריטער.

און אזוי ביז אלע פערד נעמען זיך דרעהען איינער אונטער׳ן אנדערן. און ווען דער יונג טוט א קוק, אַז אַלע פערדלאך דרעהען זיך אין א קרייז, גיט ער א צייכען צו זיין „רייטעריל״ און עס טוט מיט איהם א שפּרונג און א פליה אין פאָראויס און אַלע פערדלאך נעמען זיך נאָכיאָגען. צו צוויי, צו דריי אין א רייה. אָדער זיי ציהען זיך אוים צו איינציגווייז און לויפען נאָך אין א לאנגער קייט דעם יונג און זיין „רייטעריל״.

אזוי קומט מען אָן צום טייכעל. דער פערד־יונג פאָהרט אריין אין

שפילן טייכל דער ערשטער. אלע פערד זענען איהם נאך. און דאס טייכ-כעל צעפלאפט זיך אויף ווייסענע שפריצלעך. איבערן פערד קומט פון א חיה. און דאן שוועבט מען אויפן פוס דעם טייכען איינגעשניטענעם ברעג און פון דארט לויפט דאס שפאציגעגע שטעגעל צום „קארעלי".

און אלע כאפן, ווען ער פירט זיי ארויס פון טייכעל און ער קוקט זיך ארומעט, אז קיין איין פערדעל איז ניט פערבליבען אין וואסער, רייסט זיך ביים פערדיונג פון ברוסט א צופרידענער: „ראוי-אוי-האוק!"

און אז מען קומט צום טויער פון דער היכער און ברייטער „קארעלי", שטעלט זיך דער יונג מיט זיין „רייטפערדל" אוועק ביי איין זייט פון טויער, און ער צעהלט די פערד, וואס ציהען אין טויער אריין.

נאכדעם דער לעצטער הורך אין טויער, שפרינגט דער פערדיונג שנעל אראפ פון זיין זאטעל און פערמאכט דעם שווערען טויער.

אלע פערד, פון איינוויינינג קוקען איהם אן.

דער פערדיונג פערשווינדט איבער'ן בערגעל צום שטאל. און קערט זיך צוריק פון דארט מיט א פאסטען אין הויכען, שווארצען אנער. ווערען'ס מיט קלינגען זאס אין דער טיפער ערד.

און ווי דער אנער רעדזשעט די איינציגע פערלאך אין דער פיערפיעסער „קארעלי", לאזט ער אפהלינגען א לאנגען, ווילדען הירזשען.

דער פערדיונג שוט א קנאל מיט דער שווארצער, ווייכער בייטש אין דער לופט אריין.

דער אנער מוט א ציטער מיט זיין גאנצען ווייכען לייב.

דער יונג ברייננט איהם געלאפען צו צום קארעל. עפענט דעם טויער אויף א צוויי שפאן און לאזט איהם אריין פריי אין א צוים.

דער אנער מוט א בריקע אריין צווישען אלע פערלאך. זיי לויפען אויפה פון איהם אין די ווינקלען פון „קארעלי". און באלד קלייבט ער זיך אויס א ווייסע, יונגע שקאפע. ער מוט איהר א קוש אין האלז.

זי וויל דאס ניט פערלירען און הויבט אונטער איהרע הינטערשטע פיס, איהם א בריק צו דערלאנגען.

דאס ער שכל. דערפירט זיך ארויס פון איהר בריקע און גיט איהר באלד נאך א קוש. דאס מאל שוין אין די ליפען.

זי גיט איהם א ביס דערפאר און דערבייט אויער אריין.

ער מוט א פאנג און א שפרונג; לאזט ארויס א פערשטיקטען

ברום, און פּרובט ארויפלעגען זיין גרויסען קאָפּ אויף איהר האלז.

זי טוט אַ קוק פון אַ זייט צו איהם, צולאכט זיך הויך און קלינגענדיג און אנטלויפט פון איהם. און ער לויפט איהר נאָך, שפּרינגט אוועק אין פאָרענט פון איהר, בויגט אָן זיין קאָפּ און לאָזט זי שוין ווייטער ניט אנטלויפען.

און אזוי טאָג־איין טאָג־אויס. עס פערמעהרען זיך דעם אידען׳ס פערד. און דער יונג איז ביים אידען מיט גרויס כבוד,

ב.

דעם אידען גאָליטנבאָרג׳ס הויז איז אָנגעפילט מיט עלטערס-גוטס, אָבער נים קיין קינדער.

דאָס ער געגעבען געבראַכט זיין שוויגערס׳ס א מיידעל, הייסט זי דבורה און איז נאָך שענער פון זיין רחל׳ען ווען זי איז א כלה-מויד געווען.

און מען האָלט זי, ווי אַן איינציגע בת-יחידה.

און זי האָט מאָדנע געבראַכט פרייד אין דעם אידען׳ס הויז.

און נאָך מעהר פרייד געטריבען אין דעם פערדיונג אַריין. און ביים טיש, צו א מאָלצייט, בעדינט דבורה דעם פערדיונג מיט א געשיקטען, געהיימען חן.

ווען זי בערירט אמאָהל זיין האַנד, פיהלט דער יונג, ווי א שאַרפער שטראָם מיט זיך א גיב אין זיין גאַנצען לייב.

צומאָהל, אז עס ניט זיך איהם איין, שניידט ער אַריין זיינע בליקען אין דבורה׳ן, און איהם דאַכט זיך, אז פון דבורה׳ס אויגען לאַכען פייערנע שטערנלאך אַרויס.

און אז ער עסט עפּעס, פיהלט ער, אז די מאכלים שמעקען מיט א געהיימען ריח, וועלכען דבורה האָט אין צייט פון קאָכען פאַר איהם אליין דערויף פערבעראַלטען.

ווען זי רעדט פון עפּעס ביים טיש קוקט ער ניט צו איהר, נאָר ער שלינגט און ציהט זיי, די ווערטער איהרע, אין זיינע לונגען אַריין.

ער דערמאַנט, אז זי איז געווען ביים ברונען נאָך וואַסער. ער זעהט עס אין דעם ווייסען טעפּעלע, וואָס ליגט איצט׳ן דאָ פון ברונען. ער טרינקט איין א טעפּעלע וואַסער. ערשט ניט לאַנג איז דאָ דבורה געוועזען. עס איז געבליבען א דאָזיגער הויך פון איהרע ליפּען אויף דעם זוים פון טעפּעל.

און נאָך א יאָהר. יעדען פרייטאג, ווען ער נעהמט פון זיין צימער אויף דאַוונען, פערבראַנגט עס צו איהם א ריח פון איהר יונגער.

און איז ער אין פעלד פערטאָן אין זיין ארבייט, אז עס טוט א יאָג א ווינטעל — און ער דערשמעקט דבורה'ן.

ער קוקט זיך ארום. אפשר איז זי געקומען צו איהם אין פעלד. זעהט זיך קיינער ניט.

טאָמער ליגט זי אין די גראָזען בעהאלטען?

פייפט ער צו איהר אזוי מילד. געהט פאמעלאך, ער זאָל זי נים איבערשרעקען.

קיינער איז ניטאָ — הימעל און ערד זיינען עדות —

געהט ער צוריק צו זיין ארבייט און עס פאלט אויף איהם אָן א הארציגער פליים.

און אין הויז רעדט ער נאָך ווייניגער ווי תמיד.

ביים טיש שמייכעלט ער אזוי ווייך מיט זיינע מאסיווע ליפען, ווען עמעץ זאָגט א גוט ווארט. און דבורה טוט א כאפ א בליק צום פערדיונג און אנטלויפט אין א זייט מיט איהרע אויגען. זי טראכט פון א צופאל, אז זי זאָל איהם אָנטרעפען און קיינער זאָל זיי נים זעהען.

דארף דער יונג, אין אָן אָבענד, אין שטאל ארויסגעהען. א קראנקען פערד היילען. איטליכער אין הויז איז געווען מיעד פון טאָג.

איז דבורה מיט איהם אין שטאהל ארוים צו האלטען די ליכט.

נעמט דאָס קראנקע פערד און טוט א בלאָז מיט זיינע נאָזלעכער. די ליכט לעשט זיך אוים. דבורה דערשרעקט זיך, און לאָזט פאר שרעק די ליכט אראָפּ אויף דער ערד. בויגען זיי זיך איין זוכען די ליכט אין דעם איינגעבעטען שטרוי הינטער'ן פערד.

האָט ביים פערדיונג פלוצים א שלאָג געטאָן אין הארץ א פערלאנג א קוש צו טון דבורה'ן. און נאָכדעם וואָלט ער איהר דערצעהלען וועגען איהר ריח וואָס שווימט איהם נאָך א גאנצען טאָג אין פעלד.

דבורה שלאָגט זיך אָן מיט איהרע ווייבע, שווארצע האָאר צו זיינע ליפען און ער בייסט זיך איין.

דבורה שווייגט.

די פערד שטעהען אין פינסטערען שטאהל, פערשטומטע, און הערען זיך איין.

דער פערדיונג וויל ארומכאפען דבורה'ן מיט זיין האנד:

רופֿט זי אַרויס שטיל:

ראָפ ליבע געסטען...

ציגעט ער די ליבע מיט א בײַליכען קנאַל פֿון א „פּעסטס" און מיט פֿאַרדריס טוט ער אַ גיס די מעדיצין אויס'ן פֿענצ'ס וואַגער. און ווי געקען שווייגענדיג אין הויז אויגען. ערשט אויף דריטען בעקומט דער פֿאָדייגג כּעזירעה מיכה. און ביים טיר פֿון הויז טוט ער זי א פֿרעג:

— ווייגט איהר היינט געזייטיגן אין פֿאַלר?

— ווען איך בין דאָרט, ווערט איהר מיך — ענטפֿערט דבורה קורץ.

— עס איז געזייטיגן. ווי איהר האָט פֿאַר מיינע אויגען דורכגע־שיטעט. איך קוק זיך אַרום, קיינער! איך ראָב, אָבער אַזוי ווי אָנגע־שפּעהט אייער ריח, וואָס איז אַרויסגעקומען פֿון אַרום און אַרום.

דבורה טוט א לייכטען ציטער, עפֿענט די טיר פֿון הויז.

און געשרעקט, ווען ווי בעגעגנען זיך אויג אין אויג שמייכלען ווי אַלץ, שמייכעלהייר, פֿון יעגעם ריח...

ג.

גרמטן ...

דבורה האָט געוואוסט, ווי זי ווערט געהאַלטען ביי איהר אָנקעל הערר גאָלדענבאַרג.

האָט זיך איהר איינמאָל פערוועלט ארויסצורייטען אינאיינעם מיט דעם פערדיונג אין א פריה־מאָרגען און נאָר אויף דער פערדיל, וואָס הייסט „קיטי" און מיט דעם נייעם האָרענזאָטעל.

גאָלדענבאַרג איז דערויף בעשטאַנען און איהר נאָך מיט א שמייכעל אָ קניפּ געטון אין בעקעל. און א קוק טוענדיג צו זיין רחל'ען, געזאָגט:

— פאַר וואָס ניט? זאָל א קינד כאַפּען א רייט און האָבען א ביסעל פרייד.

גאָלדענבאַרג איז גלייך אריין צו דעם פערד־יונג אין צימער'ל. איהם אָנגעזאָגט וועגען דבורה'לעס ארויסרייטען און איהם אָנגעבעטען אויסצו־פּוצען „קיטי'ן" אין דעם נייעם זאָטעל און זעהען, ניט צו רייטען גיך.

דער יונג האָט שוין ניט געקענט אויספיהרען זיין אָבענד־אָבענדליכע ארביים. עס האָט איהם ארומגענומען א פרייד, אזוי ווי ביי א דאָרפסקינד, ווען זיין פאָטער זאָגט איהם צו מיטנעמען אין שטאָדט אריין.

ער האָט ווינציג געטראכט, און זיך אין זיינע קליידער שלאָפען געלעגט: טאָמער פערשפּעטיגט ער אויף מאָרגען, זאָל ער זיך ניט דאַר־פען אָנטהאָן. איהם האָט זיך געוועלט זיין מאָרגען אין שטאַהל נאָך בעפאָר די פויגלען שטעהען אויף.

און אויף מאָרגען, אז די שווארצקייט פון פענסטער האָט נאָר־וואָס אָנגעהויבען בלויליך צו ווערען, איז ער שוין אראָפּ פון בעט. אריין אין קיך, זיך איינגעוואשען אין צווייערליי וואסערען און איז אוועק אין שטאַהל אריין.

דבורה האָט זיך אויפגעכאַפּט פון דעם פערדיונג'ס שווערע טריט אין קיך. זי איז ארונטער פון בעט א לייכטע און מונטערע. פערוואשען איהר

גים אין קאָלטע וואַסער, איבערגעשלאָגן איטע ווייכע האָר און זיי ספּליינם אַרום האַלז. אָנגעטאָן איהר בעסטע אַנצוג און איז אויך אַרויס אין שטעטל אַריין, וואו דער פערדיינג ניט ערווארטענדיג זי אַזוי גיך, האָט עפּעס בייזלאַך געבראַכט צו די פערד.

אַז זי איז אין דער גרויסער צוזאַמענגעטער סיר פון שטעטל אַריין, איז איהר אַקעגען געקומען דער רעש פון העט, וואָס אַלע פערד האָבען געשלאָגן געפאַלען האָבען צווישען ווייטע צייט, דאָס. אין דער שאַרפער שפּאַקל ריח, האָבען אין איהר געגאָסען אַ ים מיט מוסה.

זי איז אַריין איינגעוויינג אין געציבם צווישען די פערד מיט איהר פייערדינען בליק.

דעם פערדיונג'ס „רייטפּערל" איז שוין געוועזען אָנגעזאָטעלט און באַפּוצט מיט רויטענדעלער און לעדערנע פּראַליען, וועלכע זיינען געהאַנגען פון ביידע זייטען פון זאַטעל. דאָס „רייטפּערל" איז געשטאַנען און איילענ־ריג געשליגען דעם האַבער און האַקעטירט, צילאָפּענדיג מיט די פאַ־דערפוסע פיס.

דאָס „רייטפּערל" האָט געכאַפּט אַ ווייטינגען בליק צו דבורה'ן און:

„אָט באַלד, יונגע שעהנע דבורה, גיך וועלען מיר רייטען אין ווייטען פעלד אַריין. איבער טהאָל אין באַרג. וועלען מיר זיין אין טהאָל, וואו די נאַכט שוועבט נאָך איבּ אַ צווישען אין פערשטויסענע. נאַכדעם וועלען מיר אַרויף אַ באַרג, וואו עס ווערען ליכטינער אין ליכטינער. עס קומט אונז אַקעגען דער מאָרגען, מיט פאַמעליכע, גרינגע טריט. מיר וועלען קומען צו רייטען אין מיט באַרג און זיך אָפּשטעלען אַ קוק צו טון. און די זון אין אַ מוי געוואַשענע בלויען קלייד קומט אַרויס פון טויער פון „הימעל אין באַרג" און וואונדערט זיך אויף אונז, פאַרוואָס מיר זיינען אַזוי פריה געקומען. און לאַנגע ווייסע קיסען שיקט זי אונז מיט איהרע גאָלדענע און דיאַמאַנטענע אָנגעצירטע פינגער — ליעבע דבורה!.."

אין דער יונג שטעהט ביי „קיטי'ן" און פּוצט זי ביים האַלז. „קיטי" וויל עס ניט פערליערען.

דבורה קומט צו נעהענטער, מיט קיטי'ן אַ גלעט מיט איהר ווייכער פייסטער האַנד.

— מיר וועלען באַלד אַרויספּרייטען, — האָט דער יונג, אַנשטאָט געטענ־

מאָרגען, דבורה׳ן געזאָגט. און פרום האָט ער עס געזאָגט מיט אַרונטער־געלאָזענע אויגען.

דבורה האָט זיך אַ דרעה געטון פאַר פרייד און די ברוינע קלייד האָט זיך צוטאַנצט איבער איהר יונגען בויגיגען קערפּערעל.

דעם פערדיונג איז די אַרבייט שנעל געלאָפען. אין איין אויגענבליק איז „קיטי" געוועהן געזאָטעלט און אַרויסגעפיהרט.

דאָס קליינע פערדעל, „קיטי", מיט די ווייסע און שווארצע פלעקען אויף דער דינער און גלאַנציגער פעל, האָט געהאַלטען דעם קליינעם קאָפּ אין דער הויך. פוןביידע זייטען פון „קיטי׳ס" קאָפּ זיינען געהאַנגען רויטע לעדערנע ראָזעטען, און פון מויל אַרוים האָט געגלאַנצט די נייע ווייסע צוים און די געלע איידעלגעשניטענע לייצעס זיינען געוועהן רייך פערוואָרפען איבער „קיטי׳ס" רונדען האַלז.

דבורה איז צוגעגאַנגען, אַ נעם געטאָהן מיט איהר לינקער האַנד די לייצעס און מיט דער רעכטער האַנד זיך אָנגעכאַפּט אָן האָרען פון זאָטעל. פערשטעקט איהר שאַרפען קליינעם פוס אין טרעטער, זיך אונטערגעהויבען און פערוואָרפען איהר קליינעם קערפּער אויף דעם זאָטעל.

דער יונג האָט זי דערביי געהאַלטען אונטער איהר לינקער האַנד און איהר געהאָלפען. נאָכדעם האָט ער זיך געשווינד אַרויפגעכאַפּט אויף זיין „רייטעריל" — דאָס פערדעל האָט זיך אַ דרעה געטאָהן אין אַ ראָד, און ווי צוויי פיילען געציעלט אין איין אויגענבליק, זיינען דבורה און דער יונג אייזיק אַוועק אין פעלד אַריין.

ה.

די מיטעלסטע ווייסע און ברייטע לאַגער איז געלעגן אַ רוהיגע מיט איהרע בעט און כּוחלען און געאַטעמט די וואַרימע שטראַהלען, וועלכע די יונג־אויפגעבראָכענע זון האָט געשפּרייט איבער איהר און אין איהרע סיטואַציעס.

עס איז קיין איין ביים, איבער באַרג און פּלאַכע, נישטאָ.

ליגט זיך דער פייגעל אין די סיטשע גראָזען און זינגט זיין פּאַרטענער־ליעד צו די בערג און די בערג, מיט ווייסע וויעדע שאַרפע שטיינער אויף די שפּיצען. קוקען אויס ווי געמאַלט אין פּערלמוטערנע קרוינען.

אַפגעיאָגט פליהט דער פייגעל אַרויס פון סיטשען גראָז צו דעם צופרידענעם שטיק פעלד, אין נידעריגע אַלטע רגע אַרונטער און שטעלט זיך אויפט אַם אויף אַ האַרטען, נים צוזאַמען שטיק ערד. און אַם אויף אַ צוזאַמענגעבליבענעם שטיינען אָרט. קוקט זיך אַרום פון אַלע זייטען, נעמט אַ קערנדעל, פּיקט דאָס אויף מיט זיין שנאַבעל, קוקט זיך נאָכאַמאָל אום. און האָפט!

און פון יענער זייט צואַקערטען פעלד שטעהען אין לאַנגען קנייטשען־רינען שטאָך יונגע, פּוטהיגע ברויטען. הונדעלטערן זייגען זיי און שטעהען וויערע שאַרפע שפּיצעלעך צו דער הויך. ווי זיי וואָלטען זיך ציהען צו כאַפּען אַ שטראַהל פון דער זון.

און מיט זייגען קריכט און מיט פעלדער אַנגעטויעטע שטעבען ביי־נאַנד דבורה אין דער פערדיינג, אַזוי נאַריגט איינס ביי דאָס אַנדערע. אַז עס זעהען זיך נאָר די צוויי קאָפּ פון וויערע פעדרלאַך.

ער הערט־זיך איהר יונגען פרישען אָטעם און עס פערשמעקען איהם איהרע ווייכע האָר.

זי כאַפּט זיך אַז מיט איהר רונדען דונקעלען העמדעל אין זיין כאַפּיגען שמאַרטען אָרעם. פון זיין הויכער, שמאַלקער ברוסט נעהמען אויף אין אַם אַוויגע פּלאַמען. און זי אָטעמט ווי איין און זיך. ער טוט אַ כאַפּ איהרע פינגערלעך צו זיין מויל און קושט זיי.

זי לאָזט אַרויס די לייצעס פון איהר לינקער האַנד און וויקעלט זיך אַיין אַרום זיין האַלז

זיינען די פערדלאַך שטעהן געבליבען.

דבורה האָט זיך אַוועקגעבויגען פון יונג און בעפעהלט:

— איך וויל גרייזאַלעך!

פלינק ווי אַ הירש איז דער יונג אַרונטער פון פערדעל.

אין אַ ווײַלע אַרום געבראַכט דבורה'ן אַ בונט מיט געלענקע, בלויע און פּאַמס־רויטע בלימלעך

— איך וויל ווייסינקע אויך! — בייזערט זיך דבורה.

— עס איז קיין ווייסע נישטאָ, טייערע

— ווייסינקע ווייסינקע!

איז ער אַוועק איבער'ן פעלד און געזוכט און גאָט גע־בעטען ער זאָל איהם צושיקען ליכט אין זיינע אויגען צו געפינען ווייסע קרייטעכער.

האָט גאָט אין הימעל געהערט זיין געבעט און האָט איהם צוגעשיקט ווייסינקע.

איז דער יונג געלאָפען און געריסען אַ בלימעל דאָ, אַ בלימעל דאָרט, און האָט געבראַכט דבורה'ן „ווייסינקע, ווייסינקע“.

האָט דבורה ביי איהם אַ כאַפּ געטהאָן די ווייסע קוויטלאַך, אַ בריק געטהאָן איהר פערדעל און אַוועק געלאָפען. און זיך צוריק געקעהרט און וויל אַרויפרייטען אויף דעם יונג'ס געביין.

נאָר זי טוט אַ שטאַרקען ציה „קייטי'ן“ אויף צוריק און צולאַכט זיך:

— האָסט גאָר קיין מורא ניט פאַר מיין פערדעל?

— פאָהר אויף מיר אַרויף, אויב ווילסט...

דבורה האָט פאַנאַנדערגענומען דעם בוקעט פון די ווילדע קרייטעכער, און זיך גענומען וואַרפען די בלימעלאַך איינציגוויינז דעם יונג אין פּנים אַריין, אין די אויגען אַריין. ער האָט זיך ניט געריהרט פון אָרט און ניט געפינטעלט מיט די אויגען, און געקוקט אויף דבורה'ן. — נאָך יעדען וואַרף טוט זי פלינק אַ פיהר מיט איהר קליין ווייס־בּדווינע פינגערעל איבער דער ברייט פון איהר מויל און ברייננגט אַרויס אַ דינעם, געדרעהטען קול...

דער יונג שטעהט און עס רייצט איהם. זיין „רייטעריל“ כאַפּט אַלע

ווייזלט א חנים פון דעם נאסן גלאנציגען גראז, צוקוקט עס און קוקט מיט אין אויג צו דעם יונג.

„קימי" וואלט אויך וועלען א חנים מראן אין סיעטען גראז, קען זי ניט. יעדן מאל וואס זי פארשטעקט זיך איינציבויגנען איהר קאפ, מיט רבורה א ציה די לייצעס. „קימי" פארשטעהט ניט פארוואס זי טאר ניט. רבורה זאגט:

— אייזיק, וועגעס מיך לערנען ארומרייטלען פערד.

— ניין, ניט. איך וועל דיך לערנען! — ענטפערט דער פערדיונג.

— די פערד זיינען איצט צושפריים, עס איז הייס. מיר וועלען זיך באלד צושטילען. איך וועל אייעך אין מורח אין דו רייט אוועק אין צפון זייט. און וועסט יאגען באלד מיט דעם ברייטען פלאכען קאפ?

— איך ווייס, איך ווייס — הע! — ציהט רבורה אויס מיט א פריילאכען נגון.

— איך וועל צוזאמען ברייגגען א גאנצען ים מיט פערד אהין צו יענעם באלד. דארטען וועל איך זיך מיט זיי אפשטעלען און וועל ווארטען ביז דו וועסט אנקומען מיט דיינע פערדלאך. און אפשר וועסטו ווארטען אויף מיר. —

— איך אויף דיר! ? — צילאכט זיך רבורה.

— מ'קען ניט וויסען, ווייל קיין בעזונדער תורה איז דאס ניט. — געפינסט פערדלאך, טרייב זיי אויף אין ברייגג זיי אהין אויס'ן בארג. נאר לאז פון זיך הערען.

— הי—א, הי—א! — מאכט רבורה א פראבע ווי זי וועט איהם לאזען וויסען פון איהר קומען מיט די פערד.

אייזיק כאפט זיך ארויף און זאטעל אריין. מען לאזט זיך אוועק. ער אין איין זייט און זי אין א צווייטער. מען בויגט אויס די קעפ, מען גיסט זיך אן. און אוועק!

דער יונג דערפיהלט זיך ווי אן אדלער. זיינע פיס ציהען זיך אן מיט זייערע ברייטע הארטע מוסקולען. ער זיצט ניט אין זאטעל, נאר ער שטעהט אין די טרעטערס; זיינע ברייטע גלייכע אקסלען וויעגען זיך אראפ און ארויף פון איבער דעם „רייטערייל". מיט זיינע אויגען נעמט ער דורך די גאנצע לייגג און ברייט פון דעם אירען'ס פריירי. ער איז ביי זיך פעסט, אז היינט וועט עס צוגעהן שנעל. ער וועט באלד

אָ סך פערדלאַך געפינען און מיט זיי אוועק אויף יענעם באַרג.

ווייסט אַט יענער באַרג וואָס עס וועט היינט אויף איהם פאַרקומען ? !

שטעהן וועט ער מיט זיינע פערדלאַך און קוקען פון באַרג אין אַלע פיער ווינקלען פון דעם ראנדזש, ביז עס וועט זיך אָנהויבען צו מאַהלען פון ווייט אַ שווארצינקער פינטעלע. עס וועט פון פינטעלע ווערען אַ רייטער. דבורה וועט עס קומען צו איהם. און פון וויטענס זיך לאָזען צו הערען מיט איהר „הו־א, הו־א !“

ווייסט דאָס אַט יענער באַרג ?

[illegible]

רבֿורה איז אַרומגעפּאַטשעט אויף דער פּרעריע און געזוכט בלומען... דבורה איז אַרומגעשפּרונגען אויף דער פּרערי און געזוכט קנעפּלעך א

כף פערדלאַך אין איין קופּע און יועלבע זי זאָל קענען אַריינדרייטען מיט איכפּעס און זיי פערגעבען צו דעם בעשטימטען באַרג. וואו דער פערדי יונג וואַרט שוין אויף איהר.

אַלע מאָל האָט זיך איהר אונטערפּאַטען אייג אָפּגענאַרט. פון א דינהעלען שטיין. פון א דאַרען אַרער פון א קליין ביימעלע און א טאָהל, איז ביי איהר אַרויסגעקומען א פערד. זי פלעגט אַהין שנעל ציפּאַטרען, דערזעהן איהר מעות און זיך צילאַכען.

צומאָל האָט זי אָנגעטראָפען א פערד אָדער צוויי, און זיך ניט אָפּגעשטעלט — זי וויל א ים מיט פערדלאַך.

זי וועט שוועבען מיט א כף פערדלאַך, און אין דער פרייער, ברייטער פּרערי וועט אָפּהאַלטען איהר „הי־א". און זי וועט נאָך צילאָזען איהרע האָר און זיי וועלען פליהען ווי זיידענע טיכלאַך אין דער לופט... זי וועט כאָן ווי זי וועט וועלען.

ביים אָנהעל אין הויז איז איהר ניט, אָבער עפּעס איז דאָרט אייגג...

גאַנצענע טעג איז זי פערנומען מיט הייזזאַכען און מיט אַנדערע קליינינקייטען.

איינמאָל א וואָך נעמט מען זי מיט אין שטעדטעל אריין.

אויך מיר א שטעדטיל! עס שטעהען עטליכע הייזער און איין שורה און קענען איבער די הייזער די באַקן־כמאַנציאָן. נאָך דער כמאַנציאָן שטעהען דריי הויכע פיער־עקיגע שפּייכלער פאַר די ברויטען פון די אַרומיגע פעלדער. עס איז דאָ איין שפּייז קראָם, וואו מען בעקומט פון א ציבעלע ביז איין אַקער אייזען. און דאָרט שטעהט א הויכע דאַרע בלאַנדינקע און תמיד שמייכעלט זי צו דיר און לאַכט.

כאָטש דבורה האָט אַליין אויך ליעב צו לאַכען. — אָפט קלייבט זי איזם א צייט יוען איהר מיהמע שטעהט פערטאָן אין קיך און זי לויפט אַריין און לאָזט אַרויס א הויכען: הו—א—הו—א!

די מוהמע דערשרעקט זיך און שרייט אויס מיט אַ קוויטש:
„אוי, וועה איז מיר, ניט!"
און נאכדעם לאַכען זיי ביידע שעה'ן נאָכאַנאַנד.
און ערשט ווען די מענער קומען פון דער ארבייט, ווערט שטיל אין הויז.
שטיל, רוהיג און איינג.
דער פערדיונג פערצעהלט נאָר פון פערד:
„האָט זיך אַ צוויי־יאָהריגער בראָנקאָ צואווילדעוועט אין דער „קאַרעלל" און האָט געוואָלט אריבערשפּרינגען דעם הויכען פּלויט און איז געבליבען שטעקען מיט זיינע פאָדערשטע פיס אין זוים פון פּלויט. האָט ער, דער פערדיונג, מיט אַ הויכען פּלאָקען איהם אַרויסגעהויבען פון דאָרט איינער אליין..." גיט דער אָנקעל דערביי אַ קורצען ניט־פער־שטענדליכען ברום און זיי צושמייכלען זיך ביידע.
איין אנדערשמאָל, דערצעהלט דער פערדיונג, ווי ער האָט רייטענדיג אין פעלד דעם פריהמאָרגען, געפונען די אָדער יענע קליאַטשע מיט דעם לאַנגעבינגען נארישען קאָפּ מיט אַ קליינטשיגען רויטען לאַשעקעל. דאָס לאַשעקעל האָט געהאַט אַ ווייסען פּאַסיקעל אויף זיין פּנים'ל, און ווי די קליאַטשע האָט זיך אוועקגעשטעלט מיט איהר גרויסען לאַנגען קאָפּ, ווען זי האָט דערזעהן דעם פערדיונג צוקומען נאָהענט, איבער'ן לייטער, און געבריקעט מיט איהרע הינטערשטע פיס.
— אַ גוטע מוטער, אָט די יעטטי, — האָט דער אָנקעל פּיעל־בעדייטענד אָנגעמערקט, — יעטטי איז אַ גוטע מוטער!
אַ גוטע מוטער — טראַכט זיך דבורה — „קיטי", האָסטו אויך גע־האַט אַ גוטע מוטער?....
דבורה בעקומט פּלוצים ליעבע צו איהר „קיטי'ן", וועלכע טראָגט זי איבער איהר אָנקעל'ס פעלדער.
און זי טוט איהר אַ דוצקע מיט איהרע קליינטשיגע פיסעלעך אין די זייטען אריין. און „קיטי" צוויאָגט זיך שנעלער, און איהרע דיניקע פיסעלעך צייכענען אויס איבער די גראָזען ווילד־געדרעהטע בילדער.
דבורה האָט דערזעהן אַ קאָפּ פון אַ פערד מיט אָנגעשטעלטע צוויי אויערען. זי האָט פערדרעהט „קיטי'ן" אין יענער ריכטונג און — אָט איז עס!

זי איז צעטרימען אין מזל.

צווישן אַ ברייטן פּלאַכן פעלד און אַ הויכן מיטפּערינגען און לאַנגען באַרג, זיינען מאַקע געווען אַ סך פערד. ווי האָבן אָנגעשטעלט ווייטע פליגע אויגען צו דבורה'ן און זיך אַלע גענומען אַ לאָז צו איהר.

דבורה איז פאַרשעמט געוואָרן ווי אַ זינגערין, ווען זי קומט אַרויס צום ערשטן מאָל פאַר אַ גרויסן עולם.

„קימי" איז געבליבן שטיין.

אַלע פערדלאַך האָבן זיך צונויפגענומען אין אַ קרייז און גענומען שמעקן צו „קימי'ן". איינע האָבן געפּריבט אַ שנאָרך טהאָן צו דבורה'ס פיס, און באַלד אויפגעכאַפּט די קעפּ און זיך פערדרעהט אין אַ זייט און צוריקגעקומען און ווייטער געקוקט אויף דעם „נייעם" רייטער.

דבורה איז אַזוי פערכאַפּט געוואָרן, אַז זי האָט פערגעסן אין דעם צייט פון איהר קומען אַהער. און זי האָט אָפּגעלאָזט די לייצעס פריי. אין אָנגעהויבן שמעקן איהרע קליינע ברוינע הענד דאָס צו איין און דאָס צו איין אַנדער פערדעל. און זי האָט צו זיי אָנגעהויבן ריידן און מאַכן חנ'דלאַך. און מיט אַמאָל האָט זי נאָר אַ מאַך געטהאָן מיט איהרע הענטלאַך און איבערגעשריען:

— „בראַ—אַח—אַה!!" —

דער קרייז פערד איז זיך פון איהר האַסטיג צולאָפן, ווי איבערגע־שראָקענע פייגעלעך. און זיי זיינען אַוועק פון איהר מיט אַ שווערן, טומלדיגען גלאָפּ.

און „קימי", פילענדיג זיך פריי אָהן לייצעס, האָט זיך אויך דער־שראָקן און גענומען אַ הויכן שפרונג מיט ביידע הינטערשטע פיס, אַרונטערגעוואָרפן דבורה'ן איבער איהר קאָפּ. און איז אַוועק איבער דעם פעלד נאָך די איבעריגע פערד, און געשלעפּט הינטער זיך אויף אַ קליינעם שטח די בלאַס־צושראָקענע דבורה.

דבורה איז געבליבן ליגן מיט אויסגעצויגענע הענד, אין דעם מיטען, ווייכן גראָז.

„קימי" איז אַוועק. וואָס מעהרער די זאַמעל־פּראָמענאָס האָבן איהר געלאָפּט אין די זייטן אַריין, אַלץ שנעלער איז זי אַנטלאָפן, אַליין ניט וויסענדיג וואוהין. די לייצעס האָבן זיך געשלעפּט פאַר איהרע פאָדער־

שטעּ פּים. האָט זי איהר קאָפּ אינסטינקטיוו באַלד אין דער הויך אויפ־
געהויבען.

די איבעריגע פערד האָבען געקוקט צו „קיטי׳ן", און דער קלאַנג פון
די זאָטעל־טרעטערס, און דאָס זאָטעל אָהן א רייטער האָט זיי נאָך מעהר
געשראָקען און אינגאַנצען די פּרערי ווילדקייט האָט זיך אין זיי אויפ־
געכאַפּט, און א ווייסער שוים האָט זיך בעוויזען אין זייערע מיילער און
אויף זייערע גלאַנציגע קערפּערס.

זיי האָבען זיך געטראָגען אין א פּאַרמע פון א מחנה ווילדע גענז,
ווען זיי פליהען איבער פון איין אָרט אין א צווייטען: — אָט זיך
צוזאַמענגעצויגען אין א געדיכטען רינג און אָט זיך צושפּרייט.

„קיטי" האָט זיך דערמאָנט אין דער מילך, וואָס איהר מוטער האָט
איהר זויגען געגעבען אויף די דאָזיגע פעלדער. און אלע וועגלאך און
שטעגלאך זיינען נאָך ניט פערווישט געוואָרען פון דעם אידענס פּרעררי.
און זי האָט געיאָכצעט מיט פרייד און איז געשפּרונגען אויף פּאַראוים און
זיך צומאָל א דרעה געטהאָן מיט איהר פּנים קעגען די פערדלאך און
געטאָן א טאַנץ אזש די זאָטעל־טרעטערס זיינען זיך צוזאַמענגעקומען אין
דער לופטען.

זיינען זיי אזוי געלאָפען, ביז זיי זיינען געקומען צום טייכעל. זיינען
אהין אריין, און אלע מיט אמאָל ווי איינער, געבליבען שטעהן אין א
טיעפען אָרט. דאָס קאַלטע וואַסער האָט אָבגעקיהלט זייערע הייסע קער־
פּערס און זיי האָבען זיך אָנגעקוקט איינער דעם אנדערען. און פון איינעם
צום אנדערען געגאַנגען און נאָכגעשמעקט. און אז מען איז צוגעקומען
צו „קיטי׳ן", האָט זי זיך טרויעריג מיט די אויגען נעבעטען, און יענע
האָבען געשמעקט צו דעם זאָטעל און עס געפּרובט בייסען.

באַלד אָבער האָט איינער פון די פערד מיט זיין עק א פּאַטש געטאָן
אין וואַסער אריין. עס האָט א הויפען מיט דריבנענקע טראָפּענדלעך
וואַסער זיך צושאָטען איבער אלע פערד און זיי האָבען זיך ווידער דער־
שראָקען, זיך א לאָז געטאָן פון טייכעל און אוועק מיט די פעלדער, זיי
זיינען געלאָפען איבער טאָהל און בארג און געקומען צום ברעג פון
דראָטענעם פּלויט און צוריק מיט אימפּעט זיך אוועקגעלאָזען איבער די
פעלדער מיט לאַנג אויסגעצויגענע העלזער און אויסגעשטרעקטע עקען.

נים האָבען זיך געשיהלט די פערד ביי הערר גאָלדענבאַרגען אויס'ן ראָגריש.

הורך זיין מיה פלעגען די יונגע געבוירענע זוערען אין מיטך, פון אָנפאַנג ביז אין מיט־ווינטער. רעמאָל ווען די „מאַמעס" מיט די „קינדער" קאָנען אַרומלויפען אויף דער פּרערי און געניסען פון די שענסטע גראָזען, און נים ווייסען פון קיין זאָרג.

אין צו ווינטער אנטוויינט גאָלדענבארג די ראָזינע „קינדער" פון זייערע „מוטערס" און נעמט זיי אריין אויף איבער־ווינטער אין א גרויסען שטאַהל, וואו ער האָט פאַר זיי אָנגעגרייט גוטע, פרישע „מהימאָטי"־היי.. אין טאָג איין מאָג אויס קומט ער צו זיי, אין רעגען און שנעע, כדי אליין מיט זיינע הענד, אויסצוטיילען א טעפּעל האָבער איינצוטהיילען.

די קליינוואַרג שטעהען דאָן ביי די לאַנגע פּיטערקינע האָסטענס, וואָס אַרום די וענד פון שטאַהל. און הערען זיך איין אין דער ווינטערדינגער שטורמער לופט צו קומט נים ווייער שפּייזער.

און אַז גאָלדענבארג ציעפּענט די שוערע טירען פון שטאַהל, און א כוואַליע ווייסע לופט רייסט זיך אריין אין האַלב־דונקעלען שטאַהל, טוען אַלע מיט אמאָל זיך א לאָז צו איהם.

און איינטהיילענדיג זיי דעם טעפּעל האָבער, גלעט ער יעדען פון זיי. דעם ביים האַלז. איין אנ־ערען איבער'ן פּנים'על, און האָט זיי תמיד עפּעס גוטעס און מונטערעס צו זאָגען, כאָטש איהם דאַכט זיך אַלץ, אַז די „קינדער" וואַקסען נים.

ערשט ווען עס קומט דער פריהלינג און ער לאָזט זיי ארויס אויף דער פּרערי צו „איינענע קעסט" (ווי ער פלעגט דאָס אליין אָנרופען), ערשט דאַן דערזעהט ער אַז זיי זיינען אויסגעוואַקסען.

און דעם קומענדען ווינטער לאָזט ער די קליינע. גלייך מיט די גרויסע. אויף דער נאַקעטער פּרערי.

מיט'ן אָנקומען פון ווינטער, נעהמט ביי די פערד וואַקסען אזא לאַנגע האָר, צו בעשיצען זייערע ביינער פון קעלט. און צום ווינטער בייטען זיי איבער די לאַנגע האָר אויף א דינעם, סאַמעט־גלאַטען פעל.

און אויך אין דעם הענפט זיי הערר גאָלדענבארג. — אין די פריהלינג־טעג שפּרייט ער פאַר זיי יעדען טאָג אויס נים געדראָשענעם האָבער

צווישען די בערגלאך אין טאָהל, וואָס איז פון ווינטען געשיצט, ווייל קאַלט און ווינטיג זיינען די פריהלינגען אין דער ווייטער וועסט, קייען די פערד דעם ניט געדראָשענעם האָבער, טרייבט דאָס כח אין זייערע ביינער, און זיי ווערען גלאַטער און שעהנער.

גוט איז די פערד ביי הערר גאָלדענבאַרג.

ה.

בייט אידען. הערר גאָלדענבאַרג, אין הויז ווייסט מען נאָך פון גאָרניט.

עס איז געווען דער צאַהלטאָג און אַ גאַנצען אין דער פריה און פאַרטיטאָג זיינען אָנגעפאָהרען די גרינגע גרויסע און לאַנגע וועגענער, מיט די קיילעכיגע אויסגעפּוצטע קליינע פערדלאָך, און זיך אויסגעשטעלט ביים לאַנגען. שמאַרקען באַלקען, וועלכען דער איד האָט אויסגעבויט צוליעב דעם, אַז די פאַרמערס זאָלען אין צאַהלטאָג קענען צובינדען זייערע פערדלאָך

אייניגע זיינען שוין געווען אין הויז און זיך צורעכענט און בעט־צאַהלט דעם אידען פאַר זייגע גוטע קליינע פערדלאָך, און דערביי געהאַלטען אין איין לויבען זיך אליין, ווי גוט זיי קענען צייטען אַ יונגע בהמה. און עס איז טאַקע דעם הערר גאָלדענבאַרג'ס גוטע, בלוטיגע פערדלאָך.

אַ טהייל זיינען געשטאַנען אין דרויסען ביי אַ וואָגען אין אַ קרייז און געשמועסט, און ווען עמיצער אַ נייער איז צוגעקומען, האָט מען איהם „געשטעקט הענד", און מיט אַ מאַרנעם פרייליכען געפיהל און אַלע מיט אַמאָל האָבען תמיד אויסגעשריען צו דעם נייעם צוגעקומענעם:

— „שטעק" הענד!..

מען איז אָפּגעפאָהרען און מען איז אָנגעקומען.

אַלע מיט אַ גרינגעם לאַנגען וואָגען, פון פאַרענט מיט אַ הויכען זיטז אויף שפּרוזשינעס און אַ לאַנגען שוואַרצען בייטש.

אין קינדערלאָך האָבען די פאַרמערס אָנגעבראַכט, וועלכע זיינען געזעסען אין די מיטעלע גרינגע וועגענער און אַרויסגעפּיפּצט מיט די שטרויענע קאַפּעלושלאַך, מיט רויטע סטענגעס, אויף דעם הערר גאָלדענ־באַרג'ס גרויסען גוט. צומאָל האָט אַ פאַטער געגעבען צו זיין קינד אַ „בעלייכטונג" איבער דעם אַלעמען וואָס הייסט גאָלדענבאַרג'ס גוט.

האָט מען די קינדערלאָך ביי די וועגען געלאָזען, און אליין איז מען

אריין דורכ'ן אָפענעם טיר פון קיך אין הויז אריין, די היטלען א וואָרף געטאָן אין א ווינקעל און געזאָגט פריילאך און גוטמוטהיג:

— גוטערמאָרגען, פרוי גאָלדענבארג!

פרוי גאָלדענבארג, א קרעפטיגע מיטליאָהריגע רונדע אידענע, מיט פערפלאמטע, צוויק־רויטע באקען, פון א מיטעלען וואוקס, מיט א הויכער ברוסט און רונדע, דיקלאכע הענד, איז געשטאנען ביי דער קיך־ארביים. איהרע הענד זיינען ביי דער ארבייט געוועזען אָפּגעדעקט, און האָבען פון אקסעל ארונטער צו די פלאמען, זיך גערונדעלט אלץ דינער און שמאָלער. און איהרע גאָר קליינע פינגערלאך האָבען ניט הארמאָנירט מיט איהר גאנצען אויסזעהן. זי האָט פערמאגט מאט־שווארצע אויגען און א ים מיט האָאר אויף איהר שעהנעם קאָפּ. די האָאר זיינען געוועזען דורכגעשפרינקעלט מיט גרויליכע פעדעמלאך און פארקעמט אין א שווערען קיילעכיגען קוגעל אויף הינטען.

זי איז געשטאנען ביים ווייסען הילצערנעם קיכענטיש, געטאָן איהר ארבייט, געטראכט פאר וואָס זי האָט דבורה'ן היינט, אין צאָהל־טאָג, געלאָזען ארויסרייטען...

און ווען עמיץ איז אריין און געזאָגט „גוט־מאָרגען, פרוי גאָלדענ־בארג", האָט זי לייכט א דרעה געטאָן מיט איהר שטאָלצען קאָפּ, און מיט א פאָרנעמליכען שמייכעל געזאָגט:

„גוטען מאָרגען, גוטען מאָרגען!" — תמיד איבערחזרענדיג איהר גוטענמאָרגען און פלעגט נאָך צומערקען:

איינעם:

— צוליעב אייך, הערר, איז היינט אזא שעהנער טאָג.

איין אנדערען:

— בין היינט גרינעם ארבעס געגאנגען אָנקלייבען, האָט נאָט געגעבען א שעהנעם טאָג.

אינוויינינג, אין דער גרויסער שטוב, וואָס האָט אויך געדיענט פאר איין עסצימער, זיינען אלע געזעסען און גערויכערט און גערעדט.

הערר גאָלדענבארג איז געוועזען פערנומען אין זיין שרייבצימער, פון וועלכען עס איז געוועזען איין אָפענער טיר אין גרויסען צימער אריין. און ער איז ביים טישעל געזעסען קעגענאיבער דער צועפענטער טיר אזוי, אז ער האָט געקענט ריידען מיט אלע אין דער גרויסער שטוב און עס זאָל

היימען: אז ער זיצט צווישען זיי. כאָטש יעדער בעזונדער פלעגט זיך אויסהייבען שטילער און אריין געהן צו איהם. ווי אין א בעזונדערן חדר'ל, און מיט איהם, ווי אויג אויף אויג, זיך צערטלען.

און אז אלע האָבען זיך צעזעגנט, האָט ווי הערר גאָלדענבאַרג איינגעלאַדען צו בלייבען אויף מיטאג. אויף פרוי גאָלדענבאַרג'ס אן געבייסען האָט מען זיך ניט געלאָזען קיין כך בעטען. מען האָט זיך איינגעוואַשען די הענד און פּנים'ער, פאַרהאַקט די האָר פון קאָפּ, און פרוי גאָלדענבאַרג האָט זיי אויפגעטראָגען דעם לאַנגען, פאַרדעקטען טיש, עלטער נאָך עלטער. און הערר עלהיגס, א גאַרזינג, וואָס איז געזעסען דער ערשטער גאָרענסטער שכן, האָט גענאָמען דעם חלק צו זיצען אין דער לינקער זייט פון הערר גאָלדענבאַרג. און דער רעכטער ראַנד איז געזעסען דער פרוי גאָלדענבאַרג'ס אָרט, נאָך א ליידינג. זי האָט מיט א פער־פלאַמטען פּנים אנגעהויבען צו טראָגען צום טיש פון אלעס וואָס זי האָט אנגעקאָכט און אנגעבאַקען.

און אזוי ווי דער טיש איז געווען באַזעצט אָרום און אָרום, האָט מען און דבורה'ן מיט דעם פערדיינג פערגעסען.

נאָכ'ן עסען איז דער בעל הבית פון הויז דער ערשטער אויפגעשטאַנען פון טיש. נאָך איהם — די אלע געסט, און אלע האָבען זיך מיט א געזונדער צייעטס ביי דער וואַנט אויף ביינקלאך. גאָלדענבאַרג האָט אנגעפילט זיין פּיפקע און פערהויבערט, ארויסלאָזענדיג געדרעהטע וואָלקען רויך. די געסט האָבען גענומען האָט איינענע, און די גרויסע שטוב האָט זיך גענומען אנפילען מיט רויך.

פרוי גאָלדענבאַרג האָט פערנומען פון טיש די געשיר און פערמאַכט די טיר, טראַכטענדיג:

— שוין! די מענער האָבען זיך צורויכערט.

ביי די מענער האָט זיך שנעל פערבינדען א שמועס. מען האָט גערעדט וועגען די פּרייזען פון ברויטען אבאַל און הייגט. מען האָט גערעדט וועגען פעלדער און אייך פון איינינע לאַהאַלע אנגעלעגענהייטען.

— האָט איהר געזעהן מיין אלפּאַלפּא? — פרעגט הערר גאָלדענ־באַרג. — א מייטרע גראָז איז עס... איינמאַל פערזעעט און עס וואַקסט אליין פון זיך צוואַנציג יאָהר.

— וואו, דאָרטען אויף דער פלאכע אין דרום זייט פון „קארעלל“?
— פרעגט איינער פון די געסט.

— הא, הא, — שאָקעלט הערר גאָלדענבארג מיט זיין קאָפּ. — עס איז מיר אָנגעקומען זעהר שווער. אָבער איצט האָב איך עס. דאָס גראָז איז צוואנציג מאָל בעסער פון אַלע אנדערע גראָזען.

— צוואנציג יאָהר וואקסט עס פון איינמאָל פערזעען?!

— יעס, סירר! איך האָב עס עטליכע מאָל געפּרובט אויף אנדערע פלעצער און עס האָט ניט אָנגענומען. איצט אָבער האָב איך געפונען א גוט שטיק ערד פאר מיין אלפאלפא.

— איז עס גוט פאר פערד?

— א פראגע? איך דיינק נאָר פאר מיינע יוננע יאָהרינגע פערדלאך וועל איך געבען אלפאלפא, זיי זאָלען וואקסען בעסער.

מען איז געזעסען און געלאָזען דיקע וואָלקען רויך און מיט הכנעה זיך איינגעהערט אין דעם אידענ׳ס רייד, ניט ווייל זיי זיינען איהם שולדיג געוועזען, נאָר ווייל עס איז געוועזען א נייע תורה פאר זיי: „גראָז וואָס וואקסט צוואנציג יאָהר פון איינמאָל פארזייען“.

עס זיינען דאָ געוועזען קינדער פון פעלקער, וועלכע האָבען געהאט דעם זכות צו האָבען אייגענע לענדער און ערדען. די ערד האָבען זיי ליעב פון דור דורות. און זיי הערען זיך איצט איין צו די רייד פון העדר גאָלדענבארג, וועלכער איז פון ערגעץ געקומען צולויפען, וואו ער האָט קיין ערד ניט געהאט און אפילו ניט גע׳חלום׳ט צו האָבען; זיי הערען איהם אוים און בעוואונדערען איהם.

נאָר איינער איז דאָ געוועזען — הערר עלקינס — דער נאָהענטסטער שכן, וואָס האָט ניט געוואָלט זיך איינהערען אין גאָלדענבארג׳ס רייד. ער האָט זיך אויפגעהויבען פון פלאץ, עפּעס אָפּגעמורמעלט איין ענטשולדיגונג, און איז אוועק אהיים. ער איז אהיים געגאנגען צו־פוס. דאָס איז ביי איהם געווען א געוואָהנהייט. און געהענדיג, האָט ער פיעל געטראכט וועגען גאָלדענבארג׳ען, דעם אידען, מיט זיין אלפאלפא.

און עס איז אויפגעשוואומען ביי איהם אין הארץ א מאָדנער געפיהל צו זיין אידישען שכן און צו זיין איינגעפונדעוועטער היים. עלקינס האָט אויך געהאט א גוטע היים. ער איז געקומען אין דער ווייטער וועסט פריהער פאר גאָלדענבארג׳ען. עס איז אָבער געוועזען ניט דאָס... נאָך

מעהרערע. ער עלקינס. דאָס זײַנע אײגענע צװײ זיהן, און אַז מען דאַרף נייטיג א צײַט, מוז מען אַרײַנקוקען אין אַלע קאַמערען און מען געפינט ניט. מען ווייסט אַז עס איז ערגעץ דאָ צייטונגען. אָבער מען קען זיי ניט געפינען.

— און בײַ דעם אירען גאָלדענבאַרג שײַנט אַלעס. און א יעדער זאַך האָט איהר פּלאַץ, — טראַכט עלקינס מיט פאַרדרוס.

א פּאָר יאָהר נאָך דער עלקינ'ס בעזעצען זיך דאָ אין ראָטשעסטער איז זײַן נימע, פרומע ווײַב בײַ איהם אויעקגעשטאָרבען, און ער איז געבליבען מיט זײַנע צװײ בחורים: דער עלטערער הענריק, איז פון דעמאָלט פאַרבליבען דער הויז־מענטש, דער קיך־מענטש; דער צווייטער, יאַראַן — א פרייער פייגעל — ניט אין הויז און ניט אין פעלד. תמיד לויפט ער אַרום אין'ן פעלדעל און דער מייזעל ווייסט איהם, וואו ער ניט אַוועק זײַנע טעג...

דער אַלטער עלקינס ניט זיך שטענדיג אָפּ מיט זײַן פעלד־אַרבייט, און ער ווייסט, אַז אַהיים קומענדיג, וועט ער שוין געפינען פאַרטיג זײַן מאָהלצייט. הענריק איז א גוט קינד... ער האָט פאַר איהם אַן א סך בילבעס מיט חזיר שמאַלץ, און יאַהאַן העלפט איהם בלויז וועהן ניט וועהן אין פעלד. צו די חזירים אין שטאַהל לאָזט דער אַלטער עלקינס יאַראַנען ניט צו, ווײַל ער בריקעט זיי אין בויך אַרײַן. און אַז אַך און וועה איז צו דער אַרבייט וואָס יאַראַן טוט שוין אַמאָל אין פעלד! כ'פערדעל מוז שטענדיג שטעהן אָנגעגרייט מיט דעם זאָטעל און וואַרטען אויף איהם ביז ווען. דאָס האָפּעליטעל טראָגט ער אויף א זייט און תמיד טוט ער זײַן אַרבייט אין הענטשקעס.

דער אַלטער עלקינס קאָן ניט ציהקוקען אַזא אַרבייט.

נאָך פון זײַן אַלטער היימאַט איז ער געוואוינט אַרויסצובעקומען דאָס שטיקעל ברויט מיט די הויליג פאַרשטיינערטע הענד. און דאָ, אויף די ברייטע און ווייטע פעלדער קען ער זיך ניט צוגעוואוינען צו אַנדערע וועגען.

ער, עלקינס. האָט מאַשינען... ער נעהמט וואָס מעהרער צײַטונג, אפילו נאָכ'ן אַפּעראַציען. וואָס איז געמאַכט געוואָרען צו פאָהרען מיט איהם.

און אין פריהלינג — יאַהאַן בעשליסט זיך אויסצוהעלפען זײַן

פאַטער. ער שפּאַנט איין זייערע פיער פערציראַנער פערד אין דעם בערעדעלטען אַקער, וועלכער שניידעט דריי פאַכען מיט איין גאַנג, און ער לאָזט געהן די פערד געלאַסען און גלייך מיט דער גאַנצער לייגג פון פעלד. ער זיצט זיך אויפ'ן זיטץ, און שטיל און רוהיג קוקט צום פאָרענט, אַז דער דישעל זאָל זיין אין אַ גלייכע ליניע מיט דעם מיטעלסטען פאַך פון דער נאָר וואָס איבערגעקעהרטער ערד. שטעלט זיך ביים זוים פון פעלד דער אַלטער עלקינס און בעקוקט זיין יאָהאַנען, וואָס זיצט זיך מיט דעם ברייט־ברימיגען ווייסען קאַפּעלוש, און אין האַרץ ביי איהם פּלאַ־קערט אויף אַ פערדרוס צו דעם טייוועל, וואָס האָט די מאַשינען אויס־געטראַכט.

ער האַסט זיי, די מאַשינען... און הערר גאָלדענבאַרג האָט זיי ליעב...

יאָהאַן האָט אויך ליעב מאַשינען. ווי ער זיצט זיך אויף דעם אַקער, דאָס דייצט ער זיך מיט מיר, דער טייוועל!

אַזוי טראַכטענדיג, איז זיך דער אַלטער עלקינס אָנגעקומען ביז צום זוים פון זיין פעלד, איבער וועלכען זיין זוהן, יאָהאַן, האָט טאַקע גראַד איצט מיט'ן אַקער געשניטען לאַנגע שוואַרצע פּאַסען. אָט איז אַ מעסער פון אַקער אָפּגעשפּרונגען פון דער ערד. יאָהאַן קימערט זיך ניט. אַרויס־געשטויסען, און פערפאַלען... לויפט ער, דער אַלטער, אַנטקעגען. זיין האַרץ זידט מיט האַס, און ער צושרייט זיך אויף יאָהאַנען:

„זיצט זיך ווי אַ קיסר אויף זיין טהראָן!...“

און ער כאַפּט אַרויס פון יאָהאַנען די לייצעס. זיין זוהן שפּרינגט אַרונטער פון אַקער־זיטץ. דער אַלטער עלקינס פערגינט זיך ניט צו זיצען, נאָר ער נעמט טרייבען די פערד מיט האַסט און שפּרייזט פון הינטער דעם אַקער.

און די פערד ווייסען ניט וואָס פריהער צו טאָן: צו זאָלען זיי געהן פאָרווערטס, צו זאָלען זיי דאָ אַ דרעה טאָן אויף צוריק.

יאָהאַן בעמערקט עס און טוט אַ שמייכעל:

— דער אַלטער שטופּט דעם אַקער מיט זיין ברוסט!...

און ער רופט זיין אָנגעזאָטעלטען פערדעל צו זיך. דאָס פערדעל קומט צולויפען. ער כאַפּט זיך אַרויף אין זאָטעל אַריין און פליהט אַוועק מיט אַ סקאָסנער ליניע צום וועג, און אַ זייל פון שטויב בלייבט הינטער איהם.

דער אַלטער האָט געענדיגט דעם וועג, אַרונטער געגאַנגען נאָך אַמאָל

צוויי און צוריק געקומען צום ברעג, וואו דער וואגן איז געשטאנען. ער האט א קוק געטאן צו דער זון.

— שוין צייט!

ער הויבט ארויס די אקער־מעסערס פון דער ערד און ער הויך, און טראגט צו ביז דעם וואגן. וואס שטעהט אין א ווייט פון פעלד. נעמט ארונטער די צייכן פון די פערד, און ביים איינבינדן פון די לייצעס שילט ער זיין זוהן יאקאן, וועלכער מאכט זיינע אייגענע קניפּען...

נאכדעם בלייבט דער אלטער שטעהן א ווײַלע, קוקט מיט זיינע פערטאכטיגע גרויע אויגלעך אויף דעם דריי־פאכיגען אקער, וועלכער איז איינגעגאסען פון שטאהל. אים קומט ארויף אויפ'ן געדאנק דער אקער ביי זיין פאטער אין דער אלטער היים. געמאכט איז ער געווען פון האלץ און נור א שטיקעלע אייזען ביים שפיץ פון מעסער. עס איז געווען לייכט אי פאר דער בהמה אי פאר'ן מענשען. היינט דארפען די מייזאלים איינגעשפּאנט א מאשין, וועלכע פיער פערד שלעפען שווערליך, און דו זיצט זיך אויפ'ן זיצל ווי א קיסר...

און זיין ווינקעל, יאקאן, רעדט איהם נאך צו, אז ער זאל קויפען א נאוועלע מאשין מיט צוויי אקער־מעסערס. ניין, דאס פעלט ער ביי איהם נים. דאן וועלען אי דער מענש אי די בהמה נים האבען וואס צו טאן... דער מייזעל וועט שוין פארזארגען אלעס... אבער גענוג. היינט האט ער דעם אידען אפגעצאהלט די לעצטע שולדען; מעהר וויל ער מיט איהם נים האבען צו טאן. נא דיר נאך א נייע זאך — אלפאלפא! ניין, גענוג מיט די מייזעלשע איינבראכטונגען!

ווער ווייסט, וואו מען וועט אונז נאך איינשלעפען....

צוערשט, ווען דער איד געלדענבארג איז ארונטערגעקומען אין דער ווייטער וועלט, פליגט ער איהם זעהר אכטען. איהם העלפען מיט ראטה אין טהאט. דער איד האט איהם צוריק אבגעטריבן. מען איז געווען שכנים. און ער איז א געזונטער ארבייטער, דער דאזיגער איד... אט זיינען דארט זיינע פעלדער מיט ברייטען און פערזייטע גראזען — דער איד איז א ווירטה!

אבער פארט ארונטער פון ווענ — האט שוין פליצה אין דער נאז — „אלפאלפא"!...

און מאכט די יונגע שנעקעס אונזערע פאר טויגעניכטסען....

ז.

יאָהאַן עלקינס פלעגט אמאָל, אין א שבת, הערר גאָלדענבאַרג׳ס רוהע־טאָג, קומען צו־רייטען, איבערלאָזען זיין פערדעל פאר׳ן הויז, און אָפּזיצען מיט דעם אידען לאַנג.

ער פלעגט זיך דאָרט גוט אָנלעזען אין די זשורנאַלען און צייטונגען, וועלכע דער איד פלעגט האָבען פון פערשיעדענע ערטער.

נאָכדען אַהיים קומען און תמיד עפּעס נייעס בּרענגען זיין פאָטער.

— פוילענצער, ווי דו, האָבען ניט וואָס צו טאָן און טראכטען אויס נייעקייטען... — פלעגט דער אַלטער עלקינס אויסהערען און זיך בייזערען.

אָדער ער פלעגט אַזוי זאָגען צו יאָהאַנען:

— האָסט זיך שוין ווייטער מיט עפּעס אָנגעשמעקט ביים אידען...

און דאָס וואָרט „אידען" האָט ער געזאָגט מיט אזא טאָן, אז עס האָט געהייסען: מיין פאָטער האָט דעם אידען ניט ליעב געהאַט, און איך האָב איהם ניט ליעב, און דו דאַרפסט איהם ניט ליעב האָבען...

יאָהאַן פלעגט אָבער, טראָטץ זיין פאָטער, ניט נור לעזען די זשורנאַלען, נאָר אויך שמועסען און פערברייננגען ביי הערר גאָלדענבאַרג׳ען אין הויז.

דער לעצטער האָט איהם כמעט ליעב געהאַט, דעם קלוגען יאָהאַנ׳ען מיט זיינע בלויע אויגען.

און ווען הערר גאָלדענבאַרג האָט דאָס ערשטע מאָל זיך איינגעקויפט א שנייד מאַשין מיט א בינדער־קאָמבינאַציאָן, האָט ער יאָהאַנען ארויס־געפיהרט און איהם געוויזען די מאַשין און איהם געגעבען צו פערשטעהן ווי די וואַלצען קייקלען אריין די שטרויעלעך, און ווי אינוויינינג איז דאָ צוויי שטאָהלענע הענד וואָס כאַפּען ארום די שטרויעלעך און מאַכען פון זיי א בינטעל, און ווי דאַן קומט ארויס פון א פּלאַץ די נאָדעל מיט׳ן שטריקעלע און פאַרבינדט עס פונקט אין דער מיט, און ווי אַזוי נאָכדעם כּאַלט ארויס א שטאַרקער סנאָפּ צו דער ערד.

יאָהאַן פלעגט צופּענען זיין מויל און שלינגען גאָלדענבאַרג׳ס ווער־

מער, און איהם נאָך מעהר ליעב בעקומען. און זיך פערשילטען פאר וואָס נאָט האָט איהם ניט אויסגעוועהלט פאר א זוהן צו אזא מאן ווי הער גאָלדענבארג.

— מיט אייך וואָלט איך אויסגעקומען... — פלעגט יאָהאַן שמייכלען צו גאָלדענבארג'ען. — וואָס ביי מיין פאָטער געהט אוועק און עס ווערט צוריסען, וואָלט אין אנדערער דערפון רייך געוואָרען.

— עך, עך, ווען איך האָב, ברודערל, א זוהן!...

און ווען דבורה איז ארונטערגעבראכט געוואָרען, פלעגט יאָהאַן קומען צוזייטען אָפטער.

און צוליעב דבורה'ן און צוליעב זיין ריכטערליכקייט, פלעגט ער אָפט א העלף טאָן גאָלדענבארג'ען. און פרוי גאָלדענבארג האָט נאָר ביי יאָהאַנען געהאט גרויסע פריווילעגיען.

און ער האָט זיך געשעמט הימעל־הויך, אז אין זיין אנוועזענהייט פלעגט דבורה וועלען נעמען די עמער און געהן צום ברונעם נאָך וואסער. ער פלעגט דאן זיך א כאפ טאָן און אריינברענגען צוויי פולע עמערס מיט וואסער, מיט א הייליגער תמימות אויף זיין פנים.

און יאָהאַן האָט געליבט גאָט, וואָס ער האָט זיך דערלעבט א זכות אז דבורה זאָל צו איהם א וואָרט אויסריידען. זי פלעגט איהם גרויס־שכערטיש דאנקען פאר'ן גאנג.

און זי פלעגט אמאָל דערצעהלען פון שטאָט־זאכען, אפילו ניט ריהרענדיג איהם אליין. נאָר אויך צו פרוי גאָלדענבארג, ער אבער פלעגט דערביי הערען ווי דבורה רעדט פון שטאָט. און דבורה האָט געהאט א סך זאכען פון שטאָט צו דערצעהלען, און ער פלעגט הערען און טרוימען צו זיין אמאָל אין דער דאָזיגער גרויסער שטאָט:

און דער גרויסער שטאָט טרעפט אז פ י ע ר מיידלאך שפּאַצירען מיט א י י ן בחור...

דערווייל איז געווען אין דבורה'ס ביינער אזוי פיעל פון גרויסען שטאָט, אז דער ריכטערליכער יאָהאַן וואָלט פון איהרען א וואונק צו דער זונן אין הימעל ארויפגעריסען...

ח.

צוריק מיט צוואַנציג יאָהר איז הערר גאָלדענבאַרג א יונגער און מיט ליידיגע הענד געקומען אין דער ווייטער וועסט.

זיין יונגע ווייבעל, רחל, האָט ער געלאָזען אין דער גרויסער שטאָדט.

זי האָט איהם אָנגעזאָגט ער זאָל זיך „נעמען צייט", און ווען ער וועט שרייבען, אז ער האָט געפונען דאָס וואָס איז גוט וועט זי אויך ארויסקומען.

געקומען איז ער אין די דאַקאָטאַס און האָט זיך אויסגעקליבען א „האָמסטעד" וואָס איז בעשטאַנען פון הונדערט און זעכציג אַקער לאַנד, אויף וועלכע קיין מענש האָט נאָך ניט פון אוראַלטע יאָהרען זיין פוס געשטעלט.

ער האָט זיך אויסגעקליבען די שטיק לאַנד מחמת פיעלע טעמים: —

ערשטענס, האָט זיך עס געצויגען איבער א ברייטער פּלאַכע, און צו צפון־זייט איז געשטאַנען א הויכער, ברייטער בערגעל.

צווייטענס, איז אין דער מיט פון דער לאַנד א טיבעל געפלאָסען.

און דריטענס, איז טאַקע די לאַנד א פעטע און מיט טיעפע גראָזען...

און נאָך און נאָך טעמים אָהן א שיעור, און ער האָט עס ליעב בעקומען.

און איינער אליין איז ער ארומגעגאַנגען איבער די ברייטע שטחים און געטראַכט און געמאַכט זיינע פּלענער. אָט איז ביי איהם געבליבען צו בויען די הויז ביים טייכעל, איז אָבער געקומען איין אַנדער פּלאַן, אז עס וואָלט בעסער געוועזען אוועקצושטעלען די הויז ביים פוס פון בערגעל. וואַסער וועט שוין זיין. און דערפאַר וועט עס וואַרימער זיין אין ווינטער, פערשטעלט פון די ווינטען.

און אין יענעם טאָג, וואָס מען האָט איהם די פּאַפּירען אין רעגירונגס־שטיבעל געגעבען צום אונטערשרייבען און איהם אָנגעזאָגט פון די פּאָ־דערונגען: אז ערשטענס זאָל ער בויען א הויז, און צווייטענס — גראָבען א ברונען, און דריטענס: צואַקערען פינף אַקער לאַנד און זיי מיט עפּעס פּאַרזייען, און פיערטענס, וואָס דאָס איז די וויכטיגסטע: ער זאָל זיך

אויף דער ערד אַליין בעזעצען און עס מאַכען פאַר זיין אייגענע היים. — האָט גאָלדענבערג צו אַלעס געשאָקעלט מיט זיין קאָפּ און געשוויגען.

ער האָט ניט געקענט זאָגען דאָס וואָס עס האָט זיך איהם געוואָלט זאָגען פון זיין טיעפען הארץ אַרויס. נאָר שטום האָט ער די פּאַפּירען גע'חתמ'עט.

ער האָט באַלד זיין רחל'ען געשריבען קורץ און פריילאך:

„מיינע רחל'ע, א גוטען שטיק לאַנד געקויפט... גרייט זיך און ווען איך נעם זיך שוין בויען....

און אַזוי ווי ער האָט עס נאָר אָנגעשריבען זיין ליעבער פרוי, האָט ער שוין זיך דערפיהלט אויף דער נאַהענטער פרעמדע ווי אין דער היים.

ער איז אַוועק צו דעם נאָהענטסטען שכן, הערר עלקינס, וועלכער האָט שוין דאָן געהאַט צוויי פערד און א גוטע ווירטשאַפט, און זיך מיט איהם בעקענט.

— וואָס קען איך טאָן פאַר אייך? — האָט יענער הייפליך געפרעגט.

— איך וויל אַפריהער טאָן פאַר אייך איין אַרבייט, און דאָן זאָלט איהר מיר צוריק אָפּהעלפען, — האָט גאָלדענבערג געענטפערט.

עלקינס האָט זיך בעליידיגט:

— ביי אונז נעהמט עס אַנדערש... מען רעכענט זיך ניט. נור וואָס איהר דאַרפט, וועל איך מיט פערגעניגען טאָן פאַר אייך, און אַז איך'ל דאַרפען וועט איהר, גלויב איך, אויך טאָן עפּעס.

— איך וועל, איך וועל, — האָט גאָלדענבערג געמורמעלט. און ניט פערשטאַנען דעם חילוק.

און צוזאַמען איז עלקינס מיט איהם געפאָהרען אין שטעדטעל אַריין און זיי האָבען געבראַכט א פולען וואָגען מיט ברעטער, און שינדלען, און אַנדערע נויטיגע מאַטעריאַלען.

און גאָלדענבערג'ן האָט שוין געמוזט נעכטיגען און קאָסט עסען ביי עלקינס'ען. פרוי עלקינס האָט נאָך דאָן געלעבט, און זי האָט צוליעב דעם נייעם שכן איין עוף גע'הרג'עט און פאַר איהם געבראָטען פלייש מיט בולבעס.

— זיינט איהר דאָך א „דזשו" און איהר טאָרט ניט עסען קיין חזיר...

— האָט זי פיעלבעדייטענד געזאָגט.

אויף דעם דריטען טאָג איז הערר עלקינס אַרויסגעפאָהרען מיט זיין

אקער און פערד און פאָר גאָלדענבאָרג׳ען צואַקערט א שטח לאַנד. ער האָט עס גענומען א פּאָר טעג נאָכאַנאַנד, ביז ער האָט צואַקערט אַן ערך פון פינף אקער ערד.

דערווייל האָט דער איד גאָלדענבערג מיט זיין איינגעקויפטער האַק ערגעץ אין א טיעפען טהאָל ווערבעס אָנגעהאַקט און זיי געבראַכט צו טראָגען אויף זייטע אַקסלען און זיי אַוועקגעלעגט אין א סטוים נאָהענט פון דעם פּלאַץ, וואו ער האָט געוואָלט בויען די הויז. און אַז ער האָט געהאַט א סך קלעצלעך האָט ער זיך אַוועקגעשטעלט און זיי צוהאַקט אין קליינע שטיקלעך שפּענדלעך.

און עלקינס איז מיט איהם ווייטער אַוועק אין שטעדטעל. און זיי האָבען געבראַכט א וואָגען מיט בולבעס־זריעה. עס איז נאָך ניט געווען שפּעט צו פערזעצען קאַרטאָפּעל.

און עס האָט באַלד אָנגעהויבען צו געהן זיין נאָמען פון איין מויל צו א צווייטען.

פלעג א שכן אדורכפאָהרען און זעהן די קופּקע מיט די שפּענער וועלכע האָט זיך געוויסט פון ווייטענס און דאָס צואַקערטע שטיק לאַנד, פלעג ער עס דערצעהלען אין שטעדטעל.

און אַז מען האָט די בולבעס פערזעצט, האָט עס גאָלדענבערג געטהאָן מיט גרוים כונה און פלייסיג די צושניטענע שטיקער זריעה געלעגט מיט דער שאָלאַכץ ארויף.

דאָס, און דער וועג ווי ער האָט עס געטהאָן, איז עלקינס׳ען שטאַרק געפעלען געוואָרען, און ער האָט עס דערצעהלט פאַר שכנים און אין שטעדטעל.

און שפּעטער, מיט א וואָך נאָך בעפאָר די בולבעס האָבען בעוויזען אָנצוהויבען ארויסקומען פון דער ערד, האָט איהם עלקינס געהאָלפען אויפשטעלען די ערשטע פאַרמען פון דעם הויז.

גאָלדענבאָרג איז דעמאָלט צוגעפאַלען צו עלקינס הענד און זיי גענו־מען קושען און אליין ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן דעם „גוי“, וועלכער האָט איהם אזוי פיעל ארויסגעהאָלפען.

און עס איז אַוועק זיין ארבייט מיט א סדר.

מיט זונען־אויפגאַנג פלעג ער אָנהויבען בויען די הויז. איינער

אַליין האָט ער זי געבויט. און מיט ווינטער־אײַנשטערונג האָט ער די אַרבעט פון הויז אויפגעהאַלטן און זיך אַ נעם געטאָן צו די בולבעס וועלכע האָבן שוין אָנגעהייבן אַרויסצוקריכן פון דער ערד אַרויס, מיט צוויי און מיט פיער בלעטלאַך, און ווי געריינינגט הענגען לבנה שיין פון די יונגע קרייטיכער.

האָט מען עס דערצעהלט אין שטעטל און דער איד האָט בעקומען אַ נאָמען אַ גוטן און מען האָט איהם שוין געשאַצט אין גרויסע געציטן, און מיט אַ גוטע חיים.

און עס שפּעטער, ווען ער איז פאַרטיג געוואָרען מיט דעם הויז, וואָס איז בעשטאַנען פון אַ פיער־עקיגען צימער מיט אַ קליינער קיך און אַן אײַוועז פון שטיינער, און אַז ער האָט שוין אויסגעגראָבען דעם ברונען און איהם קיילכיג אויסגעלעגט מיט שטיינער, אַז די שכנים זיינען געקומען קוקען אויס'ן וואונדער, האָט גאָלדענבערג געשיקט נאָך זיין פרוי.

דעם ערשטען טאָג וואָס הערר גאָלדענבערג האָט זיין פרוי אין דער ווייטער וועסט אַראָבגעבראַכט, האָט ער זי אַרומגעפיהרט איבער די פּלאַכעס אין בערגלאַך אין בערג און טהאָלען פון ווייער נייער היים.

און לאַנג זיינען זיי געשטאַנען ביים פעלד פון בולבעס. רחל, האָט זיך נים געקענט אָפּרייסען פון דער זויבערקייט וואָס איז געוועזען צעשפּרייט איבער די רייהען מיט די הויכע און ברייט צואויסגעוואַקסענע שטאַמען פון די דונקעל־גרינע בולבעס־פּלאַנצען.

און אַז זי איז דאָרשטיג געוואָרען פון אַרומגעהן, האָט ער זי אָוועקגעפיהרט צו דעם ברונען און אַן עמער וואַסער פאַר איהר אַרויסגעצויגען. זי האָט געטרונקען און זיך אָפּגערוהט און ווייטער געטרונקען און געקוויקט זיך אין מיטפּעניישען פון איהר האַרץ.

און אַז זיי זיינען נאָכדעם אַרויף אויף אַ הויכען באַרג און אַ קוק געטאָן פון דאָרטען אויף דעם אַלעם וואָס האָט געהייסען „ווייערס" און וואָס הערר גאָלדענבערג האָט מיט די הוילע הענד אין אַזאַ קורצער צייט אויפגעטאָן, האָט זיך רחל דערפיהלט, ווי זי וואָלט פון אַן אָרעמער שטוב אַרויסגעגנב'עט געוואָרען און פון אַ בן־מלך אין זיין פּאַלאַץ אַריינגע־בראַכט געוואָרען.

צו אבענד־צו זיינען די שכנים פון דעם נאָהענטען ארום און ארום זיך צוזאַמענגעקומען.

זי האָט דערפיהלט אז עס איז קיין אנדערע אידען צווישען זיי ניטאָ. זי איז דאָ די איינציגע אידישע טאָכטער... און א צער האָט לייכט איהר הארץ אָנגעקלאַפּט...

זי איז נאָך דעמאָלט נאָר יונג געוועזען.

גאָלדענבארג האָט מיט איהר חתונה געהאַט אין ניויאָרק, ווי זי איז געוועזען — „אין איין קליידעל", דערפאַר וואָס זי איז שעהן געוועזען און כמעט אויסגעוואקסען אין אמעריקא.

און דאָך האָט זי, זייענדיג אליין א שטיק „יענקי", זיך געפיהלט אביסעל אונהיימליך צווישען דעם געמישאַכץ פון די שכנים.

יענע האָבען עס גאָר ניט בעמערקט. מען האָט איהר אין גיכען און אויף דעם ווייבערשען שטייגער דערצעהלט פון די געוועהנהייטען און פיהראַכצען אין דער ווייטער וועסט.

רחל האָט אלעם אויסגעהערט, און בעשיידען דאָ א שמייכעל געטאָן און ביי אן אנדער געלעגענהייט זיך געוואונדערט.

ווייט איז יענע לאַנד און ברייט, נאָר אז איינער פאָהרט אין שטעדטעל אריין, פוילט ער זיך ניט אָבצושטעלען ביי א שכנ'ס הויז און אָנקלאַפּען אין טיר און די פרוי פון הויז קומט ארוים און מען דער־צעהלט איהר, וואָס עס האָט געטראָפען דאָ און דאָרט. און אזוי ווערט עס איבערדערצעהלט פון הויז צו הויז, און זעהר גיך.

דאָס אָנקומען פון פרוי גאָלדענבארג האָט זיך צוטראָגען זעהר שנעל איבער דער פּרעריע און עס האָט נאָך מעהר פערשטאַרקט דעם גלויבע אין גאָלדענבארג'ס פּאָלקאָמענעם ערפאָלג.

הערר גאָלדענבארג האָט אין גיכען געקויפט צוויי פערד און א לאַנגען גרינעם וואָגען, און א שנייד־מאַשין און נאָך און נאָך — דאָס אלעם האָט מען איהם געבעטען צו נעמען אויף באָרג.

און האָט ער דאָך געהאַט בטחון צו בעצאָהלען, האָט ער גענומען דאָס וואָס ער האָט בעדאַרפט.

און דאָס ערשטע האָט ער זיין איינענע „היי" געשניטען. די גראָז איז געווען טיעף ביז דעם האלז אריין. טויזענדער יאָהרען אז די לאַנד

אין געשטאַנען אין עס דאָס יאָהר־אײַן, יאָהר־אויס געוואַקסען פון זיך אַליין. אין דער לאַנגער ווינטער מיט די טיפע שנייען פלעגען עס איבער־לעבען אין עס דאָס געפיילט, אין די ערד איז פעטער געוואָרען און וואָס אַ יאָהר בעסערע גראָזען אַרויסגעגעבען.

דאָס ווי יעהר גאָלדענבאַרג געשניטען און זיין פרוי איז נאָכגעגאַנגען פון רינגען מיט אַ הילצערנעם גאָפעל. אין פון ווילע צו ווילע, אַז די מאַ־שין דאָס זיך פערשטאָפּט פון די טיפע גראָזען, האָט זי בעאַרבעט מיט׳ן גאָפעל עס אויסריינינגען.

אין אַז עס איז געקומען צו מאַכען די סטינען און אַריינפיהרען די היי צום סטינג, האָט פרוי גאָלדענבאַרג אַ רויטען טיכעל אַרום האַלז אָנגעבונדען, אַ ברייט־ברימיגען שטרוי־הוט אָנגעטאָן און איז אַרויס צו העלפען איהר מאַן.

זי איז געשטאַנען אין וואָגען און ער האָט דערלאַנגט פון קופּקע.

דערביי האָט זי בעמערקט: אַז בשעת ער נעמט אַ גאָפעל היי, ראַכט זיך איהר, אַז עס וואָלט בעסער געווען ווען ער זאָל טון ווי די פרוי טוט בשעת זי פאַרקעמט איהרע לאַנגע האָר: אַפּריהער זאָל ער אַרומנעמען מיט׳ן גאָפעל פון אַלע זייטען די ציפּאַליגע עקען פון די היי און זיי צוזאַ־מענבריינגען אין דער מיט פון קופּקעלע און דאַן וועט ער קענען אַרויסנע־מען די גאַנצע קופּקעלע און אַיין היי זאַנג וועט ניט געהן פערלוירען.

גאָלדענבאַרג׳ן איז דאָס שטאַרק געפעלען געוואָרען און שמייכלענדיג פון דעם ווייבערשען אײַנפאַל, פלעגט ער אַ נעם טאָן מיט זיין גאָפעל די קופּקע היי אין עס אַ הייב טון אין דער הויך איבער׳ן זוים פון וואָגען און מיט איטליכען הייב פלעגט ביי איהם אַרויס אַ מאָדנער קלאַנג פון צווישען זיינע ליפּען.

אין ביים סטינג פלעגען זיי זיך בייטען. זי פלעגט שטעהן אין וואָגען מיט׳ן היי און איהם דערלאַנגען צום סטינג. גאָלדענבאַרג פלעגט עס אַ כאַפּ טון פון איהר גאָפעל און געשיקט אויסקלעגען איטליכען בונט היי איינס אָן אַנדער צרה.

דערביי האָט ער בעמערקט: אַז דער וואָס דערלאַנגט היי צום סטינג בעדאַרף אין זינען האָבען אַז זיין גאָפעל זאָל תמיד פאַלען מיט די ציינער אַרונטער, בכדי די היי זאָל גרינגער אַראָפּ.

זי האָט שוין פאַרטיג געהאַט אַ ווערטיל:

— וואָס צו מענער און וואָס צו ווייבער.

גאָלדענבארג האָט די סטויגען געבויט מיט דער לאַנגער זייט צו דער הויז, עס זאָל די הויז פארשטעלען פון די ווינטערדיגע צפון ווינטען.

צוגעדעקט האָט ער זיי מיט א שמאָלען, שארפען, משופּע׳דיגען שפּיץ, דער רעגען זאָל ארונטערריגען גיכער און די היי זאָל ניט פוילען.

עס איז געלעגען גאָט׳ס ברכה אין דעם היי און אזוי אויך אין דעם פעלד פון בולבעס.

פון יעדער רייע בולבעס האָבען זיי אויסגעגראָבען צעהן זעקלאך.

און עס איז געקומען צו פאָהרען א סוחר, און אז ער האָט דערהערט אז גאָלדענבארג האָט טויזענד זעקלאך בולבעס האָט ער אָנגעבאָטען א דאָלאר פאר א זעקעל אויפ׳ן אָרט.

גאָלדענבארג האָט פערקויפט, און די געלד אין באַנק אריין, פון שטערטעל, אוועקגעפיהרט.

דאָס שטערטעל האָט זיך געוויעגט.

און דאָס ערשטע האָט ער בעצאָהלט אלע זיינע חובות און האָט אָנ־געהויבען צו בויען א שטאַהל פאר זיינע פערד. און געקויפט א קוה, עס זאָל זיין די גלאָז מילך אין הויז.

און אזוי איז דאָס אוועק יאָהר־איין, יאָהר־אויס.

און אז גאָלדענבארג האָט זיך ארומגעקוקט און האָט געזעהן אז עס איז נאָך דאָ געגוג פרייע לאַנד ארום און ארום, האָט ער אויסגעקליבען אַן אנדער שטח לאַנד, וועלכעס גרענעצט זיך מיט זיינעם און פרוי גאָל־דענבארג האָט זיך גע׳חתמ׳עט אויף די רעגירונג׳ס פּאַפּירען, אז זי וויל עס פאר א היים פון איהר׳ט וועגען.

אלע האָבען זיך אזוי נוהג געווען, פאר וואָס זאָל ער זיין אַן אויסנאהם ?

און מען האָט איהר געגעבען דעם דאָזיגען שטח לאַנד, נאָך די געזע־צען פון יענעם געגענד. און זייער ערד איז פערדאָפּעלט געוואָרען.

און נאָכדעם איז פון יענעם שטאָאט געקומען א רעגיערונגס מענש און צוזאמענגענומען אלע לאַנד־בעזיצער אויף איין אסיפה און זיי מודיע געווען, אז :

„ווער עס וועט אויף זיין לאַנד איין אַקער ערד מיט בוימער פער־פלאַנצען, מעג זיין פרוכט, מעג זיין פּשוט׳ע וואלד־בוימער, דעם מענשען,

וואָס די רעגירונג שיינקען נאָך אַמאָל אַזוי פיל לאַנג, ווי פיל ער בעדאַרף" —

ווער האָט ניט געשלאָגען קיין בויכער?

גאָלדענבאַרג האָט אין גאָרטן-ווינקעל פון זיין לאַנד-גרענעץ געשלאָגען עטליכע רייען מיט פייפעל-בוימער, און זיין לאַנד האָט זיך דערווייל נאָך אַמאָל געראָפעלט און מאַכע רעדפאַר איז זיין רעמענענס גרעסער געוואָרען און ער האָט שוין אליין ניט געהענגט פאַרטיג ווערען אין בעראַרבעט האָבען איין אַרויסהעלפער.

פלעג ער ברענגען פון דער גרייכער שטאָדט ניו-יאָרק א יונג א שטארקען אין א אידען, ווייל אויף א ניו-יאָרקער יונג קען מען זיך ניט פערלאָזען אז ער „ציטרינקט" זיך... האָבען זיך אָבער די אידישע יונגען ניט געהאַלטען לאַנג; אָפּגעווען א יאָהר, פאַרביינקט זיך צוריק אין שטאָדט אין אָנ אָוועק.

ביז נאָט האָט פאַר איהם צוגעשיקט דעם בחור אייזיק, וועלכער אַרביים מיט אַן עהרליכען פלייס, און ווי אַן אייגענער.

ט.

אויף דעם בעשטימטען הויכען בארג איז דער פערד־יונג געשטאַנען און געוואַרט אויף דבורה׳ן. די זון איז שוין געווען איבער זיין קאָפּ, און געשיקט גלייכע שטראַהלען איבער פעלד און גראָזען.

— וואָס וועט זיין — האָט דער פערד־יונג א טראַכט געטאָן — אין הויז וועט מען דאָך ניט וויסען וואָס צו טראַכטען וועגען אונז. און וואו איז „זי" טאַקע?

ער האָט געטאָן א ציה זיין רייטערל, א קלאַפּ געטאָן מיט זיינע פיס אין די זייטען אריין און איז אוועקגעריטען צו צפון־זייט. ער איז געקומען ביז דעם דראָטענעם פּלויט און איז אוועק מיט דער לייננ פון צפון־זייט פּלויט און אויסגעקוקט זיינע אויגען, און אויסגעפייפט און געברומט, און קיינער האָט ניט געענטפערט.

— וואו זאָל „זי" זיין?

עס איז איהם פּלוצים געקומען אין דער מחשבה, אז דבורה איז א גרויסע „שטיפערקע" און זי האָט היינט מיט איהם אויף געוואָלט מאַכען א שפּיעל. זי איז אוועק אהיים און איהם געלאָזען וואַרטען אויף דעם באַרג.

עס האָט איהם באַלד אָנגעהויבען הנאה צו טאָן. ער וועט אהיים קומען. זי וועט עס דערצעהלען און מען וועט לאַכען.

און ער האָט א דרעה געטאָן זיין רייטערל אויף אהיים. דער פערד האָט געוואָלט אָנהויבען צו לויפען אין גאַלאָפּ, האָט דער פערד־יונג ניט געלאָזען. פּאַוואָלינקע איז ער זיך געפאָהרען און געטראַכט וועגען דבורה׳ן און זיך אליין.

„שוין דריי יאָהר אז ער ארבייט ביי הערר גאָלדענבאַרג. עס איז איהם ביז איצט געלונגען צו פערבעהאַלטען זיינע אינערליכע שטרעבונגען פון די הויזיגע. אַלע מאָנאַט בעקומט ער זיין „געהאַלט" און פיהרט עס אוועק אין באַנק אריין. זיינע אויסגאַבען זיינען זעהר קליינע, אפילו

מאַנכמאַל בעקומט ער אויך פֿון תויז. ער האָט זיך שוין דאַ אויסגעלערענט צו רויכערען. עס איז אומעטיג, אַז די שטעהסט אין פעלד איינער אַליין, וויל זיך רויכערען. עס ארבייט זיך בעסער דעמאַלס.

„דריי יאָהר, און גענוג! מעהרער וועט ער דאַ ניט זיין. כאָטש ער האָט ליעב די דאָזיגע ארבייט אויף אַ פעררייינדוש... און ווען עס פלעג קומען, אַז מען האָט בעדאַרפט צוימען אַ יונגע בראַנקאַ איז דאָס געוועזען אַ הייליגע ארבייט פאַר איהם. עס האָבען זיך אַנגעצויגען זיינע מוסקולען און זיין ברוסט האָט זיך פעסט איינגעדריקען. און מיט אַ פייכטען גלאַנץ אין זיינע אויגען פלעג ער פערוואַרפען דעם „שלייף" איבער דער בראַנקאַ, וועלכער האָט זיך ניט געלאָזען צוימען.

נאָך פון קינדווייז אויף פלעג ער ליעב האָבען פערד. און סונדערסט וענען יעצט ער זיך מיט זיי שיידען.

„עס איז דאַ אומעטיג צווישען דעם געמישעכץ פון מענש, פערד און פעזירי. אַז עס קומט דער שבת, וועלכער איז אויך גאַלרענבאַרג'ס רוהע־טאַג, איז עס נאָר משוגע צו ווערען. דער טאַג איז מורא'דיג לאַנג. און דער געדאַנק „אַז דו ביזט איינער אַליין און אַזאַ ווייטער און ברייטער פעזירי, וועלכער ווייסט פון שבת", אַנדערע האַלטען דעם זונטאַג און נאָך אַנדערע ווייסען ניט פון ביידע, דער דאָזיגער געדאַנק צוברעכט דאָס רוהיגע געמיטה און מאַכט פיהלען, אַז עס וואָלט בעסער געווען היינט צו מאַן די שווערסטע ארבייטען, זיך צו פערגעסען!..."

„און עס פערדריסט אויף דעם ענגערנישען גאַלרענבאַרג'ען, ווי ער לאָזט זיך ניט... ער שטעהט ביי דאָס זייניגע, ווי אַ פעלז!..."

„און האָט ער דען ניט אַ רעכט אַזוי צו האַנדלען — טראַכט ער ווייטער — יאַ, איך בין אַהער געקומען מיט אַ בעשטימטען צוועק — וואָס דען ווער מיין צוועק ענדערען?"

„ער האָט ליעב דבורה'ן... וועט ער זי רופען מיט זיך.

„זי וועט מיטגעהן, מיט איהם קיין פאַלעסטינא. ער איז ביי זיך זיכער, אַז זי געהט מיט איהם! ער וועט איהר איינמאַל אַנזאַגען פון זיין בעגעהר, און זי וועט איהר קאָפּ מיט די ווייכע האָר צו זיין ברוסט נייגען און שווייגען...

„יאַ, ער פיהלט עס שוין פון דעם טאָג אָן, וואָס מען האָט דבורה'ן געבראַכט אין הויז אריין. זי איז און וועט זיין מיט איהם..."

„און אין דעם לאַנד פון אוילבירטען און וויינשטאָקען וועלען זיי געהן. און דאָרט וועלען זיי א שטיק ערד קויפען.“

„און זיי וועלען דאָרט צוזאמען א הויז בויען און א ברונען גראָבען. און א וויינגאָרטען אין גלייכע רייען פלאַנצען אויף איינעם פון די סקאָסען, אין די פאַלעסטינא׳ער בערג...“

„און א סך, א סך, מוז דאָרטען שוין זיין, אזוינע וויינגערטנער און היימען... אויב ניט וועט ער מיט דבורה׳ן זיין די ערשטע...“

„אויף די פאַלעסטינא הויכע און לאַנגע בערג וועלען זיי די ערשטע בויען א הויז, און דבורה וועט דאָרטען צו איהם א קינד געבוירען...“

„און נאָכדעם וועלען קומען נאָך אנדערע יונגע פּאָר..“

„און עס וועט ווערען א נייע ליכטיגע בערגיגע וועלט... מיט וויינגערטנער און אוילבירטען, און שאָף און רינדער.“

און איבער די טהאָלען פון דעם נייעם לאַנד וועט רינען מילך און האָניג, אויל און וויין...“

„און אונזערע קינדער וועלען ארומגעהן דורך די נעכט און זינגען נייע ליעדער, פון וועלכע עס וועט שמעקען מילך, האָניג, אויל און וויין...“

„און איבער די בערג וועט זייער געזאנג ציטערען... און אין די טהאָלען וועט עס נידערען און צוריק איבער דעם גאנצען נייעם לאַנד ווידער אויפקומען.“

„און מיר, זייערע עלטערען, וועלען דאן רוהען פון טאָג ארבייט, אין אונזערע היימען.“

„און מיר וועלען איינגעשלעפערט ווערען מיט א זיכערען הארטען שלאָף און אונזערע נשמות וועלען שוועבען אין דעם נייעם הימעל ארייו.“ — — — — — — — — — — — — — —

דאָס „רייטעריל“ האָט אויך דערפיהלט עפּעס א לייכטקייט אין זיינע ביינער און עס האָט גענומען שוועבען און וויעגען זיך. באלד זיינען זיי שוין ביים הויז.

און צוקומענדיג נעהנטער צום הויז האָט דער פערד־יונג אויף פריהער א דרעה געטאָן זיין ריימעריל צום שטאהל. ער איז צוגעריטען און אריינ־געקוקט דורך דער אָפענער ברייטער טיר.

„קיטי“ איז ניט געווען אין שטאהל. עס האָט איהם א שלאָג געטאָן

אין האַרץ און אַלע װײנע בלױסען װײנען אירם אַנטלאָפֿען פֿאַר שרעק.
— איז דבורה נאָך נים אַהײם געקומען? !..."
און ער איז צוגעריסען צום הויז, װײן האָט גירערינ אַרויסגעבוינען.
און הויז איז קײנער נים געװעזען.

ז.

עס איז געווען אז הערר גאָלדענבאַרג האָט אין יענעם צאָהל־טאָג צוזאמענגענומען די גאַנצע געלד און איז אוועק אין שטערטעל עס אין באַנק אריינצולעגען.

זיין פרוי רחל האָט איהם מיטגעגעבען א צעטעלע אהיים ברענגען זאכען פון שטעדטעל און האָט בעמערקט:

— זעה נאָר, ווען דבורה'לע איז איצט אין דער היים, וואָלט איך אויך אביסעל געפאָהרען אין שטערטעל.

— וועסט שוין פאָהרען קומענרע וואָך, רחל — האָט גאָלדענבאַרג געענטפערט — הער, אז זיי וועלען אהיים קומען, זאָג אייזיק'ן ער זאָל צוגרייטען דעם שנייד־מאשין, מאָרגען שניידט ער ווייץ. —

נאָכדעם ווי גאָלדענבאַרג איז אוועקגעפאָהרען האָט זיך די פרוי זיינע, ווי זי פלעג עס אָנרופען אין איהר אייגענעם לשון: דערפיהלט, ווי מען וואָלט איהר הארץ פלוצים אָבגעריסען.

— וואו זאָלען זיי, דבורה מיט'ן יונג, זיין אזוי שפעט?

זי איז ארוים מיט די „פעלד־גלעזער“ און גענומען קוקען אין אלע ווייטע ווייטען, און האָט קיינעם גיט בעמערקט.

„מוזען זיין ערגעץ ביי די ווילדע בול־וויינשעל אין דער טיעפער „קעשענע“ וואָס פון יענער זייט הויכען באַרג, — רייטענדיג אויף די פערד, קען מען די וויינשעל קלייבען. ער, דער פערד־יונג, מוז זיי רייסען פון די בוימלעך, זיך צושטעכען זיינע הענד אין די לאַנגע הארטע נאָדלען, וואָס בעשיצען יעדען וויינשעל. ער רייסט די וויינשעל און דבורה נאַשט פרעהלאך....“

פרוי גאָלדענבאַרג האָט אוועקגענומען די פעלד־גלעזער פון די אויגען און זיך געלאָזט געהן צום ווייץ־פעלד. מאָרגען דארף מען די ווייץ שניידען, וועט זי זעהן דאָס פעלד איידער עס איז געשניטען. די פעלד־

גליטשער זייגען אויף א שוואַרצן ריכטן געהאַנגען פֿון איטר האַלז אַרום און מיט בײַדע הענט פֿאַרשטעקט אין די ווײַטן האָט זי אַריינגעשפּרייזט אין דעם ים פֿון גרויס־געליטן סיגעבן ווייך...

זי האָט געטראַכט:

—א ווייץ אין דער ערד און עס קומט אַרויס א זאַנג מיט פֿינף און פֿערציק קערנדלעך... די האַנט פֿון גאָט איז אין דעם. בײַ איין אַנדערען איז דאָס ניט אַזוי.

—אַלע אַקערן און זייען צוגלייך מיט אונז.

—קומט דער ליבער זומער, איז בײַ אונז די גאַנצע פֿעלד געדיכט און גרין, און בײַ זיי איז עס ווי מיט פֿלעקן גרינע דאָ און דאָרט.

—ווערן זיי אין כעס אויף גאָט און צוהאַקערן די פֿעלדער נאָך א מאָל און מען זייעט איין אַנדער ברויט.

—קומט אַרויס דער האָבער, אַרער דער האָרען און די גאַנצע פֿעלד איז דורכגעמישט מיט ווילדע געלדווײַסע קווייטן, און מיט ווילדע ווײַסע פֿעטענבלימען. איז דאָך דאָס א גימנימער פֿאַר דעם ברויט.

—ווערן זיי אין כעס, מען כאַפּט די שניידמאַשין און מען האַקט די גאַנצע ברויט מיט די ווילדע קווייטן און בלומען גרינערהייט.

—עס וועט זיין גיכער היי — טראַכטן זיי.

—שיקט גאָט א רעגן און עס גייט א טאָג און צוויי נאָכאַנאַנד.

—נאָכדעם קומען זיי אַרויס אין פֿעלד און באַטראַכטן די היי:

—שוואַרץ ווי שמיר, קיין בהמה וועט עס ניט א שמעק טאָן.

—און מען ווערט פֿול מיט צאָרן; און מען שפּאַנט פֿערד און אַקער. מען אַקערט נאָך אַמאָל און מען רעדט זיך אויס די האַרץ:

—עס וועט זיין גוט פֿאַר דער ערד, זי וועט פֿעטער און רײַכער ווערן...

—און איבעראַיאָהר, אוי ווער און א קלאָג... א ווייץ אין דער ערד ברענגט פֿינף און פֿערציק קערנדלעך און א ווילדער רעטעך אין דער ערד ברענגט מיליאָנען קיילעכיגע האַרטע און ברוינע זאָמען אין איין שטאָט...

—ווערט ווייטער פֿעלד פֿאַרפֿלייצט יאָהראויס יאָהראיין, מיט ווילדע קרייטעכער און די ברויטן קענען זיי ניט קענען שטיין. און מען בלייבט בכלל אָהן ברויט...

—און ווער איז שולדיג? האָט דען גאָט ניט געקענט אַראָפּשיקן צו זיי א גוטן געדאַנק?..."

פרוי גאָלדענבארג דערמאָנט זיך אָן דעם ערשטען פעלד וואָס גאָל־דענבארג האָט אין ווינטער־ווייץ פערזייעט:

אז עס איז געקומען צו פריהלינג איז די ברויט געוועזן געדיכט, שעהן און גרין. האָבען זיך מענשען געוואונדערט.

האָט ער געזאָגט:

— איך וויים ווי צו זייען ווינטער־ווייץ.

און אז גאָלדענבארג האָט א פעלד מיט זומער־ווייץ פערזייעט, א צוויימען מיט האָבער און א דריטען מיט פלאקס, און אז עס האָט אָנגע־הויבען ארויסצוקומען פון דער ערד, פלעגען מענשען קומען קוקען אויף גאָט׳ס וואונדער.

פירעקעכיגע פעלדער און גלייכע שורה׳לאך, ווי מיט א ווירע אויסגעמאָסטען, און די שפראָצונגען איינע נאָך די אנדערע, ווי מיט דער געניטער האנד אָנגעזעצט.

האָט ער געזאָגט:

— איך וויים ווי מיט דער מאַשין ארומצוגעהן.

און אז עס האָט זיך אין די ברויטען דאָ און דאָרט א ווילדער קווייט בעוויזען, פלעגט זיך זיין פנים פערוואָלקענען מיט אן ערנסט. און ער פלעג ארויסגעהן אין פעלד אריין, זי אויך מיטרופען, און מיט די בלויזע הענד האָט מען די קווייטען פון דער ערד, יונגערהייט, ארויסגעפליקט.

זיי זאָלען ניט דערלעבען, די ווילדע קרייעכער, צו בלומענצייט...

האָט מען געלאכט:

— דער איד טרעט אויף זיינע ברויטען.

גאָלדענבארג האָט זיינס גע׳עקשנ׳ט:

— איך וועל פערטרעטען הונדערט ברויט־זאנגען, אבער מיליאָנען קרייטעכער און דערנער וועל איך אומברייננען...

מיט איבערגעבראָכענע רוקענס פון פיעל בויגען זיך, און מיט אָנגע־שוואָלענע הענד פון נעכטען, האָט מען היינט ווייטער דערנער און קווייטען געריסען. מיט די וואָרצלען האָט מען זיי בעדארפט רייסען. נאָכ־דעם פאר׳ן הויז אין הויפענס זיי פערברענט.

א ווייץ אין דער ערד, בריינגט אויף פינף און פערציג קערענדלעך, א גאָט אין הימעל, און די פינף און פערציג קערענדלעך בריינגען אויף

פֿיטערן יעדער נאָך אַמאָל צו פֿינף אין פֿערציג קערעגרלאַך און עס איז שיין דאָ אַ ברוים צו דערהאַלטן אַ נשמה...

און וואָס ברענגט דער דאָרטן. און וואָס נעמט די קוויט?

דער דאָרטן וואַרפֿט אַרויס פֿון זיין העקערל און אַ תּיכען שמאַט מיט אַ קיילעכדיקע און ברוים בעצווייגטן קאַפּ. מיט הונדערטער שוימען. און אין יעדן שוים הונדערטער קערעגרלעך. און אַז עס קומט זיין צייט און פֿאַלן אין דער צעבליטער בערכס דעם קאַפּ פֿון דאָרטן אַפּ און נעמט איהם קייקלען איבער דער ערד, און די שויטן צעפּלאַצען זיך און די קערעגרלאַך ווערן צעזייעט און צעשפּרייט.

און וואָס האָט מען דערפֿון?

י"א.

רחל גאָלדענבאַרג האָט זיך לאַנג געשפּינעלט אין דעם ווייץ־פעלד, וואָס מען דאַרף מאָרגען שניידען, און נאָכדעם זיך געלאָזט צוריק אַהיים. געהענדיג אין מיטען וועג האָט זי אַ פּאָר מאָל אַנגעשטעלט די פעלד־גלעזער צו איהרע אויגען. אָט האָט זי דערזעהן אַ רייטער פון ווייטענס, אָבער עס בעדאַרף דאָך זיין צוויי רייטער, אז דאָס זאָל זיין דבורה מיט'ן יונג....

רחל איז אריין אין הויז, זיך פאַמעלעך גענומען מאַכען פייער אין אויווען אויף צו קאָכען דעם אבענד מאָהלצייט. אין דער אייגענער צייט געטראַכט, וואָס איז דאָס פאַר אַ גאַנג, אַוועק פון הויז מיט אַ יונג אויף אַזוי לאַנג. וואָס טוען זיי דאָרט ביז איצט?... באַלד אָבער האָט זי מיט פערדראָס זיך ווי צוריקגעכאַפּט — דבורה איז אַ מיידעל... אַ פרעמד מיידעל.... און ניט איהר אייגען קינד... און אין איינעם מיט דעם האָט זי שוין אויך גענומען טראַכטען פון דעם, אַז זי, רחל אליין, איז נאָך מיידעלש... זי ווייס ניט דעם אמת'ן טעם פון אַ מוטער.

און נאָך אַ זאַך איז געוועזען ביי רחל'ען אויפ'ן געדאַנק: תמיד ווען זי בלייבט אליין אין הויז, אויף דער דאָזיגער פרעירי טראַכט זי וועגען דעם.... און ווען זי טראַכט פון דעם ווערט איהר פּנים בערויטעלט און באַלד געהט אַוועק דאָס רויטע און אַ צאַרט בלאַסקייט קומט אָן.

זי האָט דאָך נאָך ניט געפיהלט דאָס וואָס אַ מוטער פיהלט...

ער וואַרפט די שולד אויף איהר... און זי... —

„זעה נאַר! אַ קאָפּ פון אַ פערד אין פענסטער!" — האָט רחל ווי צו זיך אליין אויסגעשריען, און אַ וואָרף געטאָן אַלעס אין קיך און איז ארויס אין דרויסען.

און עס איז געוועזען, ווי מען עפענט אַ טיר פון אַ וואַרעמער הויז אין אַ פראָסטיגען טאָג און מען קומט ארויס אויף דרויסען און עס כאַפּט ארום דער פראָסט, אַזוי האָט עס רחל'ען ארומגעכאַפּט און עס איז איהר

געיאָגט: קאַלט אין יעדען אבר, ווען זי האָט דערזעהן אונטערוואַרטעט יאָהאַנ'ען זיצען שבן עלקינס'עס ווהן אויף זיין פערד און דבורה'ן האָט ער געהאַלטען אין זיינע אָרעמס.

פֿרוי גאָלדענבאַרג'ס פֿאַנטאַזיע האָט זיך געהיצט און אין איין צעהנ־טעל פֿון א רגע האָט זי איבערגעטראַכט טויזענדער געדאַנקען.

יאָהאַן האָט בעמערקט רחל'ס צוטראַכענעם פּנים און האָט געמאַכט א לייכטען בייג מיט זיין קאָפּ, און מיט א שמייכעל זי בערוהיגט:

— עס איז גאָרנישט, יעדער לייכט...

— וואָס איז געשעהן? — האָט ערשט יעצט רחל זיך דערמאָנט צו פֿרעגען — וואָס איז פֿאָרגעקומען?!

— מיהמע — האָט דבורה זיך געפּרובט א הייב טאָן, און ווי זי וואָלט געוואָלט אַרונטערשפּרינגען פֿון יאָהאַנ'ס פֿעסטע אָרעמס, — מיהמע, נעמט מיך אַרונטער. אין הויז וועל איך דערצעהלען...

פֿרוי גאָלדענבאַרג האָט צו איהר ברייט אויסגעשטרעקט איהרע האַלב־אָבגעטרעקטע, רונדע הענד. זי א נעם געטאָן. דבורה האָט זיך אַרומגעכאַ־פּט אַרום איהר מוהמעס האַלז און האָט א לייכטען קרעכץ געטאָן.

פֿלינק ווי א פֿייגעל איז יאָהאַן אַרונטער פֿון זיין זאַטעל, האָט א נעם געטאָן דבורה'ן, און מיט א זעהר בעזאָרגטען אויסדרוק אויף זיין פּנים, געהאָלפֿען אַריינטראָגען דבורה'ן אין הויז אַריין.

ווען האָט דבורה'ן אַריינגעלעגט אין בעט. רחל האָט זיך גענומען פֿאַרען אַרום פֿוס. דאָס ערשטע האָט זי אַרונטערגעצויגען דעם שוך זעהר פּאַמעלעך און דבורה האָט זיך דערביי געצאַפּעלט פֿון ווייטאָג.

יאָהאַן האָט דערווייל, אַביסעל פֿיהלענדיג זיך ווי איבעריג, דער־צעהלט ווי אַזוי ער האָט געטראָפֿען אין פֿעלד, א קוה איז ביי זיי אין ערגעץ פֿערפֿאַלען געגאַנגען, איז ער זי געפֿאָהרען זוכען און פּלוצים האָט ער, הערד גאָלדענבאַרג'ס געפֿאַס געפֿינען.

דער פּנים ביי דבורה'ן איז געוועזען בלייך...

רחל האָט איהם גענומען אויסטאַפּען פֿון אַלע זייטען און ווען זי האָט אָנגעריהרט דעם קנעכעל האָט דבורה א שטאַרקען קוויטש געטאָן. פֿרוי גאָלדענבאַרג האָט זיך אויף א רגע ווי דערשראָקען און איז באַלד אַוועק אין קיך און שנעל צוריקגעקומען מיט א שיסעל קאַלטע וואַסער און מיט א האַנטטוך, און אָנגעהויבען צולעגען קאָמפּרעסען אַפּ און אויף.

— דבורה לעבען, טו א הויב דיין פוס, — האָט זיך רחל גענומען בעטען.

דבורה האָט א הויב געטאָן דעם פוס און מיט א שאַרפען קלעם ביים האַרצען האָט זי איהם א דרעה געטאָן אַראָפּ און ארויף. די פרוי גאָלדענבאַרג האָט זיך צוגעבויגען מיט איין אויער צו דער בלייכער הויט פון פוס און זיך איינגעהערט. זי האָט גאַר ניט געהערט און האָט מיט שמחה אויסגערופען:

— דאַנקען גאָט, ניט צובראָכען, מוז זיין נאָר לייכט אויסגעלינקט. זאָג, — האָט זי זיך צוגעבויגען צו דבורה׳ס פּנים, — פּיהלסטו ערגעץ אַן אנדער וועהטאָג? שעהם זיך ניט. דיין פעטער איז אויך שוין עטליכע מאָל ארונטערגעפאַלען פון זאָטעל און עס האָט איהם ניט געשאַדט. — און זי האָט צוגעגעבען, קוקענדיג צו יאָהאַנ׳ען — דער, וועמען ס׳פערד וואַרפט ניט ארונטער, איז גאַר קיין אמת׳ער רייטער ניט...

יאָהאַן האָט א שמייכעל געטאָן און זיין גאַנצע געזיכט איז פערפלאַמט געוואָרען מיט א רויטליכער שעמעוודיגקייט. און בכדי צו פערשטעלען זיין פערלעגענהייט האָט ער זיך אָנגעבאָטען אוועקצורייטען נאָך דעם דאָקטאָר.

— איך דאַנק — האָט מאַדאַם גאָלדענבאַרג געזאָגט, — דער פערד־יונג וועט פאָהרען נאָך איהם.

— ער איז דען אין דער היים? — האָט זיך דבורה פערוואונדערט.

— וואָס, ער איז ניט געקומען מיט אייך צוזאמען?! וואָס איז געשעהן?!... — פרעגט די פרוי גאָלדענבאַרג.

דבורה האָט קרעכצענדיג דערצעהלט:

— מא, ווייסט דאָך, איך האָב געריטען מיט איהם און נאָכדעם בין איך אוועק בעזונדער און ער בעזונדער... דאָס פערד האָט מיך אַראָפּגעוואָרפען. און ווען ניט הערר יאָהאַן, ווער ווייסט וואָס עס וואָלט געוועזען...

פרוי גאָלדענבאַרג האָט פערבראָכען מיט די הענד און גענומען ברומען: „דער יונג", „אזא יונג"... — און גענומען דורכדרינגליך קוקען דאָ אויף יאָהאַנ׳ען, דאָ אויף דבורה׳ן...

יאָהאַן האָט געפלאַמט פון פערלעגענהייט און פון נאָך א טיעפערען געדאַנקען, וואָס האָט יעצט זיך אריינגעכאַפּט צו איהם אין האַרצען.

ער האָט נאָכאמאָל פאָרגעשלאָגען אוועקצורייטען נאָך דעם דאָקטאָר.

פרוי גאָלדענבאָרג האָט איינגעזעטיכט, נור מיט דעם בעדינג, אַז זי וועט עס רעכענען פאַר דער גרעסטער טובֿה... און אַז הערר גאָלדענבאַרג וועט איהם דערפאַר אַפּריענען...

יאָהאַן איז אַרויס פון הויז, האָט זיך אַרויסגעכאַפּט אויפ'ן פערד.

דאָס פערד האָט זיך אָנגענומען מיט זיין נערוועזיטעט און האָט זיך גענומען טראָגען ווי אַ וויכער, אין אַזוי ווי אַ וויכער האָבען זיך אויך גענומען טראָגען יאָהאַנ'ס געדאַנקען. — איהם האָט דבורה דערצעהלט גאָר עפּעס אַנדערש... זי איז אַליין אַרויסגעפאָהרען אויף אַ שפּאַציער און אַרונטערגעפאַלען פון פערד... ווען זי וואָלט איהם דערצעהלט דעם אמת... זי האָט איהם ליגען געזאָגט... און איהר קערפּער האָט איהם אַזוי גערייצט דעם גאַנצען וועג... ווען ער זאָל געוואוסט וויסען אַז דער פערד־יונג האָט זי סיסגענומען אויף דער פּרעירי און דורך איהם איז זי פערוואונגליקט געוואָרען. — דערמיט וואָס מען גלויבט עפּעס, קען שוין געמאָלט זיין נאָך עפּעס... איהר קערפּער האָט איהם אַזוי גערייצט אַ גאַנצען וועג... און רייצט נאָך איצט און רייצט...

י"ב.

די נאַכט איז געווען א שטאָק בלינדע.

מען האָט ניט געזעהן קיין בערג און קיין טהאָלען, קיין פּלויט און קיין וועג, נור א געדיכטע שווארצקייט איז געלעגען ווי אנגעפּרעסט אויף דער ברייטער און ווייטער ערד.

דער פערד־יונג האָט אָבגעלאָזען דעם פערד זיינעם, ווייל ער האָט געוואוסט, דאָס וואָס אלע ווייסען, אז א פערד האָט ליכטיגערע אויגען פון א מענשען און ער וועט טרעפען אהיים.

פון דעסטוועגען האָט ער מיט א פינסטערען געמיטה, וואָס האָט שווארץ געפּרעסט זיין הארץ, און מיט א צוהיצטען מוח, ניט אָבגעלאָזען זיינע חושים פון דעם וועג, וואָס האָט זיך אונטער דער געדיכטער פינס־טערניש געשפּרייט.

ער האָט געוואוסט ווען דער פערד געהט בארג אראָפּ אָדער בארג ארויף, א טייכעל איז ער דורכגעגאנגען און אָט איז שוין די לעצטע היל־צערנע בריקעל צו דער היים. ער האָט ניט געזעהן די בריקעל, נור געהערט ווי דער פערד קלאַפּט מיט זיינע פיס אויף ברעטער.

און מחמת ער האָט זיך דערפיהלט נאָהענט פון דער חיים און האָט געוואוסט אז עס וועלען איהם בעגעגענען פיער אויגען, און אז ער האָט גאָרניט וואס צו דערצעהלען... איז איהם געוואָרען שווער.

קען ער דען אריינקומען און זאָגען, אז דבורה איז טויט?

קען ער דען אריינקומען אין הויז און זאָגען אז זי לעבט?

קען ער דען אריינקומען אין הויז און זאָגען צוויי ווערטער, מיט וועלכע ער זאָל אויסדריקען זיין שמערץ?

קען ער דען אריינקומען אין הויז און שווייגען?

וואו איז איצט דבורה?.. די ליעבע דבורה!..

ער איז שוין באלד משוגע פון צו טראכטען, און עס איז קיין האָפ־נונג ניטאָ....

ער מוז דאָך אַהיים קומען. עס איז נים געווען קיין ס'אָן צו בליי־בען אויף דער פּרעירי איבער נאַכט, ווי ער האָט פון אָנפאַנג בעשלאָסען.

ניין, ער מוז אַהיים קומען און דאַן איצט צוריק אויף די פעלדער און אַרומזוכן און זיך איינהערען אין דער פינסטערער נאַכט אַריין, אפשר וועט ער איהר קול פון ערגעץ אַ טאָל אָדער אַ באַרג אויסכאַפּען.

נאָר ווי אַזוי קומט מען אַהיים? ער מוז זיך נור לאָזן אַ שטיין זיין האָט ציטערייסען פאַר דער טיר פון די גאָלדענבאַרגס און זאָל זיי נאָר נים דאַרפען דערציילען.

כיט אַמאָל האָט געטאָן אַ שיין עפּעס אַ ליכט פון ערגעץ ווייט. עס האָט איהם געכאַפּט אַ קלאַפּ אין האַרצען.

אָט איז די חיים!....

און די ליכט קומט אַלץ נעהנטער. אָט איז עס שוין נאָר נאָהענט.

די גאָלדענבאַרגס, פרוי און מאַן, מיזען דאָרט שטעהן ביי דער טיר. זיי דערזעהן מן הסתם דאָס מאַשינען פון פערד און זיי שטעהען שוין אָנגע־גרייט איהם צו בעגאַלען מיט וועהקלעגעריען...

נור וואָס איז דאָס?!... די ליכט האָט זיך פערדרעהט אין אַ זייט.

מן הסתם איז די הויז אָן דאָרט, אין יענער זייט. ער נעמט שוין אָן די לייצעס אין ווינקע ציטערינע הענד און פערקערעוועט אין יענער זייט, צום ליכט.

אָט איז ער שוין דאָ. אַ פחד פאַלט איהם אָן:

עפּעס בילט דער הונד נים...

אפשר איז הערך גאָלדענבאַרג אַרוים אויף דער פּרעירי מיט דעם הונד, זיי אויפצוזוכען.

און אַזוי טראַכטענדיג, טוט ער אַ קוק אַז די ליכט איז נאָר פון הינטען. ער איז זי שוין אַריבערגעפאָהרען.

יעצט ער שוין אין כעס אויף זיין פערד, וואָס רייסט זיך אויף פאַר־ווערטס. און ער טוט אַ ריס מיט די לייצעס, די ציים טוט אַזש אַ קלינג אין פערד'ס מויל, און נעמט זיך יאָגען נאָך דעם ליכט אויף צוריק.

יאָגט ער זיך און יאָגט זיך, און דאָס ליכט ענטלויפט אַלץ פון איהם. ווייל ער זיך נים גלייבען אַז די ליכט ענטלויפט און ער נעמט זיך נאָך שטאַרקער יאָגען נאָכ'ן פייער. און ערשט ווען ער האָט דערהערט אַז זיין פערדעל פליטשקעט זיך אין וואַסער, איז איהם געקומען אויפ'ן געדאַנק די

מיאזמא, וואָס צינדט זיך דאָ אָפּט אָן אין די פינסטערע נעכט און אויף וועלכע די שכנים גלויבען. אז דאָס פאָהרט אזוי ארום איבער דער פּרעירי א שד מיט א לאַנטערנע אין האנד...

דאַן איז ערשט א פּחד אויף דעם פערדיונג אָנגעפאלען, ווייל ער איז אראָפּ פון וועג און ניט געוואוסט וואו ער געפינט זיך אין דער דאָזיגער בלינדער פינסטערניש — האָט ער נאָך אמאָל אָבגעלאָזען דאָס פערדעל און דאָס פערדעל האָט געריטען איבער טהאָל און איבער בארג, ביז עס האָט דער פערד־יונג דאָס בילען פון גאָלדענבארג'ס הונד דערהערט.

עפּעס איז געוועזען אָהן א גרענעץ היימליכעס און טרייעס אין דעם דאָזיגען לאַנגלעך טרויעריגען בילען, און א וואַרעמקייט האָט פון דעם גענומען שטראָמען אין זיין הארץ אריין.

ער איז צוגעקומען צום הויז, איז אראָפּ פון פערדעל, האָט איהם אריינגעלאָזען מיט'ן זאָטעל אין שטאהל אריין, און אליין איז ער אריינ־געפאלען אין הויז ניט טויט ניט לעבעדיג.

די מענשען פון הויז האָבען זיך אלע מיט פרייד א הויב געטאָן פון זייערע פּלעצער, זיינען איהם אקעגען געלאָפען.

דבורה איז אויך ארונטער פון בעט, ניט בעמערקט פון די הויזיגע.

זי איז ארונטער — ווייל אלעס איז געקומען צוריק מיט דעם פערד־יונג'ס אומקעהרען....

פון שטארקען אונבעוואוסטען שפּרונג, איז דער קנעכעל פון איהר לינקען פוס געקומען אין זיין אָרט...

— וואו ביזטו געוועזען ? !

— וואו ביזטו געוועזען ? !

און מיט גרויס מיה האָט מען דבורה'ן צוריק אריינגעלעגט אין בעט.

דער יונג האָט דערצעהלט, ווי די „מיאזמא" האָט איהם ארומגע־פיהרט איבער דער פּרעירי.

דבורה און פרוי גאָלדענבארג האָבען געלאַכט. מען האָט זיך פערגע־סען אויף א ווײַלע אָן אלעם און ·אלע האָבען הארציג געלאַכט.

פרוי גאָלדענבארג האָט, ווי תמיד, אויפגעכאַפּט נאָך א מין שוואַכ־קייט פון „די מענער" : „זיי פערלירען זייערע קעפּ ווי עס קומט צו עפּעס...."

אין מאַמע כאַליר איבערערצעהלט שוין צום הונדערטסטן מאָל, ווי דער איינציגער יונג האָט זיך דערשראָקען, ווען ער האָט צום ערשטן מאָל די פּיאָסאַ דערזעהן, ווי אַזוי ער איז אַריינגעלאָפען אין הויז מיט א געשריי: „הענריעטע גאָלדענבאַרג, עפּיס פּאָהרט שרום אין פעלד מיט א לאַנטערנע!" כאַ, כאַ...

— גענוג שוין, גענוג, רחל — האָט הער גאָלדענבאַרג געגויסען זיך בייזערן. — נים אין דיר, אז מען האָט דיר דערצעהלט וועגען דער פּיאָסאַ... וואָס איז דאָ צו לאַכען!...

דער פּעדריינג האָט סיטפ אין האַרצען הנאה געהאַט וואָס מען לאַכט אין הויז: — „עס איז איינגעגאַנגען צום געלעכטער."

דבורה האָט זיך נים געקענט איינהאַלטען נים צו לאַכען. כאָטש דער פוס האָט איהר זעהר וועה געטאָן, און נאָך מעהר האָט איהר וועה געטאָן פון דעם, וואָס נים ער — דער יונג, נאָר יאָהאַן האָט זי אהיים געבראַכט...

אין איהר האַרצען האָט זיך גענומען אויפוויקלען עפּעס א געפיהל פון עקעל, אז זי האָט זיך דערמאָנט ווי זי האָט זיך געוויגט אין יאָהאַנ'ס שיים...

דער הונד אין דרויסען האָט א ביל געטאָן.

— מען פּאָהרט!

— דער דאָקטאָר!

עס האָט זיך די טיר אויפגעפּראַלט. יאָהאַן מיט דעם דאָקטאָר זיינען אַריין.

עס איז געוואָרען א געדורער פון ביינקלאך, פרוי גאָלדענבאַרג האָט דעם קנוים אין לאַמפּ אביסעל העכער אַרויסגעדרעהט.

דער דאָקטאָר, א נידעריגער און גראָבלעכער, מיט גרויסע הענד און פעטערלעכע ברייטע פינגער, איז צוגעקומען גלייך צו דער קראַנקער דבורה.

און ווען ער האָט גענומען אַרומטאַפּען דבורה'ס לינקען פוס מיט זיינע פּלאַציגע און מאַסיווע פינגער, זיינען אַלע אַרום געשטאַנען און שטום געוואַרט.

דבורה'ן אָבער האָט זיך פּלוצים געוואָלט אַרויסשיסען אין א קייכענ־דען געלעכטער, אַזוי, האָט זיך געדאַכט, מיינט אויך דער פּעדריינג צו טאָן.

יאָהאַן האָט זיך מאָדנע געפיהלט. ער האָט ערשט איצט „דערזעהן" דעם פערד־יונג. און געדאַכט האָט זיך איהם אַז ווי באַלד ער זאָל אַזוי אַוועקגעהן, ווי ער האָט זיך ערשט פריהער מיט אַ ווײַלע פאַרגענומען, וועט ער האָבען אַ גרויסען שטיין אין וועג...

ווען יאָהאַנ׳ען פלעגט אויסקומען צו זיין ביי די גאָלדענבּאַרגס אין הויז, איז אָט דער אידישער יונג תמיד געוועזען אַן אָפּגעזונדערטער, ניט ווי קיין מיטגליעד אין דער פאַמיליע, און איצטער אָבער האָט דאָס איהם גאָר אַנדערש אויסגעזעהן...

און יאָהאַן האָט זיך אינסטינקטיוו טאַקע געהאַלטען אָן אַ זייט. עס האָט געהייסען אַז ער נעמט אַנטייל, אָבער ער אַליין האָט געזוכט עפּעס אַ וועג, וואָס שנעלער צו ענטלויפען פון דעם דאָזיגען הויז. און איין וועג איז געוועזען פאַר איהם, אַז דער דאָקטאָר זאָל וואָס גיכער אָפּפּראַווען זיינע צערעמאָניעס.

עס האָט גענומען דעם דאָקטאָר זעהר פיעל, ער האָט זיך איבערגע־בויגען צו דבורה׳ן און מאָדנע געפּרייכט און געקרעכצט, בעקוקט יעדער אָרט עטליכע מאָל און די בלויע אָדערלעך אין דבורה׳ס וויים־בלייכען פּום האָט ער זעהר פאַרזיכטיג איבערגעקוקט, ווי ער וואָלט זיי וועלען איבערצעהלען.

פון דעסטוועגען האָט ביי יאָהאַנ׳ען נאָך געטאָן אַ בליץ אַ מין פּער־לאַנג. — דער דאָקטאָר זעהט אויס צו זיין זעהר ערנסט. אפשר איז טאַקע אַ צובראָכענע פּוס.... פאַר איהם וואָלט עס בעסער געוועזען, און זי דבורה איז אַ יונגע און עס וועט זיך ביי איהר שנעל אויסהיילען, אָבער עס זאָל זיין אַ בראָך.

דער יונג האָט גענומען רערען צום דאָקטאָר.

דער דאָקטאָר האָט גאָרניט געזאָגט, נאָר מיט זיין ברייטער דאָלאָניע זיך אַ וויש געטאָן זיין קליינעם שטערען.

דבורה האָט עס בעמערקט און, גאָר פּלוצים, פאַר זיך אַליין געמאַכט אַ פערגליייך ; דעם פערד־יונג׳ס שטערען מיט דעם דאָקטאָר׳ס.

און דבורה׳ן האָט זיך גענומען דאַכטען, אַז זי איז די איינציגע, וואָס זעהט אין דעם פערד־יונג עפּעס איין אַנדערען ווי אַלע האָבען איהם ביז איצט געקענט.

י״ג.

אַזוי גיך ווי דער דאָקטאָר האָט געזאָגט די געלעגנהייט אַריינצוכאַפּן דאָס קנאָהעדיגע פינגערל און עס מיט אַ געמאַכטע נאָכלעסיקייט אַריינ־צירהען אין איינעם פון זיינע קעשענעס, האָט ער געזאָגט:

— ניטע נאָכט, יאָה, ווי נאָט איז ווי ליעב, פריילין, נים אונז־טערציגען עטליכע טאָג פון בעט, א ניטע נאָכט!

יאָהאָן האָט איך עפּעס אינטערגעבראָכט, האָט האַסטיג זיין הוט אָנגעטאָן און איז איך אַרויס.

אַ שטיקל ווייג איז יאָהאָן געשטאַנען און איינעם מיט'ן דאָקטאָר. און ער האָט דעם דאָקטאָר דערצעהלט פון זיין העלדישקייט, ווי אַזוי ער האָט געפונען די פריילין, און ער האָט דעם דאָקטאָר אויך דערצעהלט אַז די האַנד פון דער פריילין ווערט איהם געגעבען אַלס לוין פאַר זיין העלדישקייט. נאָכדעם האָט יאָהאָן פערקירעוועט אַן אַ זייט און גענומען ריימען אַהיים.

רייטענדיג איינער אַליין, האָט ער זיך געגעבען חשבון מיט וואָס פאַר אַ רעכט ער האָט אַזוי גענומען דעם דאָקטאָר זאָגען....

פינדעסטוועגען האָט ער ביי זיך בעשטימט אַז אַזוי ווערט עס בלייבען. דער פערדיונג איז דאָך אַ פרעמדער און ער ווערט כן הסתם באַלד פערבימען ווערען אויף אַן אַנדער יונג. און ער, יאָהאָן, איז דאָ איינגעוואָקסען אין ווירט דאָ, אויף דער פּרעירי, שטאַרבען... הערץ גאָלדענבאַרג ווייסט דערפון און ווייסט אויך וואָס פאַר אַ בעל הבית ער איז, נים מעהרער ער קען עס נים אַרויסווייזען ביי זיין מאַמען. קומט ער אָבער אין בעריהרונג מיט אַ היינטיגעלטיגען מענשען און מיט מאָדערנע איינריכ־טונגען, וועט ער אַרויסווייזען וואָס ער קען.

היינט הערצו נאָך דבורה!....

ווען ער איז אַהיים געקומען האָט ער געפונען די קוה שטעהן ביים שטאַל, דער גרויסער לאַנגהאָאָריגער הונט „טאַיג" איז איהם אַקעגן

געקומען און געשפּרונגען אויף איהם. יאָהאָן האָט די קוה אריינגעלאָזען אין שטאַהל, „זי איז געוועזען אין יענעם׳ס שאָדען", האָט ער א טראַכט געטהאָן, „א פולען בויך מיט פּרעמדענ׳ס שוויים..." ער איז נאָכדעם אוועק אין הויז, וועלכעס איז געוועזען נאָך פינסטערער פון דער נאַכט. זיין פאָטער און ברודער זיינען שוין געשלאָפען ווי דער׳הרג׳עטע.

אויף מאָרגען איז ער אוועק אין שטעדטעל, נאָכדעם ווי ער האָט זיין פאָטער אָפּגענאַרט, אז ער האָט די קוה געפונען עט שפּעט אין אָבענד צעהן מייל ווייט פון דער היים.

אין שטעדטעל האָבען איהם שוין א פּאָאָר חברים אָבגעגעבען „קרעדיט" פאַר זיין העלדישקייט.

עס איז אויך אונטערגעקומען „באָב", א לאַנגער, דאַרער בחור מיט א ווייסען ברייט־ברימינגען הוט און מיט לאַנגע שטיוועל אויף זיינע לאַנגע פיס.

„באָב" איז דער געהיימער רעפּאָרטער פון שטעדטעלדיגען בלאַט־צייטונג. און דערפאַר האָט ער אויסגעשטרעקט זיינע גרויסע אויערען און זיך איינגעהערט וואָס די „באָים" שמועסען.

— האָסט גליק! — האָט איינער געזאָגט.

א צווייטער האָט געפרעגט:

— איז זי טאַקע געלעגען צושטרעקט אויף דער פּרעירי?

— פּלוצים, איך טו א קוק, עס ליגט עמיץ.... — הויבט אָן יאָהאָן אָפּצומאָהלען ווי ער האָט דבורה׳ן געפונען, — איך שפּרינג ארונטער פון פערד און טו א קוק — עס איז דבורה גאָלדענבארג׳ס.

— וואָס האָט זי געטהאָן? — פרעגט איינער.

און א צווייטער:

— האָט זי זיך דערשראָקען?....

— איך האָב זיך דערשראָקען, — כאַפּענדיג, ווי וועלענדיג עפּעס פערבאָרגען, ענטפערט יאָהאָן, — ניט פון היינט אז איך רייט אויף דער פּרעירי און גאָר פּלוצים האָסטו דיר א מיידעל. און זי טוט אויף מיר א קוק — „באָים", איך זאָג אייך — איך וועל אייביג ניט פערגעסען יענעם קוק.

— און וואָס האָסטו געטהאָן?... — פרעגט איינער.

און א צווייטער:

— איך מיין אַז דאָס עפּעס געטראָגן, צו ניין?....

— איך האָב זי אײַנגעוויקלט און גראָז, זי האָט זיך אַרום מײַן האַלז אײַנגעקלאַמערט, — האָט יאָהאַן מיט עקסטאַז דערציילט, — „ביי־רוזשימיני“! זי האָט מיך שיער ניט דערוואָרגן. מיט איין האַנט האָב איך זי אַרום איהר גאַרטעל גענומען און מיט דער צווייטער האָב איך זיך אין הארצן פון זאַטעל אַנגעכאַפּט.

— עס האָט געמיינט זיין שווער?

— ביי מיר שווער, — ריהמט זיך יאָהאַן, — זי איז געוועזען לייכט ווי א פעדער, נאָר איך האָב מורא געהאַט איהר פוס, דעם צובראָכענעם, ניט צו פארצערען.

— מאַכע ציבראָכען איהר פוס, — שטעלט אריין „באָב“.

— ניין, עס האָט זיך אַרויסגעוויזען נאָכדעם אַז דער פוס איז גאַנץ.

— א יונג האָט גליק! — זאָגט איינער.

און א צווייטער:

— די גאָלדענבאַרג׳ס האָבען דיך, פערשטעהט זיך, גוט און פיין באַלוינט. די אידען זיינען זעהר מילד אין אזוינע פעלע....

יאָהאַן האָט זיך דאַן אויסגעשטעלט מיט ביידע הענד אין זיינע הויזען קעשענעס און ברייטלאַך געזאָגט:

— קיין לוין, וועלכען מען וועט מיר געבען, וועל איך ניט נעהמען, חוץ איינעם....

— די מיידעל!.... — כאַפּט אונטער „באָב“, און טוט א מאַרנעם פאַרדרעה מיט זיינע גרויסע אויגען אין א זייט אריין.

— דאָס וועל איך אליין מיט מיינע הענד נעהמען, — האָט יאָהאַן געזאָגט. און זיין פּנים האָט זיך פערוויטעלט, — און דאָס איבעריגע וועט שוין קומען, אליין....

אויף מאָרגען, פרייטאָג, איז ערשיענען דאָס וועכענטליכע בלאַט פון שטעדטעל, און צווישען די היימישע „מאַפּיקס“ איז געווען דאָס פאָלגענדע:

„יאַהאַן עלקינס האָט, רייטענדיג אויף דער פרעריע, געפונען ליגען א נע׳הלפ׳טע מיידעל. ער האָט זי אַפּגעמינטערט און דערקענט אַז דאָס איז א מיטגליעד פון הערד גאָלדענבאַרג׳ס הויז. זי האָט איהם דערציילט

אַז זי איז אַרונטערגעוואָרפען געוואָרען פון אַ בראָנקאָ און פיהלט אַ וועהטאָג אין אַ פוס. ער האָט זי אין גאָלדענבאַרג'ס הויז אַהיים געבראַכט, און אַלס דאַנקבאַרקייט וועט די מיידעל מיט איהם הייראַטהען... וואו יאָהאַן וועט זיך נאָכדעם בעזעצען ווייסט מען נאָך ניט, נאָר געוויס וועט ער זיין אויף גאָלדענבאַרג'ס ערד, ווייל די גאָלדענבאַרג'ס האָבען ניט קיין קינדער...."

י"ד.

דאָנערשטאָג איז מען ביי גאָלדענבערג'ען אין הויז אויפגעשטאַנען פריה צום טאָג אַרביים.

גאָר אין דער פריה איז דער פערדיינג אַוועק איבער דער פרעירי, ער האָט זיך געיאָגט און געיאָגט, ביז ער האָט „קיטי'ן" געכאַפּט מיט אַן איינגעבונדענעם זאַטעל אַרום איהר בויך. „קיטי" איז געבראַכט געוואָרען אַהיים און דער פערדיינג האָט זי בעשטראַפט מיט דעם ווייכען געפלאָכטענעם בייטש, און זי שטעהט שוין ווייטער אין שטאַהל אַ גוטינקע און אַ קלונינקע.

מען האָט דעם „איבערבייסען" מיט הייסער שוואַרצער קאַווע פערטרינקען, און נאָך איינינע מינוטען בעראַטהען זיך פון הערר גאָלדענ־בערג מיט אייזיק'ן, און נאָכדעם ווי פרוי גאָלדענבערג האָט פערזיכערט, אַז דבורה'לע איז אין בעסטען אָרדנונג און זי קען בלייבען מיט איהר אַליין, זיינען ביידע מענער אַרויס שניידען דעם ווינטער ווייץ.

צו מיטאָג צייט זיינען זיי אַהיים געקומען מינטער און דורכגעוועבט מיט זונען און ווייץ האַלמען.

ביים טיש איז געווען פריילאַך. מען האָט מיט האַרץ געשלונגען דעם רובאַרב קוכען. דער פערדיינג האָט בעמערקט:

— איך האָב רובאַרב אַליין וואָס איך מיין לעבען געקענט אויפ־האַלטען!... — פון וואָס מען האָט זעהר פיעל געלאַכט.

דבורה האָט זיך גענומען בעטען מיט עקשנות אַז מען זאָל איהר לאָזען אין פעלד אַריין.

„זי האָט ליעב צו בינדען ווייץ..."

און אַז מען האָט איהר געזאָגט אַז מען דאַרף ניט בינדען מיט די הענד, די מאַשין וואַרפט שוין אַרויס פאַרטיגע גאַרבען. —

— מע לאָז זיין אויפצושטעלען די בינטלאַך אין די שאָקען...

האָט מען ניט געקענט צוזאָגען דעם צער פון דער מיידעל און מען

האָט איהר צונעזאָגט, אז קומענדע וואָך שניידט מען די אַלפּאַלפּא, וועט זי ארבייטען מיט דעם שארער.

— איך וועל שארען די אַלפּאַלפּא ! איך וועל שארען די אַלפּאַלפּא !

— האָט דבורה נעהאַלטען אין איין זינגען, כאָטש זי האָט ניט געוואוסט וואָס דאָס איז פאר א מין, אָט די אַלפּאַלפּא.

די מענער זיינען אַוועק אין פעלד אריין.

די זון האָט געוועבט דאָס אייביגע געוועב פון גינגאָלד פעדעם אויף דער פרוכפּערישער אויבערפלעכע פון ערד און וועגעטאַציאָן.

עס האָבען די ברויטען קעפּלעך ארויסגעלאָזען, עס האָבען די ברויטען בערדלאַך אָנגעהויבען צו שפּראָצען, עס האָבען די ברויטען רייף צו ווערען אָנגעהויבען — און דער ווינטער־ווייץ שטעהט ווי א קעניג צווישען אַלע ברויטען. ער איז דער זקן און דער הויפּט שפּייזער פון דער וועלט.

דער פּערדיונג האָט געשניטען מיט דער מאַשין און הערר גאָלדענ־בארג איז נאָכגעגאַנגען מיט א צוויי־צעהניגען נאָפּעל און די גארבען אין שאָקען אויפגעשטעלט.

דאָס גאַנצע פעלד האָט אויסגעזעהען ווי צוטיילט אין צוויי לאַגערן.

די פּאַרטיגע, אויפגעשטעלטע שאָקען, האָבען אויסגעוויזען, ווי קליינע גאָלדענע הויפענס מיט ענערגי. די אַלע נשמה׳לעך פון איטליכער זאַנג בעזונדער האָבען זיך צוזאַמענגעבונדען און לינען איינס אין דאָס אַנדערע איינגעפּרעסט ווי איין גאָלדענער הויפען.

אין א צווייטען לאַגער זיינען געשטאַנען די איינציגע, נאָך ניט אָבגעשניטענע. הויכע און דינע זאַנגען, מיט זייערע בעבערדעלטע לאַנג־ליכע קעפּלאַך לייכט און רונד איינגעבויגען, ווי זיי וואָלטען מיט בענקשאַפט געקוקט צו זייער מוטער, די שווארצע ערד, און געוואַרט אויף דער מינוט ווען זיי וועלען פון זייער שטאַם אָבגעשניטען ווערען.

וועלכע ווינטען וועלען נאָכדעם בלאָזען אויף זייערע נאַקעטע, טרוקענע שטאַמען ? און אויף וועלכע ערדען און אין וואָס פאר א לעגערע וועלען די קערענדלאַך ווייטער אויפלעבען ?....

ט״ו

דאס איז געווען פאַרנאַכט. הערר גאָלדענבאַרג און איזאַק זיינען אַהיים פון פעלד געקומען. איזאַק האָט געפירט די פערד און גאָלדענבאַרג איז געגאַנגען ביי זיין רעכטער זייט מיט דעם ליידיגען וואַסער־קריגעל איבער זיינע אַקסלען.

ווייטער געשפרעך האָט זיך געדרעהט אַרום דעם: „פאַר וואָס דער פערדינג האָט ניט געענדערט זיין פּלאַן?“... און וואָס פאַר אַ צוועק איז דאָס פאַר גאָלדענבאַרג'ען געווען ביז איצט צו בויען זיין היים אָט דאַ אין דער ווייטער וויסטע?“...

דער פערדינג האָט געדאַלטען זיינע אויגען פאַר זיך און גערעדט מיט היץ:

— געגוג רדיי יאָהר. ניט די מיטעל פאַר מיין צוועק האָבען מיך דאַ געהאַלטען אזוי לאַנג. ניין! ערשטענס, האָב איך אייער הויז זעהר ליעב בעקומען, און איך האָב ניט געהענט קומען אויסבאַפען מיינס און אנטלויפען. איך האָב געוואוסט, אז עס זאָל פון מיין זייט אַטאַקירט בלייבען עפּעס... צווייטענס איז ביי מיר געווען אן אַנדער מיין, איך האָב געוואָלט זעהן צו קען איך בייטשטעהן דאָס גסיין.

— איך פערשטעה ניט, ווען איהר פאַהרט גלייך פון וואַנען איהר זייט צום ערשטען אָבגעריסען געוואָרען, — האָט גאָלדענבאַרג געזאָגט.
— איהר פערשטעהט, איינמאָל אויסגעריסען אַ בוימעלע פון זיין ערד....
אָבער איצט ווערט שוין זיין שווער.

— דאָס איז מיר אינטערעסאַנט, איך וועל זעהן צו עס וועט מיר זיין שווער.

— קינדיש, קינדיש! ווילט איהר אַ היים בויען, וואו איהר זאָלט קענען איבערייט מיטעטען מיט אייערע פיס און זאָגען: „עס איז מיינס!“ איז נישטאַ קיין זעהר גרויסער דיפערענס וואו עס זאָל ניט זיין, דאַ אָדער אין אייער פאָטערלאַנד... פאַריקעהרט, דאָ האָט איהר מעהרער

גוטע שאַנסען... ערד, א פּראָכטבאַרע, איז צו בעקומען. היינט די מאַשינען און געמערק....

— ביי מיר איז יאָ דאָ א גרויסער, א גאָר גרויסער דיפערענס, — האָט אייזיק כמעט ווי אויסגעשריען דעם וואָרט „דיפערענס“.

— מיט וואָס ?

— פרענט ביים אַלטען עלקינס.

— וואָס האָט ער צו זאָגען אויף מיין היים.

— אָט, אָט, ער זאָגט עס עפּעס זיכערער : „אָט דאָ וואו איך טרעט איז מיינס !“....

— זאָגט אויך זיכער, ווער לאָזט אייך נים.

— פון מיר איז אָפּגערעדט. איך וועל עס ניט זאָגען, ווייל איך פיהל, אז עס וועט ניט זיין געזאָגט...

אייזיק האָט נאָך געהאַט איינינע טיעפערע ארגומענטען, אָבער ער האָט ניט געוואָלט אָנריהרען א וואונד אין הערר גאָלדענבארג׳ס נשמה...

נאָר אז עס איז געקומען פרייטאָג פּאַרנאַכט, און אייזיק האָט, ווי תמיד, די שנייד־מאַשין פון פעלד אויף שבת אהיים געבראַכט און זי אין דעם מאַשין־הויז אריינגעשלעפּט, האָט ער מיט זיך אליין געטראַכט, אז אזוי וועט ער זיך פיהרען דאָרט...

אין פּאַלעסטינא וועט עס האָבען א טעם : אין די רוהע־טעג זאָלען רוהען אויך דיינע בהמות און אויך דיינע מאַשינען....

ביי אַלעמען ארום און ארום וועט עס אויך אזוי זיין.... אָבער דאָ האָט עס ניט קיין זין. איינער און איינציגער אויף אזא ווייטער פּרערי, און אז עס קומט שבת לאָזט מען איבער א קליין שטיקעל ווייץ ניט דערשניטען....

„גוט איז איהם, וואָס ער האָט ניט קיין קינדער, האָט אייזיק ווייטער געטראַכט, ווי צוויי פּרושים זיינען זיי אָט א דאָ פערוואָרפען..... און וואָס איז א היים אָהן קינדער ?..... און ווי קען זיין א היים אָהן א סביבה ? !....“

העגריק עלקינס האָט זונטאָג געלעזען די „גלאַדסטאָנער פּרעסס“ און אויסגעפונען אין די טאָפּיקס וועגען זיין ברודער יאָהאַן און דאָס מיידעל דבורה גאָלדענבארג׳ס.

א שלאבס אינג ראס ער געהאט אויף זיין ברודער פון תמיד, האט ער איצט אויף איהם איבערגערעדט צו זיין פאטער, דעם אלטען עליקים...

דער אלטער איז געווארען אנגעצינדענער:

— צו אלע ניין אין פערציג מיוואלים! מיט וועמען האט ער עס אנגעהייבען!... איך האב געוואוסט אז קיין גוטעס וועט פון זיין חבר'שאפט מיט דעם אידען נים ארויסקומען!... איך וועל זיך ראף שעמען מיין פנים אין גאראכמאן ארויס צו ווייזען!...

יאהאן איז דאן געווען אויס'ן הויף און געפוצט זיין פערדעל מיט'ן קעמעל און בארשט.

דער אלטער איז ארויס צו איהם, אין זיין הארץ האט עפעס א הייזעריגער כעס געזאטען. ער האט זיך צוריק געקעהרט אין הויז אריין, נאך אמאל איבערגעפרעגט העגריקען:

— ווי איז דאס געווען, זאגסטו?!

— זי איז געלעגען אין פעלד, האט זי יאהאן געפונען און אהיים געבראכט, און דערפאר בעקומט ער די מיידעל אלס זיין ווייב און לאנר סיעל דערצו...

דער אלטער איז ווייטער ארויס אין דרויסען, מיט זיין „רוזשימי־פייפ" אין מויל, האט פארלייגט ביידע הענד אויף הינטען, און ווי א קאץ צו א מייזעלאך, איז ער מיט שטילע, קליינע טריט צוגעגאנגען צו זיין זוהן יאהאן, און פלוצלונג אויסגערופען:

— גוטער מארגען, הערר יאהאן!

יאהאן האט תמיד נים געמאכט קיין סך רייד מיט זיין פאטער, און איצט, אז ער האט דערפיהלט די סאטירישע ווענדונג, האט ער זיך אפילו נים אומגעקוקט צו איהם.

האט דער אלטער א שטויס געטאן זיין זוהן אין פלייצע:

— איך זאג אייך גוטען מארגען, גנעדיגער הערר!

יאהאן האט זיך א האסטיגען דרעה געטהאן מיט זיין גאנצען דינעם און שלאנקען גוף:

— נאר נים געשטויסען, פאפ! איך וויל נים מען זאל מיך שטויסען אין פלייצע!

— הא, הא, שוין בעקומען פליי אין דער נאז!

— מעג זיין פליי, אבער איך וויל נים מען זאל מיך שטויסען!

— נײן און פערציג טײוואַלים זאָלען דיך שטויסען, הערסט! — שרײט אוים דער אַלטער, אויפהויבענדיג זײן רעכטע האַנד מיט אַ האַרטען פויסט צו יאַהאַנ׳ס פּנים, — איך וועל דיר װײזען צו זײן אַ העלד און זיך אײנצוקויפען אין אידען׳ס הויז אַרײן....

— איך ווײס ניט וואָס איהר רעדט, פּאָפּ, און גלויב אַז איהר אַלײן ווײסט אויך ניט פון וואָס איהר רעדט און ——

— שווײג! איך צוברעך אין דיר אַ יעדען בײן!

— האָפּ! — טוט יאַהאַן אַ מאַך צו זײן פאָטער, אַקוראַט ווי ער וואָלט אָבשטעלען אַ צוואַווילדעטען פערד.

— „האָפּ" זאָגסטו, — האָט דער אַלטער אויסגעגלאָצט זײנע גרויע אויגען, און די גרויליכע לאַנגע ברעמען האָבען זיך אויסגעשפּיצט, — „האָפּ" זאָגסטו? !....

און עלקינס האָט אָנגעכאַפּט זײן זוהן מיט בײדע ברײטע הענד אַרום האַלז און איהם אָנגעהויבען טרײסלען אַהין און אַהער.

יאַהאַן האָט אַוועקגעוואָרפען דאָס קעמעל און די באַרשט. זײן פּנים איז געוואָרען פלאַם־פײער, און מיט אײן האַנד האָט ער זיך אָנגע־כאַפּט אין זײן פאָטער׳ס צוקנעפּעלטען העמד, פון וואַנען עס האָט אַרויסגעשטעקט עלקין׳ס בעוואַקסענער ברײטער און פלאַטשיגער האַלז און אַ שטיק פון זײן ברוסט־בײן.

אַ ווײלע האָבען זיך פאָטער און זוהן געראַנגעלט.

און יאַהאַן האָט מיט דער הילף פון זײן לויזער האַנד זײן פאָטער צו דער ערד אַוועקגעלעגט און איז אַלײן אויך נאָכגעפאַלען.

פון אָנפאַנג איז יאַהאַן געווען פון אויבען. אָבער אין אַ ווײלע אַרום איז שוין עלקינס געלעגען אויף זײן זוהן, ווי אַ שפּין אויף אַ פליג, מיט זײנע ברײטע גראָבע פיס צושפּרײט און אײנגעגראָבען אין דער גראָזיגער ערד און מיט זײנע הענד האָט ער אַלץ פעסט געהאַלטען זײן זוהן אַרום גלאַטען ווײסען האַלז, און פון זײן ברוסט איז אַלץ אַרויסגעקומען אַ הײזעריג געבײזער:

— כ׳ל דיר ווײזען ווי זיך אײנצוקויפען אין אַ הויז פון אַ טײוועל אַ אידען!.... מײן פּנים וועל איך ניט קענען ווײזען אין גלאַדסטאָן!....

יאַהאַן׳ס פערדעל איז זיך געשטאַנען אַ צוגעבונדענער צו אַ סלופּ און געקוקט, און האָט זיך איטליכעס מאָל געפּרובט אָפּרײסען, בעפרײען

פון פּליט און דאָס ניט געזאָגט א שטאַרקען קלאַפּ מאַן מיט זיין האַלז... דער הונט „כטיג" איז אַנגעלאָפען און זיך צילאָזען אין א מוראַ'דיגען פּייכינען בילען.

דער הונד איז געשפּרונגען דאָ צום אַלטען עלקינס און דאָ צו יאָהאַנען, ווי ער וואָלט ווי וועלען צוריכטען, און ווייטער געבילען, און אין מיטען צום הויז.

העגריק איז אַריין א קיך מאַן צו עס קומט עמיץ פון וועג, און ער האָט דערהערט דאָס היזוצרינע קול פון זיין פאָטער. ס'האָרץ האָט איהם א זאָג געטאָן אז עפּעס מיז דאָרט זיין. ער איז אַוועק, דער הונד ליימט פון פאַרגער אין בילט. העגריק האָט די סצענע דערזעהען פון ווייטען, און א דערשראָקענער איז ער צוגעלאָפען, און זיך געכאַפּט בעטען ביים פאָטער: „פאָ, פאָ, פאָ!" — עס האָט ניט געהאָלפען.

איהם האָט זיך געדאַכט, אז זיין ברודער יאָהאַן איז בלייך ווי א כיטער, און באַלד נאָך א מינוט און זיין פאָטער וועט יאָהאַגען דער וועקען, און אַלץ צוליעב איהם איז דאָס אַלעס געשעהן. ווען ער זאָל ניט געווען העלצערלען זיין פאָטער, וואָלט דאָך געווען ניט.

עס איז איהם באַלד אַרויף אין געדאַנקען אַלעס וואָס ער האָט געדאַט געגען זיין ברודער יאָהאַן. די שווערסטע ארבייט און די שמוציגסטע מיז ער מאַן. יאָהאַן פאַהרט זיך תמיד אַרום ווי א כפאַרט אויף זיין פערדעל. יאָהאַן האָט אַלע שענסטע מיידלעך אויף דער פּרעירי, יאָהאַן וויל נאָר ניט מאַן אין פעלד, ניט אין שטאַהל, ניט אין הויז, זינט די זעלינע מוטער איז אַוועקגעגאַנגען אויף יענער וועלט... און איבער הונדערט און צוואַנציג יאָהר, אז דער פאָטער וועט צומאַכען מיט זיינע אויגען, וועט יאָהאַן קומען צום גרייטען. ער איז קלוג און וועט שוין וויסען ווי זיך צו פיהרען; וועט איהם, העגריק'ן, נאָר אין נאַנצען אַרויסשטופען...

נאָר פון דעמאָלסטנס האָט ער א קוק געטאָן אין יאָהאַן'ס בלייכען פּנים און ער האָט זיך איינגעבויגען און אַנגעהויבען צו שטופען זיין איינענעם קערפּער צווישען דעם פאָטער און יאָהאַנען.

עס איז איהם אבער ניט געלונגען זיי פאַנאַנדערצונעמען.

דאַן האָט העגריק זיך נאָך אַמאָל אַנגעהויבען צו בעטען ביי זיין פאָטער:

— פאָ, פאָ, פאָ!

דערווייל האָט יאָהאַן מיט זיינע לעצטע כחות געבריקעט מיט זיינע פיס אין פאָטער׳ס בויך אריין, און וואָס מעהרער ער האָט געבריקעט זיין פאָטער, אלץ פעסטער און מיט מעהר כעס האָט איהם דער פאָטער געוואָרגען.

הענריק האָט א טראכט געטאָן, איז אוועק אין שטאַהל און באלד צוריקגעקומען, און מיט פערביסענע ליפּען צווישען זיינע צייהנער, האָט ער גענומען שמייסען מיט א לאנגער, ווייכער בייטש זיין פאָטער איבער׳ן קאָפּ.

עטליכע טאָג נאָך יענעם אינצידענט, זיינען אלע דריי, דער אלטער עלקינס און זיינע זיהן הענריק און יאָהאַן, ארומגעגאַנגען ווי פרעמדע, ניט גערעדט און ניט געקוקט איינער צום אנדערען.

דער אלטער עלקינס איז געוועזען אין שטעדטעל, און עס איז איהם אויפ׳ן וועג איינגעפאלען ארויסצולאָזען א קלאנג אין שטעדטעל, אז ער פערקויפט זיין פלאץ און פיהרט זיך אריבער קיין קאנאדא.

ער האָט זאָגאר געשמועסט מיט דעם „ריעל־עסטייט" אגענט, אז וויבאלד עס וועט זיך טרעפען א קונה מיט פופצעהן טויזענד דאָלאר, וועט ער איהם זיין פלאץ אוועקגעבען מיט אלעם און איטליכעם.

צוריק פאָהרענדיג אהיים, האָט ער זיך געטראכט: סאי ווי סאי מוז מען מאכען פלויטען. היינטיגע וועלט וויל נאָר פלויטען! אמאָל איז געוועזען פריי, מען האָט ניט געדארפט וויסען וואו עס גרענעצט זיך איינעמס פעלדער. היינט וויל מען פלויטען...

אין קאנאדא וועט איהם זיין אזוי גוט ווי דאָ. אומעדום, וואו עס איז נאָר דאָ א קריסטליכע נשמה דארף מען ניט קיין פלויטען....

און עלקינס איז נאָר געוואָרען אַן אנדער מענש. ער פלעגט זעהר פיעל רויכערען, איינס נאָך דאָס אנדער.

דער הויף איז איהם שטארק נמאס געוואָרען און האָט איהם אָנגע־הויבען צו פערדריסען. שוין אריבער פינף און צוואנציג יאָהר אז עס וואלגערען זיך דאָרטען ארום אלטע וועגענער, צובראָכענע רעדלאך און שמעקעלעך פון אלטע פערראָסטעטע מאשינען.

דער שטאַהל איז איהם אויך נמאס געוואָרען, און ביי די חזרים פלעגט ער ווערען נערוועז, און ס׳רוב ווערען אין כעס און אָנכאפּען א

חזירל ביי איין איטער און עס דערטרעטן אין דער ליסטען. און ווען ער האָט זיך שוין געפּרעגט וואָס ער טוט, האָט עפּעס אין איהם געענטפערט:

— עס, ווינציגער סיט אַ חזירל דעם פּרעסטען רוח!

זיינע ברוסטען האָט ער פערלאָזען. און זיי זיינען איצט, נאָך מעהר ווי תמיד, פערפיקעוועטע געוואָרען מיט ווילדע קרייטעכער. איינינע שייבען פון די פענסטער פון זיין הויז האָט דער האַגעל אויסגעקלאפּט, האָט ער זיי מיט אַלטע זעק פערשטעקט, וואָס עס האָט דער הויז צוגעגעבען אַ פערלאָזענעם ווילדען אויסזעהען.

און געדעכט האָט ער זיך געגעבען:

— ניין, איך וועל ניט דערלאָזען אידיש בלוט אין מיינע דורות אַריין!...

ער איז נאָך מעהר פוילער געוואָרען, און פלעגט זיך לעגען שלאָפען פריה אין אָבענד און אויפשטעהן שפּעט אין'ן מאָרגען. די קיה פלעגען רעווען פון הונגער אין שטאַהל. די חזירים פלעגען מאַכען געוואַלדען און די פערד פלעגען קלאַפּען אין די דילען פון שטאַהל מיט זייערע פיס.

— זאָל שוין קומען דער קונה! — איז געוועזען דער איינציגער געבעט, וואָס דער אַלטער עלקינס פלעגט מורמלען אויפשטעהענדיג און ליגענדיג זיך...

און צו זיין פערמרויאונגס זוהן, הענריס, האָט ער אַזוי איינמאָל געזאָגט:

— אין קאַנאַדאַ איז נאָך דאָ און דאָ אַ סך לענדער, וואָס דער מיזוטל האָט נאָך ניט אַנגעריהרט... איך וויל שוין מעהר ניט מאַן גאָרנים. איך וועל זיצען אין הויז און רויכערען. דו האָב חתונה, בעזעץ זיך דאָרט אויף אַ שטיק ערד און הויב אָן דיין וועלט... פוסצעהן בעשעלס ווייץ קען מען אַרויסבעקומען פון דעם קאַנאַדער אַקער ערד. דאָ איז די ערד שוין אָרים ווי דער מיס און מען דאַרף זי נאָך בעפּוצען מיט פּלוימען...

— און יאָהאַן? — האָט הענריק אַריינגעשטעלט מיט אַ ניט־זיכערען טאָן.

— יאָהאַן... דערמאָן מיר ניט זיין נאָמען! זאָל ער דאָ בלייבען. דערמאָן איהם ניט!...

הענריק האָט אפילו הנאה געהאַט פון דעם וואָס זיין פאָטער וויל

ניט מען זאָל דערמאָנען יאָהאַן'ס נאָמען, אָבער ער האָט מורא געהאַט פאַר דעם וואָס זיין פאָטער שאַרט איהם אונטער צו בויען זיין אייגענע וועלט און חתונה האָבען.... ער האָט גאָר ניט געוואוסט פון וואַנען מען הויבט אָן פריהער,. גאָר ניט, אָט אַזוי עס זאָל זיך געהן ווי עס איז געגאַנגען ביז איצט, וואָלט געוועזען גוט. ווי אַזוי הויבט מען אָן אַן אַנדער מין וועלט?....

יאָהאַן איז אַרומגעגאַנגען אין הויז, ווי אַ קלוגע קאַץ, ווען זי האָט עפּעס אָבגעטאָן ביים טעפּעל מיט דער סמעטענע, אַלעמען אויסגעמידען דעם וועג, זעהר ווינציג געשלאָפען און איז זעהר פיעל אַרומגעפאָהרען רייטענדיג איבער דער פּרעירי און אין שטעדטעל. צו די גאָלדענבאַרג'ס אין הויז האָט ער עפּעס ניט געקענט קומען.

ער האָט געפיהלט אַז ער האָט דאָ עפּעס פערקאָכט.... ווי אַזוי זאָל ער זיך ווייזען פאַר דבורה'ן אין די אויגען. וועט זי איהם ניט אַרויס־וואַרפען פון הויז?....

אַ סך מאָל האָט ער זיך געלאָזען פאָהרען צו גאָלדענבאַרג'ס הויז. זאָל זיין וואָס עס וויל זיך! און ניט אויסגעפיהרט זיין פּלאַן.

פון דעסטוועגען האָט ער געוואַרט אויף אַ גוטער געלעגענהייט.

ס״ז.

דער שבת איז ביי די גאָלדענבערג׳ס אין הויז אוועקגעגאַנגען זיין געוויינליכען אומעטיגען און איינזאַמען וועג.

פרוי גאָלדענבערג האָט אָנגעגרייט ווייסע ברויט געפילט מיט אויגקעס, און אַלערליי מאכלים פון איהר איינענעם גאָרטען (זי פלעגט זיין שטאָלץ אויף איהר איינענעם גאָרטען, איבער וועלכען זי אליין פלעגט פון צייט צו צייט ארבייטען.; זי האָט אויך אָנגעגרייט עטליכע פליישען, ווי געבראָטענע ברוסט, געקאָכטע ריפען און א געפילטע הוהן מיט מעהל און שמאַלץ.

הערר גאָלדענבערג איז דער פערדייגג זיינען געווען פערנומען א גאַנצען אין דער פריה מיט לייכטע קליינינקייטען ארום הויז, שטאַהל און הויף.

דבורה האָט געלעזען די צייטונגען און זשורנאַלען. און קומענדיג איבער דעם גאַרטען אין דער גלאָזטשאַנער צייטונג, איז זי פריהער גע־וואָרען בלאַס, און באַלד האָט זי אָנגעהויבען צו פיבערן מיט איהר גאַנצען קליינעם קערפּער.

עס איז איהר נאָכאמאָל אויפגעקומען די זעלבע מיאוסקייט, וועלכע זי האָט געפיהלט די גאַנצע צייט פון איהר ליגען אין יאָהאַן׳ס שוים, ווען ער האָט זי פון דער פּרעזידי אַהיים געבראַכט.

זי האָט געוואָלט א רוף טאָן צו איהר מוהמען, נאָר אַזוי ווי זי האָט דעם געפיהל פון מיאוסקייט געהאַלטען פערשלאָסען אין זיך, און געוואוסט דאָס זי, אַז אויב זי וועט עס דער מוהמען דערצעהלען, וועט איהר אַליין, דבורה׳ן, נאָך מעהרער ניט־גוט ווערען איבער׳ן הארצען, האָט זי דערפאַר געטראַכט, אַז פאַר איהר איז בעסער דאָס אין זיך אַליין דערשטיקען, און אַז דעם קליינעם גאַרטען, וואָס יאָהאַן האָט אין צייטונג אריינגעגעבען, מוז זי אויך פערגעסען. קיינער אין הויז זאָל דערפון ניט וויסען.

און זאָל ער קומען נאָך איהר האַנד!

זי האָט דעם נאָטיץ פון צייטונג ארויסגעריסען און איהם אין קליינע פּיצעלעך צופליקט.

— א העלד! — האָט זיך דבורה געטראכט, ווערענדיג בלאס פון אי־נערליכער אויפרעגונג, — ווען זי זאָל ניט געוועזען זיין אזא נאַר, וואָלט זי בעדארפט אין מיטען וועג ארונטערשפּרינגען פון זיין שוים און אליין אוועק אהיים!....

און נאכדעם, אז איהר אָנקעל האָט זיך גענומען בלעטערען אין די צייטונגען, האָט זי געציטערט ווי א פיש, ער זאָל ניט קומען איבער יענעם אָרט וואו זי האָט אויסגעריסען דעם נאָטיץ....

עס איז, צו איהר גליק, אלעס אריבער גלאַט.

מען האָט, ווי געוועהנליך, אָבגעגעסען דעם מיטאָג.

דער פערדיונג איז אוועק אין זיין צימער זיך אויסרוהען.

הערר גאָלדענבארג מיט דער פרוי זיינען אוועק א קוק טאָן אויף דעם ווייץ אין די שאָקען. זיי האָבען אפריהער געפרעגט ביי דבורה'ן צו זי וועט ניט האָבען דאגעגען צו בלייבען איינע אליין. דבורה האָט זיך מחיה געוועזען מיט דעם וואָס זי וועט קענען בלייבען איינע אליין — „פאר וואָס ניט, נעהמט געזונטערהייט!“...

ווען מאַן און ווייב זיינען ארויס אין פעלד, האָט זיך די פרוי גאָלדענבארג אָנגערופען צום מאַן:

— עפּעס איז דבורה אזוי בלאס, בעמערקסט?....

— א קלייניגקייט אזא וועהטאָג! און דערשראָקען זיך אויף.

— ניט דאָס מיין איך. עפּעס איז זי בלאס... האָסט ניט געזעהען מיטוואָך אבענד, אז דער פערדיונג איז אריין, ווי זי איז מיט א פרייד ארונטער קעגען איהם.... זי האָט גאָר פערגעסען אין איהר פוס....

— זאָל זיין מיט גליק.... מען דאַרף אָבער פריהער א פרעג טאָן ביי דער שוועסטער.... אפשר וויל זי דבורה'ן אָפּנעמען אין שטאָדט אריין.

— ווער וועט זי לאָזען צונעמען פון מיין הויז....

— זיי וואָלטען אונזער הויז בעציערט מיט פרייד. אָבער....

— וואָס? — פרעגט רחל ווי אָנגעשראָקען.

— אָבער אייזיק האָט זיין בעשלוס נאָך ניט געענדערט.

— ער וויל טאקע אוועקגעהן. איך האָב געמיינט, איצט אז עס איז דאָ אזא מיידעל אין הויז....

— ער וועט נאך ניט מיטשלעפען דבורה'ן....

— נעה שוין, געה, איך וועל מיט איהר א רעדט מאן. — און זי וועט שוין אלעס ביי איהם פועל'ן.

— און זיי וועלען זיך ליעב האבען. און זיי וועלען א קינד האבען.

— דאס רחל ווי איינגעוויגגען. — וועל איך זייער קינד ליעב האבען, ווי עס וואלט געוועזען אינזער מאכטער'ס א קינד....

— קענסט זיך נאך איינשטעהען מיט דעם און אויך....

— איך שוין ניט....

— ביזט נאך יונג גענוג!

— איך שוין ניט.... מיין צייט איז שוין אוועק מיט דעם ווינד.... איך וואלט שוין בעדארפט האבען ערוואקסענע קינדער און צוקוקען ווי זיי לעבען....

— רייד ניט אזוי, נארעלע. עס איז ביי גאט אין די הענד. אלעס האבען מיר מיט אונזערע אייגענע הענד זיך גענומען, און די איינציגע זאך האט גאט פערקוקט.... עס קען נאך קומען...

— און עס וועט שוין ניט קומען.

— וועסטו זעהן.

— זאל דער פערדיונג זעהן ביי דבורה'ן....

— און אז דבורה'לע וועט דיר דערצעהלען דעם ערשטען סוד?...

— וועל איך זי א קיש מאן.

פרוי גאלדענבארג'ס פנים האט זיך געדרייטעלט און זי האט מכוזר־מטריש ווייטער געצוינגען:

— איך'ל זי קושען און זי היטען, אז זי זאל קיין שווערע זאכען ניט מאן. זי וועט ביי מיר די שוועל פאמעלינקע אריבערטרעטען....

— איך זאג דיר, אז דו וועסט זיך אנגעמען מיט דעם... האבען זיך אונזערע היילינע מוטערס פון חומש רעך ניט אנגענומען פון אנדערע ווייבער...

— היינטיגע צייטען האב איך נאך ניט געהערט אז א פרוי פון אריבער פערציג זאל — — — —

אזוי רעדענדיג, זיינען זיי צונעהומען צום מעלה, וואו דער ווייץ איז געשטאנען איינגעהילט אין גאלד, איין שאק נאכ'ן אנדערן.

— זינט די וועלט איז א וועלט האָט נאָך קיינער אזוי גוט ניט געשניטען, — האָט הערר גאָלדענבאַרג בעמערקט.

— הערסטו, וואָס איך וועל דיר זאָגען, — זאָגט רחל, ווי זי וואָלט זיך פּלוצים דערמאָנט אין אַ זעהר וויכטיגער זאַך, — אָט דער אייזיק איז א גוטער ארבייטער, נאָר מיר געפעלט ער ניט. ער איז אַ „קריינק“.

זי האָט נאָך געוואָלט ריידען, נאָר עפּעס האָט הערר גאָלדענבאַרג אַ מאָרנעם קוק געגעבען אויף איהר, און זי האָט גענומען געהן נאָך איהם און געשוויגען.

י״ג.

נאָכדעם ווי דבורה איז אַרונטער פון בעט, האָט זי אָנגעהויבן צו פילן אַז אַנדער כּין אינטערעס אין דעם לעבן אויף איהר אָנהעל'ס פּרעידי. זי האָט זיך ניט אַריינגעמישט אין פח איהר מוהמעס ווערטער: „אַז דער, וועמען אַ פערד וואַרפט ניט אַרונטער, איז נאָך קיין רייטער ניט". און זי האָט זיך פון פערדיונג אויסגעלערנט ווי אָנצוזאַטלען אַ פערד, און ניט אַבסטענדיג, וואָס „קיטי" האָט זי איינמאָל אַרונטערגע־וואָרפען, פלעגט זי דוקא נעמען „קיטי'ן" און זי אָנזאָטלען און אָפט אַרויסרייטען.

רייטען פלעגט זי אין פעלד אָהן אַ צוועק, און אָפט אַזוי אָפּרייטען אַ פּאָר מייל און זיך אַליין כאַפּען אַז זי איז שוין ווייט פון דער היים. „און וואָס האָב איך געטראַכט: פון גאָר ניט!.." עס איז איהר אָבער גוט געוועזען צו רייטען און צו טראַכטען. פלעגט זי עס טאָן אָפט און נאָך מיט „קיטי'ן", ווי זי וואָלט וועלען ווייזען דעם ראָזיגען פערדעל, אַז זי האָט ניט מורא פאַר איהם.

און דער פערדיונג, אייזיק, האָט איהר אין דעם געהאָלפען:

— זאָלסט ניט שרייען ווען דו זיצסט רייטענדיג אויף אַ בראָנקאָ־פערד. נור איין שפּראַך ווייסט דער פערד: גיב איהם אַ ריב מיט ביידע פיס אין די פלאַנקען!..." — פלעגט ער איהר געבען צו ערקלערען מיט זיין בעריימספולען, פעסטען טאָן, און דערביי ווי זיך געבייזערט.

דבורה האָט ניט געגליכען דעם „בייזער", און זיין טאָן, ווי אויך אייניגע אַנדערע מאַניערען זיינע.

צום ביישפּיעל, ווען דער פערדיונג פלעגט לאַכען, האָט ער עס געטאָן ווי עס וואָלט דונערן אין די הימלען.

זי האָט פיינט געהאַט צו קוקען אויף זיין פערוואָקסען, האָריג פּנים, און ער פלעגט, ווי טראָץ עמיצען, זיך אָפט ניט גאָלען. עס פלעגט אַמאָל

אוועק עטליכע וואָכען און זיין פּנים פלעגט בעוואַקסען ווערען מיט אַ געדיכטען שווארצען בערדעל.

דבורה האָט איינמאָל געמאכט אַ שמועס מיט דער מוהמען איהרער פון דעם, און עס האָט זיך אויסגעלאָזען:

— הערסט, — האָט די מוהמע געזאָגט, — מענער זיינען אַ סך שעהנער מיט אַ באָרד ווי מיט אַ גלאַטען פּנים.

דבורה האָט ניט געהאַט און ניט געוואָלט עפּעס זאָגען געגען דער מוהמע׳ס מיינונג. יענע קען נאָך בעמערקען, אַז זי רעדט צופיעל וועגען דעם פערדיונג׳ס חסרונות.

און זי האָט זעהר ניט געוואָלט אַז מען זאָל איצט ענטפּלעקען די געפיהלען, וועלכע האָבען זיך ערשט אָנגעהויבען צו אויפוויקלען אין איהר הארץ.

דערווייל האָט זי זיך אָנגעהויבען מעהר אריינקוקען אין דעם פערדי־יונג׳ס בעוועגונגען. און זי האָט אויך דערפיהלט אַ נייגונג צוצוטרעפען זיינע פערלאַנגען:

דעם זאָטעל האָט זי אויפגעהאנגען תמיד אויף דעם אייגענעם פּלאַץ, וואו זי האָט עס גענומען, און אַז זי פלעגט ארונטערנעהמען דאָס צוימעל פון „קיטי׳ן“, פלעגט זי די לייצעס אזוי פערבינדען אין די צוימענרינגען, ווי אייזיק האָט עס איהר איינמאָל געוויזען צו טאָן.

און גליקליך האָט זי זיך געפיהלט, אַז איהר טאַנטע האָט איהר געהייסען דאָס צימערל, וואו דער פערדיונג פלעגט שלאָפען, אויפצוראמען.

זי האָט שוין די ליילעך אויף זיין בעט אזוי גלאַט פערצויגען און דאָס קישעלע אוועקגעלייגט אזוי, אַז עס זאָל איהם זיין ניט שטארק הויך צו קאָפּענס און ער זאָל קענען אויסרוהען זיינע אָנגעהאָרעוועטע ביינער.

און נאכדעם ווי זי איז געוועזען עטליכע מאָל אין זיין צימערל, האָט זי זיך דערוואוסט פון דעם באָרג ביכער, וועלכע זיינען דאָרט געלעגען אין אַ ווינקעל אויפ׳ן דיל אָנגעוואָרפען, אַז ער איז ניט אזוי פּראָסט און פערגרעבט, ווי ער קוקט אויס.

האָט זי זיך גענומען מעהרער אינטערעסירען מיט איהם, וואָס ער טוט אין די אבענדען.

באַלד נאָכ'ן עסן, כמעט יעדן אָוונט, עס מעג זיין „גערונערט אין געבליצט", פאַרנעמט ער זיך אין זיין צימערל אַריין.

דבורה פלעגט פאַר איהם שוין אָנגיסן אַ פולע לעמפעל מיט פאַראַפין און אַלץ אין דער פריה איז דאָס געוועזן ליידיג. האָט זי פאַרשטאַנען, אַז ער לערנט אַדער ער לעזט זיינע גראָבע ביכער.

זי האָט ניט געוואָלט ריידן דערפון מיט איהר טאַנטע, ווייל די לעצטע האָט איהר אַמאָל געזאָגט, אַז דער פערדיונג איז אַ מענטשן־האַסער.

— אַ מענש ווייסט נור זיין צימערל....

— ווי קען אַזעלכער פיינט האָבן אַ מענטשן, — טראַכט זיך דבורה, — אַז ער האָט אפילו די פערד ליעב?...

נור רידען מיטעטער ווענען דעם ענין מיט דער טאַנטע האָט זי ניט געקענט.

און עס האָט זיך דבורה'ן גענומען דאַכטן, אַז ביי איהר האָט זיך אָנגעקליבן אַזוי פיעל צו ריידן, אָבער אַלץ אַזעלכעס וואָס זי וואָלט עס נור איהם אליין געקאָנט דערציילן. און דערפאַר האָט זי געקראָגן אַ חשק צו די זעלבע אַרבייטן וואָס ער פלעגט טאָן.

הערד גאָלדענבאַרג'ן האָט עס געשמייכעלט, וואָס זיין שוועסטער'ס מיידעל פון דער שטאָדט האָט זיך צוגעוואוינט צו דער פרעירי. און ער האָט זיך אין דער שטיל מיט זיך אליין געטיילט מיט דער שמחה און אויסגעליינט פלעגער פאַר איהר ציקינפט מיט דעם פערדיונג.

און ער פלעגט נאָך אונטערנעמען מיטה און פערשטאַרקערן די געלעגענהייט אַז זיי זאָלען זיך טרעפען אַפט אליין אויג אויף אויג אין פעלד. און אַז מען האָט געשניטען די אַלפאַלפאַ, איז דבורה אויך אַרויס אַרבייטען מיט דעם שאַרער.

זיי זיינען געבליבען אויג אויף אויג.

נאָך יעדען ראַנד אַרום דעם פעלד איז דער פערדיונג געבליבען שטעהן אויף אָפצורוהען די פערד, די מאַשין אָנצושמירן, און די שנייד־מעסערלעך מיט קאַלטע וואַסער צו בעוואַשען פון דעם דונקעל־גרינעם אָנגעפּאַפּעכץ.

דבורה האָט זיך אויך אָבגעשטעלט מיט דעם שאַרער ביי דעם איינציגען ברעג פון פעלד, וואו דער פערדיונג פלעגט זיך אָבשטעלען, און אַזוי פלעגען זיי זיך איבערוואַרפען מיט אָפגעריסענע ווערטער.

ביידע האָבען געהאַט זעהר פיעל אויף זייערע הערצער.

און דער פערדיונג איז שטאָלץ געוואָרען וואָס דבורה העלפט איהם אין זיין ארבייט, און עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז זי שיינט מיט טויזענדער זונען. און ווי גליך זי איז דאָס געזעסען אויף דעם שארער מיט די לייצעס אין די הענד! און ווי גליך די ווינד־רייהען זיינען דאָס געלעגען אין אַ פיער עקיגען קאסטען ארום דעם אַלפאַלפאַ פעלד!

אַ ווינטעל האָט געבלאָזען.

און אייזיק האָט געטראַכט:

ווען איך וואָלט געווען דער ווינט און וואָלט זיך איבער די אַלפאַלפאַ רייהען דורכגעבלאָזען!

י״ח.

אין אָבענד אַז הער גאָלדענבאַרג איז אַרויס אַ קוק טאָן פון זיין הויז צו דעם ווייטען פעלד מיט דער אָבגעשניטענער אַלפּאַלפּאַ, האָט ער געזעהן, אַז עס זעהט אויס ווי אַ סך, אַ סך ווייסינקע שעפּעלעך וואָלטען זיך צוזאַמענגעלאָפען און זיך אויף דעם פעלד געלעגט צו אָפּרוהען איבער נאַכט.

דער פערד־יונג איז אויך אַרויס אַ קוק טאָן.

די זון האָט געהאַלטען ביים אונטערגעהן פון יענער זייט באַרג אין מערב זייט פון גאָלדענבאַרג'ס הויז.

דער פּלאַכער און ברייטער מהל האָט זיך געוויסעלט און ווייך געמאַכט דאָס אָנגעשטרענגטע אויג.

עס איז געווען שטיל אַרום אויף ווייטע ווייטען.

אין דעם אין כורך אויף אַ באַרג האָט זיך דערזעהן אַ קליינע פיגור פון אַ פערד.

די גאָלדענבאַרגס האָבען זיך אויסגעזעצט אויף אַן אַלטען איבער־געקערטען שליטען וואָס איז געלעגען נעבען הויז; דבורה האָט זיך נאָך בעשעפטיגט מיט הויזאַרבייט און איז אַלעמאָל אַריין אין הויז און צוריק אַרויס, און פון די מיטענישען פון דער ערד דאָס אָפּגעקלונגען דאָס אייזעלע ריטמישע גערויש פון איהרע פיס.

דער פערד־יונג איז געלעגען צושטרעקט אויף דעם גראָז, אונטערגע־שפּאַרט מיט זיין רעכטען אָרעם אין ערגעץ ווייט זיינע אויגען געצילט.

— נאָר ווי ווייסינקע שאָפּעלעך, איך וואָלט געשוואָרען... — האָט הער גאָלדענבאַרג איבערגע׳חזר׳ט, קוקענדיג צו דעם ווייטליכען אַלפּאַלפּאַ פעלד.

— איך האָב שוין געזעהן אַלפּאַלפּאַ אין פערשיעדענע ערטער, אָבער אַזאַ ווי די היינטיגע בעוואונדער איך! — האָט דער פערד־יונג ווי אייגנטליך אַן אינערליכען, לאַנגען געשפּרעך.

פּלוצלינג האָבען אַלע אָנגעשטעלט די אויערען.

— מיר דאכט, עס קומט א רייטער, — האָט הערר גאָלדענבארג געזאָגט.

דאָס קלאַפּען פון פערדישע פיס האָט זיך דערנעהנטערט.

דבורה איז ארויסגעקומען פון הויז שנעל, און אין אָטעם אָנגעזאָגט:

— א רייטער קומט!

אַלע האָבען זיך אויפגעשטעלט, חוץ דעם פערד־יונג, און זיינען אוועק צום פאָרענט פון הויז.

צום הויז זיינען צוגעריטען צוויי רייטער און ביידע האָבען מיט איין מאָל אויסגעשריען:

— גוטען אבענד!

— אָה, יאָהאַן! גוטען אבענד! — האָט הערר גאָלדענבארג מיט גאסטפריינדליכקייט געענטפערט. — און וועמען האָב איך די עהרע צו קענען? — האָט גאָלדענבארג געפרעגט אויף דעם צווייטען יונגען מאַן.

— דאָס איז מיינער א פריינד... איך האָב מיט אייך זעהר וויכטיגעס צו שמועסען, — האָט יאָהאַן געזאָגט כאַפּענדיג א בליק צו דבורה׳ן, וואָס איז געשטאַנען ביים טהיר פון הויז און זיך געטוליעט צו פרוי גאָלדענבארג.

— מיט מיר, זעהר פיין, קומט אין הויז אריין, — האָט הערר גאָלדענבארג מיט א שמייכעל געזאָגט.

יאָהאַן איז ארונטער פון זאָטעל מיט איין שפרונג, ער האָט זיין פריינד אויך מיטגעבעטען, אָבער יענער האָט געקוקט דאָ צו דעם קאָפּ פון זיין פערד, דאָ צו דבורה׳ן, וועלכע, ווי איהם האָט זיך געדאכט, לאַכט פון איהם עפּעס אָפּ... און ער האָט בעסער אויסגעקליבען צו בלייבען אויפ׳ן פערד.

ביידע פרויען זייגען צוריק אוועק צום אַלטען שליטען, נאָכדעם ווי הערר גאָלדענבארג האָט ארייגבעגלייט יאָהאַנ׳ען דורך דער אָפענער טהיר אין הויז אריין.

דער פערד־יונג איז נאָך אַלץ געלעגען אויפ׳ן גראָז, ער האָט אפילו ניט געפרעגט ווער עס איז דאָרטען געקומען. זיין וועלט און זיין בליק זיינען געוועזען אין דער ווייטער ברויגליך־דונקעלער מערב׳שער אונבעשטימטהייט...

דבורה האָט זיך אָנגעשפּארט אָן שליטען און מיט שרעק גענומען

טראַכטען, אַז יאַנקעלען איז דאָס איצט ווייניג אויס נעהומען בעטען איהר האַנט...

און פרוי גאָלדענבערג האָט זיך פערטראַכט, — איבער עפּעס א סיבת האָט זי זיך נראַד איצט ווידער דערמאָנט ווי אזוי איהר שוין לאַנג נע־שטאָרבענע מאַמע איז צו איהר געקומען איינמאָל פאַרנאַכט, ווען זי איז געזעסען גאַנץ אליין אויפ'ן שוועל פון הויז און געקוקט אויף דער שטילער און ליידיגער וויטקייט... איהר מוטער איז צו איהר דאַן געקומען ווי א לעבעדיגע, מיט א גרויסער שאַל אויפ'ן קאָפּ, און האָט זיך שטיל אוועק־געזעצט נעבען איהר און האָט ביי איהר מיט רחמנות געפרעגט:

„מאַמעשעל, וואו האָסטו זיך פערקליבען אין אזא ווייטען לאַנד... צווישען פרעמדע?"

— — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — —

נאָכמיטאָג אין דונקעלער איז אויף דער פרעריי געוואָרען און פון הויז אַרויס האָט זיך באַלד דערהערט הערר גאָלדענבערג'ס קול:

— רחל, רחל! קום נאָר אַריין. קום אַריין!

פרוי גאָלדענבערג האָט זיך גלייך א הויב געטאָן און מיט שנעל־טריט געגומען געהן צו דער טיר פון הויז, און דערביי געטראַכט:

„עס איז נאַרישקייט"...

און זיך דערמאָנט:

„עס הענגען דאָך צוויי ביקסען אויפ'ן וואַנט."

און זי האָט א שווערען זיפץ געטאָן:

„וואָלטען נאָר צוויי קינדער פאַר די צוויי ביקסען אויסגעוואַקסען."

ווען הערר גאָלדענבערג האָט אַריינגערופען זיין פרוי אין הויז, איז פאַר רבקה'ן נאָך קלאָרער געוואָרען, אז יאַהאַן איז דאָס טאַקע צוליעב איהר געקומען. און אין גאַנצען דער עקעל וואָס זי האָט געפיהלט צו יאַהאַנ'ען האָט איהר א שלאָג געטאָן אין האַרצען.

אין דרויסען איז פון דער טונקעלהייט א פינסטערניש געוואָרען און מען האָט שוין ניט געקאָנט דערקאָנען דעם צווייטענ'ס פנים.

מיט אַמאָל אָבער האָט זיך איבער דער צפון־זייט פון דעם הויכען סקאָסנעב דאָך געגומען שפּאַרען א לייכטער ווייסער שיין. — ערגעץ

אַרויף אויף דער אַנטקעגנענדיגער זייט פון הימעל האָט אויפגעשיינט דער „צפון־שיין“.

דבורה האָט זיך פערגעסען אין אַלץ, איז אויפגעשפרונגען און פרעה־ליך אויסגעשריען:

— דאָס צפון־ליכט! דאָס צפון־ליכט!...

דער פערד־יונג האָט זיך פון גראָז אויפגעהויבען, אויף זיינע פיס אויפגעשפרונגען און איז געבליבען שטעהן מיט פערגאַפטע אויגען צום הימעל געווענדט:

— וואָס ווילען דאָרט די גייסטער פון די ווייטע אייזינע לענדער? זיי שרעקען אונז מיט זייער שטראַהליגען ליכט. און זעה נאָך ווי די שטראַהלען הויבען זיך אין הימעל אריין, ווי פייערדיגע זיילען, און ווי זיי ציהען ערגעץ אהין, אהין...

— שטערט מוזען דאָרט איצט ברענען — האָט זיך דבורה אָבגערופען, צוקומענדיג גאָר נאָהענט צו איהם.

— און אויב עס זיינען דאָרטען דאָ שטערט וואָס ברענען, מוזען דאָס זיין אידישע שטערט — האָט דער פערד־יונג צוגעגעבען.

דבורה האָט זיך אומגעקוקט אויפ׳ן פערד־יונג. — ער איז געשטאַנען ווי אַן אייזערנער און איז געווען פערגאָסען פונ׳ם צפון־ליכט...

זי האָט זיך מיט אַמאָל צוגעפרעסט צו איהם און געפרעגט:

— אייזיק, ווער ביזטו?... אייזיק!... איך קאָן דאָך דיך נים. איך ווייס ניט ווער דו ביזט. זיי ניט אַזוי בעהאַלטען. זאָג...

די נאַכט איז געווען פינסטער און ליכטיג און שטיל.

דער פערד־יונג האָט זיך אומגעקוקט אויף דער קליינער דבורה, האָט זי ארומגענומען מיט זיין גרויסער האַנט און געזאָגט:

— דבורה, איך האָב דיר אַ סך צו זאָגען, אָבער הער: איך וויל אַז דו זאָלסט וויסען אַז איך וועל אוועק קיין פּאַלעסטינאַ, און איך וויל אויך אַז דו זאָלסט ניט מיינען אַז עפּעס קאָן מיך אָפּהאַלטען. קיין זאַך וועט מיך ניט מאַכען צו ענדערען מיין בעשלוס. דאָרטען וועל איך בויען מיין היים און ניט ווי אַ פרעמדער צווישען פרעמדע... איך בין שוין געווען אַ פרעמדער אין דער גאַנצער וועלט און איך וויל שוין מעהר קיין פרעמדער ניט זיין. איך וויל צו דער היים פון אונזערע אבות, דאָרטען, ווען איך וועל זיך מיהען און ארבייטען פלייסיג, וועט דאָס ניט פערפרעמדט ווערען.

— הערר גאלדענבארג מיינט, אז אלע שכנים האבען איהם דא ליעב. און ער ווייס ניט אז דער גוי איז שטיל און סערביפען. —

— אז דא ניט לאנג ברינג איך ארויס אונזער שווארצען פאטענטענעם אגער קיין גלאדשטאן איזי אינספעקציאן... עס זיינען זיך אהין אנגעפאה־רען א כך פארמער פון ארום און ארום. דער רעגירונגס־דאקטאר בע־טראכט זייערע אלעמענס פערד, און מיט אלעמען איז גוט און פיין, קיינעם ארום ניט. קיינער זאגט גאר ניט... נאר ווען עס קומט צו הערר גאלדענ־בארג'ס פערד ציהען אלע אן זייערע אויגען און איינער רעדט ארויס:

„דאס בלוט פון יעזוס האט דער איד אין זיין פערד אריינגעגאסען, ווי עס שיינט!...“

— און אין די אויגען רעדען זיי דאך אלע אזוי פריינדליך: „הערר גאלדענבארג“ און „הערר גאלדענבארג!“ און דאס איז טאקע דאס אומגליק, דבורה: דער גוי טראגט זיין גיפטיגע שנאה הינטען ארום.

— און אז איך קום און דערצעהל דאס צו הערר גאלדענבארג, וויל ער ניט גלויבען און דרינגט נאך, אז עס קאן גאר ניט געמאכט זיין אין אמעריקא. — די פאטערס פון דעם לאנד זיינען געווען אלע גלייך.

— יא, יא. די פאטערס פון דעם לאנד זיינען געווען אלע גלייך און אלע גלייך האבען געעפענט די טיערען פאר דער גאנצער וועלט. היינט אבער זיינען זיך אהער אנגעלאפען אלערליי גוי'אישע פעלקער, וואס האבען אין זייערע בוזעמס געבראכט דעם האס צו אלץ וואס איז ניט גוי'איש, דעם האס וואס זייערע מוטערס האבען אין זיי אריינגעזאפען מיט דעם מילך פון זייערע ברוסטען... זיי זיינען אהער אנגעקומען און האבען פאר זיך קלויסטערס געבויט און אין די קלויסטערס — שולען פאר זייערע קינדער געמאכט. און דארט אויסגעזעצט לעהרער וואס האבען אין זיך אויך אריינגעזויגט דעם גיפטיגען האס צו אלץ וואס איז ניט גוי'איש...

— הערר גאלדענבארג דרינגט, אז עס קאן ניט געמאכט זיין אין אמעריקא.

— און איך זעה, ווי ביי זיך אויפ'ן האנט:

— עס קומט דער טאג, ווען פליצלינג וועלען זיך אויפשטעלען די „טמאהרציגע“ גוי'אישע ביטערע קעגען דעם אידען, זיי וועלען ארויס־נעמען דעם שארפען מעסער פון אונטער זייערע קליידער און וועלען עס אריינשטעכען אין אידישען הארצען אריין....

דבורה האָט ביי די לעצטע ווערטער זיינע אַ ציטער געטאָן, און מיט שרעק זיך אַראָבגעלאָזט אויף די קניע. זי האָט מיט איהרע אָרעמס אַרומ־גענומען זיינע פיס...

אין דרויסען איז געווען שטיל און דאָס צפון־ליכט האָט זיך פאַר זיי מיט הויכע זיילען געשיינט אויף דעם נאַכטיגען הימעל.

דער פערד־יונג האָט אָנגענומען דבורה׳ן פאַר׳ן האַנט, זי אויפגע־הויבען פון דער ערד און איז מיט איהר אַוועק מיט׳ן ווייץ־פעלד, צווישען די קופּקעלעך געבונדרענע ווייץ־גאַרבען אַנטקעגען דעם צפון־ליכט.

די איבערגעבליבענע האַרטע ווייץ־שטאַמען האָבען זיך געבראָכען אונטער זייערע ביידענס פיס.

פון דעם נאָהענטען און דאָך ווייטען און ווייסען צפון־ליכט איז די פינסטערניש פון דער נאַכט נעדיכטער געוואָרען.

זיי זיינען נעגאַנגען אָהן אַ סוף. זיך געדרעהט צווישען די רייען און ווייטער געגאַנגען און זיך צוריק אומגעקעהרט און דער פערדיונג האָט דערצעהלט:

— מיר זיינען ניין ברידער געווען. אַ טאַטען זעהר אַ פרומען געהאַט. די מוטער האָט געהאַלטען אַ קליין קרעמעל אין דאָרף, וואו מיר האָבען געוואוינט. דער טאַטע פלעגט צוביסלעך ארויסגעהן אויפ׳ן דאָרף האַנדלען מיט די גוים און פאַר אונז, אַז מיר האָבען אָנגעהויבען אויפצואוואַקסען, האָט ער אַ שטיק לאַנד אָבגעדונגען און מיר האָבען עס מיט טאַבאַק פערזעצט...

דאָס דאָרף האָט געהאַט אַ שלעכטען שם אַרום און אַרום און מיר, די ברידער, האָבען געהאַט אַ שם פאַר אונזער מוטה צו וואוינען אין אַזאַ דאָרף און ניט מורא האָבען פאַר די „גוים“.

— און אין „יענע טעג“... איז אין אַ נאָהענטען שטעדטעל איבער איין הערינג, וואָס אַ איד האָט צו אַ גוי אין אַ מאַרק־טאָג פערקויפט, אַ ווילדער געשלעג אויסגעבראָכען, און האָט באַלד אַזוי דערשראָקען די אידען פון שטעדטעל, אַז מען האָט אונז, די ניין „שטאַרקע קינדער“ (אַזוי האָט מען אונז גערופען) דורך אַ געהיימען שליח געשיקט רופען.

— מיר זיינען געקומען צו־שפּעט... אידישע גוטס איז שוין געווען צוטראָטען אין די גאַסען. און ביי אידישע טעכטער זיינען שוין די אויגען

געווען איבערגעשטאַכן... געיאָגט דאָס מען אונז, אַז די גוים פון אונזער דאָרף זיינען געווען די ערשטע אָנצוהויבן דעם בלוטיגן טאַנץ...

— מיר, אַלע ניין, האָבן פאַרביסן מיט די ציינער און אַוועק צוריק אין דאָרף און זיך געגעבן אַ שבועה ניט צו פאַרשווייגן...

— אַז מיר זיינען צוריקגעקומען שפּעט אין אָוונט פון שטעטל, האָבן מיר געפונען אונזער הייז אָפּגעברענט... דאָס גאַנצע דאָרף איז געווען שטום און פינצטער. אַלע זיינען געשלאָפן...

— אונזערע בהמות זיינען געלעגן מיט אויפגעריסענע מאָגנס און אונזער טאַטע און מאַמע האָבן מיר געפונען און זיי האָבן ניט געענ־טפערט... האָבן מיר זיך צעשפּריים איבער דעם פינצטערן שטומען דאָרף, און עס איז געווען ווי עמיץ האָט מיט אונז גערעדט פון איין זאַך און מיר האָבן אַלע צוגעשטימט עס צו טאָן...

— מיר האָבן דאָס דאָרף פון אַלע עקן אָנגעצונדן. און דאָס פייער פון איין הויז האָט דאָס צווייטע פאַרכאַפּט... עס זיינען מיט שטרוי די דעכער געווען בעדעקט און מרוקען, פון די מאַרצאָווע ווינטן... מיר האָבן די אַרביים אָפּגעטאָן און זיך צוזאַמענגעקומען אויף דעם הויכן באַרג וואָס איז געשטאַנען קעגן דאָרף...

— עס האָט זיך אויפגעהויבן קעגן שטאַרק בלינדען הימל אַ גע־דרעדטער, רונקעל־רויטער פלאַם. און עס איז דער הימל אויף מיילן ווייט העל רויט געוואָרן, און עס איז געווען שטיל אַ צייט, און נאָר דאָס קנאַלן פון׳ם פייער וואָס האָט איבער׳ן דאָרף זיין אַפּעטיט געשטילט... עס האָבן זיך צוקלונגען, ווי דורך אַ כישוף פון ווייטן, גלאָקן פון קלויס־טערס... עס האָט זיך דאָס דאָרף געברענט און עס איז פון די הייזלעך קיין פּרעכט ניט געקומען... די שטיינער פון דעם באַרג זיינען הייס געוואָרן און מיר זיינען שוין אַלע געשטאַנען אויף דעם שאַרפן אָפּשניט פון באַרג. אויף דער גרויסער סקאַלע וואָס מיר האָבן פון אונזער יוגנט אָן גערופן דעם „רוח׳ס מעסער". מיר האָבן געזעגנט זעהן אויף מיילן, די פעלדער און ביימלעך, וועלכע האָבן אויסגעוויזן ליכטיג, ווי זיי וואָלטן ברענען...

עס האָט פון ווייט אַ גאַלאָפּ פון פערד אָנגעהויבן צו קומען, און באַלד האָבן מיר אויף דעם וועג אין אונזער דאָרף אַריין אַ צואַרפענע מחנה רייטער דערזעהן. און נאָך די רייטער זיינען וועגענער געפאָהרען. די פערד און די וועגענער האָבן מיט ווייטע פיס די ערד ניט בעריהרט,

אזוי ווילד זיינען זיי געלאָפען און נאָך גיכער זיינען די רייטערס געפלויגען און א ווילדער, שכור'ער געאָכצערייי האָט זיך געטראָגען פון די העלזער פון די רייטער און פון די וועגענ־טרייבער, און אז זיי האָבען זיך דערנעהנטערט צום ברענענדען דאָרף, האָבען מיר באַלד דערזעהן אונזער טעות...

— .... דאָס זיינען די גוים פון אונזער דאָרף געוועזען אין ערגעץ איין אנדער דאָרף אויף א שמחה... זיי האָבען זייער ארבייט אין אידישען שטעדטעל אָפגעטאָן און עס איז א שמחה פערטרונקען...

— ...און באַלד האָט מיין עלטערער ברודער געטאָן א פּאטש מיט בײדע הענט און איז ארונטער פונ'ם שארפען שטיין אין אָפּגרונד, און איידער מיר האָבען נאָך געקענט הערען דעם שטומפּיגען אָפּקלאַנג פון אָפּגרונד איז דער צווייטער ברודער מיט א פרעהליכען „האָך“ ארונטער־געשפּרונגען... און דער דריטער און פירטער האָבען עפּעס געזונגען אזוי באַנג... און ווען דער פינפטער און זעקסטער זיינען ארונטער אין אָפּ־גרונד האָבען זיי גאָר ניט געזאָגט, נאָר מיט פערמאַכטע אויגען און מיט צוזאַמענגעלעגטע הענט אויף זייערע ברוסטען. און דער זיבענטער און אכטער ברודער האָבען א קוק געטאָן צום ברענענדען דאָרף און צו דער גאָהענטער מחנה פון אונזערע דאָרפס־גוים, וואָס זיינען אָנגעקומען מיט זייערע ווייבער און די יונגע בחורים פון דאָרף וואָס זיינען געריטען אויף זייערע יונגע פערדלעך מיט ווייסע פאַטשיילעס אין די גריוועס אריינגע־פלאָכטען...

— ... אז עס איז געקומען צו מיר, האָט זיך פּלוצים אונזער פרומער פאָטער, אין ווייסען בעצויגען, בעוויזען און מיך פאר מיינע אקסלען אָנגע־כאַפּט... איך האָב געהויבען מיינע פיס, מיין הארץ איז אין מיר צושפּרונ־גען געוואָרען, און ער האָט מיך געהאַלטען און געזאָגט:

— „... עס זאָל מיין דור ניט אָפּגעמעקט ווערען!... געה אוועק אין א פרעמדען, ווייטען לאַנד און הויב אָן צו בויען, פון דאָס ניי!... בוי אויף א היים, און אז דיין ווייב וועט דיר געבוירען א קינד, זאָלסטו ביי זיין וויעגעלע איהם פון דעם אַלעמען דערצעהלען. און דער עיקר זיין מוטער זאָל עס אויך פריהער וויסען.... זי זאָל עס אין איהר מילך דעם קינד אין זיין בלוט אריינפליסען... געה אוועק!...“

י״ט.

נאָך דער צפֿון־ליכט נאַכט זײַנען אַוועק עטלעכע טעג.

הערר נאָלדענבאַרג האָט זײַן אַלפֿאַלפֿא אין די כסדרדיקע אַרײַנגעלעגנט און נאָכדעם דעם ווײַץ געדראָשן.

און אין צווישן די אַרבייטן איז איהם אַמאָל אויסגעשוואוינט דער געדאַנק וועגן דעם, וואָס דער יונגער יאָהאַן עלקינס האָט פֿון איהם געוואָלט.

לכתּחילה האָט עס בײַ איהם אויסגעזעהן, ווי ווען עמיץ זאָל קומען צו איהם און איהם זאָגען:

„גיב מיר אָוועק דײַן האָב און גוטס, אומזיסט!“

אָדער:

„פּאַרגעס זיך פֿון דאָגען!“...

און נאָכדעם איז דאָס בײַ איהם אַזוי אויסגעקומען:

דעם פֿערדיונג וויל ער דאָך נור, אויב זי, דבורה, זאָל איהם וועלען.

ווען ער איהר דאָך נים נעהן אײַנרעדען דווקא דעם פֿערדיונג.

און נאָך עפּעס אַנדערש:

מען זיצט צווישען זיי שוין אַזוי לאַנג. מען טיילט זיך מיט דער אַרבייט, מען אַמעמט דיזעלבע לופֿט;

איז ווי אויב דבורה זאָל צוקומען און זאָגען:

— אָנקעל, יאָהאַנ׳ען האָב איך די עהרע פֿאָרצושטעלען אַלס מײַן....

„איי, וואָס מײַן מאַמע האָט התונה געהאַט מיט אַ אידישען טאַטער, און וואָס — האָט נאָלדענבאַרג געטראַכט, — איך אַליין האָב רחל׳ען פֿאַר אַ ווײַב און וואָס דבורה׳ס מוטער האָט אויך אַ אידען פֿאַר אַ מאַן, איז נאָך נים קיין בעווייז אַז דבורה מוז נור התונה האָבען מיט אַ אידען.

„זי קען נאָך זיצען און וואַרטען אַמאָ־דאָ אויף דעם אידען איהר חתן, ער זאָל קומען צו נעהן, ביז׳ן גרויען צאָפּ...“

עס איז געקומען די צייט פֿון ווײַדדרעשען.

הערר גאָלדענבאַרג איז, נאָך דעם מנהג פון יענער געגענד, אַרויס איינלאַדען די שכנים צו קומען העלפען דרעשען זיין ווייץ, און ער האָט זיך אָנגעשטויסען אויף א מאָרגעם נייעם קלאַנג.

מען האָט ביי איהם געפרעגט: „וואָס איז די אורזאַכע פאַר וואָס דער אַלטער עלקינס פערקויפט זיין היים"... און וואוהין פאָהרט ער אוועק... דערביי האָט מען עפּעס מאָדנע ניי אויף גאָלדענבאַרג'ען געקוקט.

— דער אַלטער עלקינס פערקויפט ? !... — האָט זיך גאָלדענבאַרג געוואונדערט.

עפּעס מאָדנע ניי און אונהיימליך האָט דאָס צו איהם געקלונגען...

און ווען ער איז אוועק צום אַלטען עלקינס איהם איינלאַדען ער זאָל קומען העלפען דרעשען, האָבען זיי זיך בעגעגענט און ניט געקענט קוקען איינער דעם אַנדערען גלייך אין די אויגען אריין.

— איך וועל קומען פריהער פון איטליכען, — האָט דער אַלטער על־קינס געפונען פאַר נויטיג צו ענטפערען אויף הערר גאָלדענבאַרג'ס איינלאַדונג.

וועגען זיין אוועקגעהן פון דאַנען און וועגען דעם פערקויפען פון זיין היים האָט ער ניט דערצעהלט, און הערר גאָלדענבאַרג האָט איהם ניט געפרעגט.

און דער אַלטער עלקינס איז טאַקע געקומען פריהער פון איטליכען מיט צוויי פערד אין דעם לייטערנעם וואָגען איינגעשפּאַנט. און אַז עס האָט זיך אָנגעהויבען דער טאָג, האָט דער אַלטער פלייסיג און עפּעס מיט א נייעם אויסזעהן אַלעמאָל אונטערגעפיהרט צו דעם מאשין א פולען וואָגען מיט ווייץ־גאַרבען.

יאָהאַן איז אויך איינגעלאַדען געוואָרען, נאָר ער איז ניט געקומען.

הערר גאָלדענבאַרג האָט געהאַט קריינקונג דערפון.

ער האָט דאָך איהם ניט געזאָגט „ניין".

קומט א יונג בעטען די ערלויבניש אויף דבורה'ס האַנט... מען זאָגט איהם גאָה פרעג ביים מיידעל... וואָס האָט ער זיך אָנצו'ברונז'ען ? ...

און נאָכ'ן מיטאָג אַז עס איז געקומען די געלעגענהייט, אַז אַלע מענער האָבען זיך צוזעצט, ווער אין דרויסען אויף דעם אַלטען איבערגעקעהרטען שליטען און ווער אויף דעם גראָז אין שאָטען ,צו כאַפּען א „סמוק", האָט

דער גאָלדענבאַרג א פֿרעג געטאָן ביים אַלטן עלקינס, וואו יאָהאַן איז איצט... אין יאָס ער מאַכט אין זיין געווינר...

— אין אַלדי רוזשת און געווינר ווי א רות... — האָט עלקינס געענט־פֿערט מיט א שאָקלענדיק ציה פֿון זיין פּיפֿקע, א קרימען שפּיי אין זייט אריין. — ווער האָט איבער דעם צו שאַפֿן היינטיגע צייטן... ווען איך בין אין ווייכע יאָהרען געווען אין דרויסן צייט, האָב איך געראַנקט נאָט אז איך האָב געהאַנט שלאָפֿן ביי דער נאַכט...

פֿריי גאָלדענבאַרג האָט א לייכטן ציטער געטאָן ווען איהר מאַן האָט דערמאָנט יאָהאַנ'ס נאָמען. זי האָט ניט געוואוסט פֿאַר וואָס, נאָר פֿונ־דעסטוועגן האָט זי ניט פֿערפֿעהלט צו הערען דעם אַלטן עלקינס' ענט־פֿער און זי האָט ציטליך בעמערקט:

— וואָס אַמאָל איז ניט היינט... יאָהאַן איז א קלוגער בחור... איך דערמאָן פֿון איהם זעהר פֿיעל...

— זיין מאַמע איז געוועזען א קלוגע בהמה, עך, עך, — האָט עלקינס זיך צילאַכט — פֿאַרוואָס־זשע זאָל ער ניט זיין קלוג, אָבער זי איז דאָך געווען מיהואָב און פֿעהיג ווי צעהן מענער צוזאַמען...

— אה, ער וועט א ווייבעלע זיך נעמען, וועט ער אַנדערש זיין, פֿלייסיגער ווערען — פֿרובט פֿריי גאָלדענבאַרג...

— א ווייבעלע, וואָס נאָך? — מאַכט דער אַלטער עלקינס און ציהט אָפּ די רערעלע פֿון פּיפֿקע — עס איז לייכט צו זאָגען א ווייבעלע. וואו נעמט מען זי?

— ווינציג מיידלעך ביי די שכנים? — שטעלט אריין הערר גאָלדענ־באַרג — נאָר ווערט, אז דער עלטערער זוהן זאָל פֿריהער חתונה האָבען...

— עס, מא, מע. — ציקאַכט זיך עלקינס און טוט זיך א קראַץ מיט די נאָגעל, אומגעלומפּערטע פֿינגער אין זיינע האַרטע, גרוי־שוואַרצע האָר פֿון קאָפּ. — מיידלעך ביי די שכנים... עס איז לייכט צו זאָגען, מיידלעך ביי די שכנים... מיר זיינען דאָ אַלע פֿרעמדע טייוואַלים... יעדער טייוועל האָט זיך זיינע געגנעלעך... אָט, ווען ער זאָל זיין א לייט, מיין יאָהאַן, טרייב איך אין דער אַלטער היים און מען שיקט פֿון זיינעטוועגן ארויס א מייד...

דערווייל האָט פֿון ווייטן פֿעלד דער דרעשמאַשין א שאַרפֿען פֿייף

געטאָן, אַלע מענער האָבען זיך געכאַפּט און אַוועק צו דער אַרבייט. פרוי גאָלדענבאַרג איז געבליבען מיט דבורה'ן אויג אויף אויג.

זיי האָבען פלינק געוואַשען די געשיר און דער קול פון פאַרצעלייי און דאָס שטומפּיגע קלינגען פון גאָפּעל, לעפעל און מעסער האָבען זיך געיאָגט איינס נאָך ס'אַנדערע.

ביי פרוי גאָלדענבאַרג האָט זיך יעצט זעהר פיעל געטראַכט וועגען אָט דער קליינער דבורה'לען... ווי גיך זי האָט עס דעם טעלער איינגעטונקט אין דער גרויסער מאַקערטע מיט הייסע וואַסער... זי וועט שוין זיין איינ־מאָל אַ ווירטין!... און ווען דער יאָהאַן זאָל האָבען אַ אידישען טאַטען!...

עס איז איהר אַרויפגעקומען דעם אַלטען עלקינס' ווערטער: „מיר זיינען דאָ אַלע פּרעמדע טייוואַלים"... — די אַרבייט צוטיילט מען צווישען זיך, מען העלפט זיך איינער דעם צווייטען מיט געלד... און ווייטער קען מען שוין ניט געהן... „יעדער טייוועל האָט זיך זיינע גענגעלעך"... ווארום זאָל עס אַזוי זיין?...

איהר האָט זיך זעהר פערוואָלט צו דורכריידען זיך מיט דבורה'לען, וועגען דער זאַך. און זי האָט טאַקע געוואָלט אויסגעפינען צי האָט יאָהאַן מיט איהר פון עפּעס שוין געשמועסט. יאָ, אַ רחמנות אויף יאָהאַנ'ען, ווי ער בעט זיך: „מיר קומט דבורה'ס האַנד... איך האָב זי פון דער פערירי נעבראַכט און גאָט האָט מיר איהר יונגען לעבען געשיינקט"... און יאָהאַנ'ס אומגעלומפּערטער פאָטער; רעדט גראָב: „פרעמדע טייוואַלים"...

פרוי גאָלדענבאַרג האָט אַ טראַכט געטאָן:

ווען עס וואָלט געוועזען מיין בלוט און מילך, אָט די פלינקע, קליינע דבורה, וואָלט איך יעצט אויך געשיקט אין שטאָדט צווישען אידען נאָך אַ יונג אַ אידישען... נאָר זי זאָל כאָטש ניט אַריינפּאַלען... ווייל מיט דעם פערד־יונג — ווער ווייסט צי עס וועט עפּעס ווערען. און דערצו — גלאַט וואָס איז דאָס פאַר אַ פּאָר, אָט די שטיפערישע דבורה און אָט דער יונג וואָס ווייסט נאָר אַרבייט, עסען און זיין צימערעל... נאָר וואָס איז דבורה, אַזוי שפּעט, אין יענער „צפון־ליכט" נאַכט, געגאַנגען שלאָפען?...

און פרוי גאָלדענבאַרג ווענדעט זיך צו דבורה'ן:

— האָסטו געמעגט דבורה זעהן ווי דער פערד־יונג האָט היינט גע־שלונגען דעם „רוהבאַרב־פּיי"... פע, אַ מאַנספערשוין זאָל אַזוי ליעב האָבען צו נאַשען...

רבקה׳לע האָט שוין פון דער מיטעלע נאָך פריהער געהערט א פּאָר עהנ־ליכע בעמערקונגען, האָט זי זיך אַנגע׳ברוגז׳ט און געזאָגט:

— מומעניו, איך האָב ליעב צו זעהן ווי אייזיק עסט.

— אַזוי?!

— תּרתּי!

— איי זעהט, אַט מאַכט אויפמערק דער פאָלומעסיק! — טוט פרוי גאָלדענבערג פלוצים אַ פערדרעהע דעם געשפּרעך.

רבקה׳לע האָט אריינגעקוקט דעם פּאַלומעסיק אביסעל העכער און מיט אַ קינדערשען טאָן געזאָגט:

— ווייסט איהר, מומעניו, איך געה — —

— וואוהין געהסטו?

— וואוהין אייזיק —

— משוגע צו מיטערע...

— אוי, מומעניו, איך געה.

— נאָר זאָל שומר ומציל זיין, וואָס רעדסטו קינד מיינס? דאָ ביי מיר ביזטו די גרויסע און ביי דיין מאַמען וואָלסטו געווען נאָך נאָר אַ קליינטשינקע, יאָ, אַט אזא קליינטשינקע!...

אַ מינוט האָבען זיך ביידע פרויען אַנגעקוקט...

דאַן.

— איך וויל אַוועקגעהן, מומעניו!

— דיין מאַמע האָט דיך צו מיר אין די הענד געגעבען און איך וועל דיך אָפּהיטען!...

— איך קען זיך שוין אליין אָפּהיטען.

— ווער האָט עס דיר געזאָגט, דער פערדיונג?!

— נישט קיינעמס דאַנק.

— זעה נאָר, אַן עוות, זי ארויסגעפיהרט צו דער „צפון ליכט" און איהר געעפענט די אויגען... נעבעך שלעכט זי בעהאַנדעלט!... זאָג, פעהלט דיר עפּעס ביי מיר?

— מיר פעהלט נאָר ניט, איך האָב די גאַנצע וועלט!...

— אַזוי?!

— הא, הא!...

— די גאַנצע וועלט !... ער וועט דיך אין ערגעץ ווייט אוועקפיהרען און וועסט זיין דאָרטען איימיג אליין...

— מוהמעלע, איך בעט אייך, מוהמעלע, נעהמט זיך ניט צום האַר־צען רעדפון... איך וועל שוין האָבען א סך פרייד אונטער דעם דאך וואָס ער וועט פאַר מיר פון ווייסינקע שינדעלעך אויפקלאַפּען...

— אזוי ?!

— הו, הו !...

— איך וויל ניט זאָלסט אזוי ריידען צו מיר, הערסט !

— הו, הו ! הו, הו ! — קרימט איהר נאָך פרוי גאָלדענבאַרג.

איז דבורה גאָר אנטלאָפען אין איהר צימערל און האָט זיך אריינ־געוואָרפען אין בעטעל מיט'ן פנים צו דער וואַנד...

פרוי גאָלדענבאַרג האָט מיט א פייכטען כעס אין איהרע גרויסליכע אויגען געענדיגט אין קיך די נאָכמיטאָגדיגע ארבייט. און צולעצט האָט איהר אָנגעהויבען באַנג צו טאָן פאַר וואָס זי האָט זיך מיט דבורה'ן אָנגעהויבען.

איהר כעס האָט זיך איינגעשטילט. זי האָט זיך באַלד צוריקגע־כאַפּט און גענומען מאַכען פּלענער ווי אזוי דבורה'ן איבערצובעטען, דער עיקר, ווי אזוי צו פערגלעטען די גאַנצע זאַך, אז עס זאָל ניט ארויסקומען אויף דער ווייסער וועלט... זי איז טאַקע באַלד אוועק, געכאַפּט דעם בעזעם און אָנגעהויבען צו קעהרען דאָס גרויסע עס־צימער און א רוף געטאָן :

— דבורה'לע, וואו ביסטע ?

קיין ענטפער.

זי קעהרט ווייטער, רייבט דעם דיל מיט'ן בעזים אויף איין פּלאַץ. און ענדליך לאָזט זי פאַלען דעם בעזים און לויפט אריין אין דבורה'ס צימערל, טוט א פּאַטש מיטביידע דלאָניעס :

— וועה איז צו מיר, דבורה'לע, וואָס איז מיט דיר ?... — איך האָב נור שפּאַס געמאַכט. נאָט ווייסט דעם אמת, אז אלעס איז דיינס... איך וועל עסען א טרוקען שטיקעל ברויט און וואַשען דיינע קליינע פּיס־לאך און טרינקען דאָס וואַסער... זיי מיט אונז... זיי נאָר מיט אונז, דבורה'לע. בלייב מיט אונז.

דבורה האָט ניט געענטפערט. אין שטוב איז געווען שטיל. פון

ספלר האָט זיך געטראָגען א פרעהליכער הוליען פון'ם רעסטאָראַנט. ווי עס וואָלט ערגעץ אויף דער פריערי א חתונה זיין. און פון צייט צו צייט האָט דער מאַשיניסט געריסען מיט זיין הייזעריגען פייפעל. אָט דריי בעזונדערע פייפעלעך, דאָס האָט געהייסען, אַז מען זאָל ליידיגע וועגן ברענגען: נאָך האָט געגעבען א סך ווייץ... און אָט א געדרעהטער, פרייערינער פייף, אַז מען זאָל ברענגען וואַסער וואַ־אַסער!...

פרוי גאָלדענבערג האָט זיך צוגעזעצט אויף דבורה'ס בעטעל און איהר אָנגעהויבען צו גלעטען אַרום קאָפּ און אַרום פּנים.

זי האָט געטראַכט:

— צו וואָס די גאַנצע מיה?... איינעם גיט גאָט קינדער און אַן אַנדערען ניט ער צו די קינדער...

דבורה איז געלעגען מיט א קינדערשען קאַפּריז אַריינגעביסען צווישען איהרע ברוינע ליפּען און געטראַכט.

צוויי וועגען זיינען פאַר איהר אָפען... דער פערד־יונג וועט קומען צו רייכען פון הינטען און וועט זי א כאַפּ טאָן.

און זיי וועלען זיך אַוועקיאָגען...

זי וועט האַלטען איהרע אויגען פערמאַכט. ערשט עס, עס ווייט, וועט זי עפענען די אויגען, און זיך אַזוי פרעהען!

און פרוי גאָלדענבערג איז לאַנג געזעסען לעבען דבורה'ן און געטראַכט:

שוין איבער צוואַנציג יאָהר, אַז זי האָט חתונה געהאַט מיט הערר גאָלדענבערג'ען. פון ערשטען טאָג אָן האָט מען זיך געמיהט און געפּלאָגט.

עס דערמאָנט זיך איהר א צייט אין א ווינטער. עס האָט אויף דער פריערי געשניים. און ווען עס שנייט אויף דער פריערי און דו זיצסט אין הויז און קוקסט דורך דעם פענסטער, דאַכט זיך דיר אויס, אַז עס איז קיינער ניטאָ אויף דער וועלט הוץ דיר און נאָך עפּעס אַן אַלטער ווייסגרויער פרוי, וואָס זיצט ערגעץ און ציהט אויס ווייסינקע, פלאַקסענע פעדעמלאַך אויף דעם שפּינער...

עס האָט געשניים עטליכע טעג נאָכאַנאַנד. עס זיינען פערוויישט געוואָרען אַלע וועגען און פּלויטען. דאָס הויז איז איינגעהילט געוואָרען

אין שניי ביז איבער די פענסטער. מען האָט בעדארפט וואסער אין הויז אריין. מען האָט בעדארפט ארויסגעהן צו די פערד און קיה זיי עסען צו געבען.

האָט מען בייטאָג אויסגעשניטען א שטעגעל אין טיעפען שניי צום ברונען און צום שטאַל, איז עס דורך נאכט נאָך א מאָל פערשאָטען געווארען מיט שניי.

געלד איז געוועזען אין הויז. ברויט פאר זיך און היי פאר די בהמות אויך, גענוג — נאָר איינע אליין אָפּגעשניטען פון א גאנצע וועלט. און די ווייסע, אלטע פרוי ציהט נאָך אלץ איהר פלאקס, איהר ווייסינקען, ווייכען פלאקס... און קיין קינד איז אין הויז ניטאָ.

האָט גאָלדענבארג געזאָגט:

עס איז א רחמנות אויף דער קוה. זי בויגט זיך אין דרייען און עס ווארפט איהר א צאָהן אָן א צאָהן פון קעלט. די פערד האָבען א סך שטרוי אָנגעבעט אונטער זייערע פיס און געהען ארום פריי אין שטאַל, איז זיי ווארעם, אָבער די קוה קען איך ניט לאָזען א פרייע צווישען די פערד, א רחמנות אויף דער בהמה...

האָט מען די קוה אריינגענומען אין הויז אריין. עס איז געוועזען ווארעם, בייטאָג און ביינאכט האָט דער גרויסער אייזערנער אויווען גע־ברענט. קויהלען — פון די אייגענע פעלדער.

קיין קינדער איז ניטאָ. האָט מען ביינאַכט פערבראכט מיט דער בהמה.

זי האָט נאָר געוואָלט א לעק טון דעם הייסען אויווען...

און ניט איינמאָל האָט רחל געפרעגט ביי איהר מאַן:

צוליעב וועמען?

וואָס וועלען מיר האָבען דערפון?

ער פלעגט ענטפערען:

— שוויינ און ווארט. גאָט וועט געבען אזוי ווי ער ניט פון איין קערענדעל וויַיץ פינף און פירציג אנדערע קערענדלעך.

און ווען זי האָט איהם בעגעגענט אין ניו יאָרק צום ערשטען מאָל, האָט זי איהם שוין אָנגעהויבען צו גלויבען אין אלעם. זי איז געוועזען אַן אמעריקאנער אויסגעוואקסענע, ביי נאָהענטע קרובים, די עלטערען פערלוירען נאָך אין די וויקעלאך. ער איז דאַן געוועזען ניט לאנג אריבער־

געוואוינט אין ניו יאָרק. און זי האָט ניט געקענט די לאַנד־שפּראַך און איז געזעסן היים און שטיל און פּלעגט קענען ריידן מיט אַ מענטשן און יענעם געווינען.

ער האָט קיין באַשטימטע אַרבּייט ניט געהאַט און די מלאָכות גע־ביטן און זיך ניט געקענט צושלאָגן צו עפּעס רעכטס.

אין געפֿרעגט האָט זי זיך אַליין:

איז מיסטער גאָלדבּערג, אַזוינע געזונטע הענט. קען דען די שטאָט קיין ניצן פֿון איהם ניט האָבּען?

ער האָט איהר געזאָגט:

„אין שטאָט איז פֿאַר מיר אייננ און איך פֿיהל זיך אין כּח צו בּויען אַן אייגענער היים אין ערגעץ אַ פֿריי אָרט...“

— אַיאַ דו וועסט געהן, וועל איך אויך געהן, און וואו דו וועסט גליקליך זיין, וועל איך זיך מיט דיר טהיילען... — האָט זי געענטפֿערט.

און ער האָט געבּויט די היים.

ער איז אַוועק מיט אַן אייזערנעם ברית. איך נאָך איהם.

דאָס ערשטע יאָהר אַ פֿעלד מיט בּולבּעס. מיר האָבּען די בּולבּעס אויסגעגראָבּען און נאָך דעם אייגענעם הערבּסט די זעלבּע פֿעלד מיט ווינטער־ווייץ פֿאַרזייט.

האָבּען זיי געשמייכעלט:

ווינציג ערד פֿאַרהאַנען?

גאָלדענבּערג האָט געמאַכט זיינס. ווי ניט איז געוועזען ווען ער פּלעגט איהר איינ איינ געבּען צו ערקלעהרען פֿאַר וואָס ער טוט עס אַזוי. זי האָט איהם געגלייבּט.

אין קומענדען יאָהר האָט ער „איינגעריסען“ אַן אַנדער שטיק לאַנד, און יעצט ער האָט נייע לאַנד „געריסען“. האָט ער עס געמאַכט שטיל און פּאַמעלעך און אָפּגעהיט, אַז יעדער פֿאַך זאָל זיין איבּערגעקעהרט מיט'ן גראָז אַרונטער. און האָט זיך אַ פֿאַך פֿאַרוואָלט צו לעגען מיט'ן גראָז אַרויף, פּלעגט זיך גאָלדענבּערג ניט פֿוילען, זיך אומקעהרען און עס פֿאַר־טרעטען מיט'ן פֿוס.

אין געאַקערט האָט ער נאָר אין גלייכע ליניען. תּמיד איז דאָס פֿעלד אַרויס אַ גלייכע — איין בּרייט און איין ליינג.

די שכנים האָבּען דערפֿון זיך אויסגעלאַכט.

נאָלדענבארג האָט געהאט זיין איינגענעם בליק און איז אוועק מיט זיינע איינענע כחות און איז געוועזען דער הארר פון זיינע לענדער.

ער האָט אויף אויסוועניג געוואוסט זיינע ערדען און אלע ווינקלען פון זיין ראנדזש, און האָט געדענק וואו ער האָט דאָס קלענסטע טשוועסעל אוועקגעלעגט.

ווייל דאָס מינדסטע טשוועקעלע האָט ביי איהם זיין אָרט געהאט

און האָט ער אַ טשוואק אין ערגעץ ארייננעקלאפט, איז דאָס געוועזען

אַ טשוואק אריינגעקלאפט פאר זיך און פאר קינדס־קינדער.

און ער האָט געזעהן, אז די לענדער, וועלכע זיינען ווייט פון הויז, האָבען אויף זיך בערג און טהאָלען און אין די טהאָלען לויפען טייכלאך, האָט ער פערשטאנען, אז דאָס איז גוט פאר פיטערונג.

און לייטזעליגקייט אין זיינע אויגען האָבען געהאט זיינע פערד זעהר פיעל. ווען די ווייס־גרויע קליאטשע האָט אַ קליינטשיגס געבוירען, האָט מען עס געהאָדעוועט ווי אַ קליין קינד. עס איז אַזוי צוגעוואוינט גע־וואָרען צו דער פרוי גאָלדענבארג, אז עס פלעגט ניט וועלען זיין מיט איהר מוטער און תמיד שטעהן און ווארטען ביים טהיר פון הויז, אז פרוי גאָלדענבארג זאָל איהם דערלאנגען עפעס אַ נאַשעריי.

אָדער הערר גאָלדענבארג פלעגט אָנבויגען זיין קאָפּ און דאָס קליינע פעדדעלע פלעגט ארונטערכאפען זיין קאפעליוש און מיט דעם אוועק־בריקענען און ארומלויפען ארום הויז און צוריקקומען שוין אָהן דעם קאפּיליוש.

— דו שיבענעק, — פלעגט גאָלדענבארג פרעגען דעם פערדעל, — וואו האָסטו פערוואָרפען מיין הוט?

דאָס פערדעלע פלעגט שטעהן און מאכען מיט זיין רונדען און גלאַנ־צינען קעפעל אראָפּ און ארויף. און מען פלעגט שטעהן און זיך אָנ־לאַכען דערפון...

האָט הערר גאָלדענבארג'ן איינמאָל אָנגענומען אַ חשק צו פער־פיהרען אַ שטאַם פון פערצעראנער פערד, און עס זאָל זיין אין זיי די בלוט פון דער בראָנקאָ ארייננעמישט. איז דאָס אויך רחל'ען געפעלען געוואָרען.

און אז נאָט האָט זיי געהאָלפען, מען האָט צום פירטען יאָהר פון זייער „היימעוועז" אין דער וייטער וועסט, די ברויטען און די פלאַקס

פּעקיפּס אין די נויטע פּרייזן אייך נעמען, איז הערר גאָלדענבאַרג טייטש אין דער שטאָרם סינעמאַטאָליס און געקויפט ניין סיירלאָף־בראַנקאַס און איין אַנדער פֿון דעם אַמת־ריינעם פֿערצעראַנער בלוט.

און ווי געבראַכט שפּיים אין אַ כּהייל פֿון די בערנינג און סתּאָלינג פֿעליער אין דראַסטינג פּלויסטן איינגעצוימט און די פֿערד „סיירלאָף" טהין אַריינגעלאָזן.

האָבן די שכנים געלאַכט:

„אַ בראָנקאָ מיט אַ פֿערצעראַן איז אַזוי ווי אַ קאַץ מיט אַן אינדיק..."

גאָלדענבאַרג האָט אָבער געמאַכט וויינס.

עס איז טיועק נאָכגעגאַנגען צוויי יאָהר און אויף גאָלדענבאַרג'ס פֿעלדער ווינען שוין אַריבערגעלאָפֿן יונגע פֿערדלעך. שוואַרץ און גלאַט ווי סאַמעט פֿון „סאַמסאָן'ס" צד, און מיט אַ ווייסינקען פֿלעק אויף דעם שטערן צווישן די אויגן פֿון דער „מיסטער'ס" צד.

דאָס יונגע פֿערדיל האָט געהאַט אַ רונדען און ברייט־ביינינגען אויס־זעהן, ווי דער פֿערצעראַן און אַ דינעם, קורצען האַלז און אַ לייכטקייט אין די דינע, גלייכע פֿיסלעך, ווי די בראָנקאָ.

אַ פֿערדל אויסגעצייכנט און איין אַנדערס איז געקומען...

נאָך האָט אין דער פּרעסער געגעבן עלף, נאָר ניט קיין קינדער.

דער זומער איז געפלויגען צו זיין שנעלען סוף.

די ארבייט אין גאָלדענבארג'ס פעלדער האָט זיך געטאָן איינע נאָך די אנדערע, מיט א סדר.

דער פערד־יונג האָט געטאָן זיין ארבייט אין צייט און מיט פלייס, כאָטש ער האָט זיך געגרייט אין וועג אריין.

געטראכט האָט ער, פריהער צו פערענדיגען אלע ארבייטען אין גאָלדענבארג'ס פעלדער, אויך העלפען אריינצונעהמען די יונגע „פיליעס" אין דעם שטאָל אריין אויף איבער ווינטער, אויך העלפען אנצוגראָבען קויהלען פון די אייגענע בערג אויפ'ן גאַנצען יאָהר.

און דאַן וועט ער פאָהרען קיין ניו יאָרק, די גרויסע וויעג פון זיינע יוגענד חברים, זיך מיט זיי צום לעצטען מאָל אָפגעזעגענען. און איבער־הויפט א קוק טאָן, וואָס די חברים פון „פועל הצעיר" (ער איז געוועזען א מיטגליעד אין אזא פעראיין) דענקען צו טאָן עפעס פאר פאלעסטינא.

מיט דבורה'ן האָט ער מעהרער ניט געשמועסט, ווייל ער האָט פיינט געהאט „שטרויענע העלדישקייטען", ווי ער האָט עס אליין א נאָמען גע־געבען. ער האָט בעגעהרט, אז אין יענער מינוט, ווען ער וועט זיין פארטיג אָפצופאָהרען, זאָל דבורה מיט איהם אויך מיטגעהן.

דבורה אליין האָט זעהר פיעל געטרוימט.

און אז זי האָט זיך דערוואוסט פון דער פאמיליע עלקינס, ווי זיי האָבען פערקויפט אלעס און אוועק קיין קאנאדא, האָט איהר זעהר באנג געטאָן וואָס זי האָט ניט געהאט די מעגליכקייט יאָהאַן זאָל קומען צו איהר בעטען איהר האנד. זי האָט איהם כאָטש איינמאָל געוואָלט א שפיי טאָן אין פנים אריין פאר יענער מיאוס'קייט וואָס זי האָט געפיהלט אין זיין שוים, ווען ער האָט זי דאַן פון פרעירי געבראכט.

פון דעסטוועגען האָט זי עס פערבעהאלטען ביי זיך אן הארץ און האָט עס נאָך קיינעם ניט דערצעהלט, אפילו ניט דעם פערד־יונג, אייזיק'ן,

— פערבעטאַלטען האָט זי עס מיירעלע. וואו אַלע איהרע סודות זיינען געלעגען ביז זי וועט שפּעטער מיט אייזיק'ן ויצען אין זייער אייגענער הויז און דאָן וועט זי אין מינוטען איינזאַמע איהם עס דערצעהלען...

דערווייל האָט זיך איהר געוואָלט עפּעס אויף אַ וואונדערליכען אופן מיט דעם פערד־יונג פון פּרעירי אנטלויפען.

און אַז די פרוי גאָלדענבאַרג פלעגט זיך ביי דבורה'ן בעטען און בעטען: „ווי לאַזסטו אונז איבער איינע אַליין אַט אַ דאָ?...״ פלעגט דבורה זיך עקשנ'ען און באַלד דער מוהמען געבען איין איינציגען אויס־ווענ: „פערקויפט, מוהמעלע, ווי עלקינס האָט פערקויפט...״

דערווייל זיינען אַלע אין גאָלדענבאַרג'ס הויז אַרומגעגאַנגען ווי שטומע, אימליכער האָט זיך געהאַט זיינע וועגען און זיינע מחשבות.

און עס איז געוועזען אין אַ רעגענדיגען טאָג אין חודש אלול, ביי הערר גאָלדענבאַרג'ען האָט מען אין אַ רעגענדיגען טאָג נים געאַרבייט אין פעלד.

רחל און דבורה האָבען גענומען זייערע אַרבייטען אין קיך.

דער פערד־יונג און הערר גאָלדענבאַרג זיינען שוין פאַרטיג געוואָרען מיט די לייכטע אַרבייטען אַרום הויז, שטאַל און הויף, און זיינען געזעסען אין גרויסען צימער און געלעזען, געדרייכערט און געטראַכט.

הערר גאָלדענבאַרג'ס פנים איז געוועזען פערצויגען מיט טרויער און זאָרג. דאָס איז איהם פערבליבען פון נאָך אַ געשפּרעך, וואָס ער האָט מיט אַ ציים צוריק געהאַט מיט אייזיק'ען. ער האָט מיט אייזיק'ען געשמועסט, איהם פאַרגעשלאָגען צו פערבלייבען דאָ אויף אַ פעסט־גע־בוימטער היים און אויף אַ פעטער ערד און דער פערד־יונג האָט זיך דערפון אָפּגעזאָגט...

גאָלדענבאַרג האָט אָבער מיט אַלע כחות געפּרובט פערבאָרגען דעם וואָלקען פון צער אויף זיין פנים. ווען ער פלעגט זיין אויג אויף אויג מים'ן יונג.

און איצט, זיצענדיג מיט איהם אין גרויסליכען צימער, האָט גאָלדענ־באַרג פון ציים צו ציים געכאַפּט אַ קוק אויף דעם פערד־יונג'ס פנים. איהם האָט זיך פלוצים אָנגעהויבען דאַכטען, אז דעם פערד־יונג'ס פנים לויכט מיט עפּעס אַ מין פערבאָרגענעם געפיהל... „עפּעס גאָר אַן אנדער מענש!״...

גאָלדענבארג'ן איז אויפגעקומען אין געדאנקען יענע צייט פון זיין לעבען, ווען ער איז פון דער גרויסער שטאָדט אין „דער ווייטער וועסט" אוועק. וואָס האָט איהם דען געפעהלט אין ניו יאָרק? ער האָט דאָך געהאט קרובים... און פון דעסטוועגען האָט ער מיט רחל'ען געוואָלט חתונה האָבען נאָר אויף דעם תנאי, אז זי זאָל מיט איהם מיטגעהן אין דער ווייטער וועסט... און קיינער האָט איהם דאַן ניט געקענט שטערען אין זיינע פּלענער...

ער איז געגאנגען צו זיין צוועק מיט זיכערע טריט, און אזוי געהט ער נאָך ביז צום היינטיגען טאָג...

— אייזיק, — רופט זיך פּלוצים אָן הערר גאָלדענבארג, — אייזיק, איך פערשטעה אייך. איך בין אויך אזו געוועזען ווי איהר. אָבער איין זאַך וויל איך אייך בעטען. איך בין איצט אייך מודיע, אז אויב איהר בלייבט ביי מיר, איז דאָס אַלעס וואָס הייסט גאָלדענבארג'ס ראנדזש, אייערס! בלייבט מיט אונז. איך וועל ווייטער טאָן מיינע פּליכטען ביז עס וועט שלאָגען די בלוט אין מיינע אָדערען... אייזיק, פערבלייבט מיט מיר, מיט אונז!

— איך וועל דאָ פערבלייבען, ביז איך וועל אייך אויסהעלפען ארייני־צוברענגען די ברויטען, די „פיליעס" אין שטאל אריינגעהמען און אייך אויך העלפען אָנצוגראָבען קויהלען, און דאַן — „גוד ביי!".

— מ י ר העלפען! מוחל אייך, אייזיק, מוחל, — האָט הערר גאָלדענבארג פּלוצים געהעכערט זיין טאָן. — אויב איהר ווילט פון דאנען געהן, דאַן געהט אייך שוין!

די פרויען אין קיך האָבען דערהערט גאָלדענבארג'ס געשריי, ווייל די לעצטע ווערטער: „געהט אייך שוין!" זיינען ארויס מיט א זעהר אויפגערעגטער הויכער שטימע. זיינען זיי געקומען אריינצולויפען אין שטוב אריין.

— וואָס איז געשעהן?

— וואָס איז געשעהן, אָנקעל?

— ענטשולדיגט, — האָט זיך הערר גאָלדענבארג אויפגעהויבען פון זיין אָרט און געגומען שפּאנען איבער'ן צימער. — ענטשולדיגט. די פרעירי האָט אין מיר ווילדקייט איינגעפלאנצט. איך האָב צו אייך שטרענג גערעדט. איך וויל ניט, אז איהר זאָלט רחמנות האָבען אויף

מיר. ווייל אַזוי ווי איהר, אייזיק, האָט אייער צוועק אין אייער פּאַלעס־טינאַ, אַזוי האָב איך מיין צוועק אָט אַ דאָ אויף דער פּרעירי... אויב איהר ווילט נאָך פּערבּרענגען איינינע טעג מיט אונז, וועט איהר זיין נאָר אַ גוטער גאַסט — די אַרבּייט אין פעלד און אין שטאַל וועל איך אַליין טאָן...

— אַ גאַסט?! ווער האָט עס צייט צו זיין אַ גאַסט? איך פאָהר נאָך היינט אין רעגען, אַוועק!...

— איך פאָהר אויכעט! — האָט דבורה געגומען שפּרינגען איבּער'ן צימער, — איך פאָהר אויכעט!

הערר גאָלדענבּאַרג איז געבּליבּען שטעהן אַ פּערגליווערטער מיט ביידע הענד אין דער לופטען. ווי ער וואָלט עפּעס געוואָלט אָנהויבּען צו טאָן און מען האָט איהם אַ שטאַרקען זעץ געטאָן אין מח אַריין.

רחל האָט זיך צוואויינט.

